

Съ разрѣшенія Господина Главноуправля-
ющаго въ Грузіи.

შ ა თ ს უ ვ ა ნ ა თ ლ ე ბ უ ლ ე ს ა ბ ა ს

საქართველოება მეუისა გიორგი მეათამუ-
ტისა მეს, ტინის სოვეტნიკს, სენატორს, ორდენ-
თა : ბირჟელისა ხარისხისა ანანსა, თეორისა არჩი-
ვისა ჭიოანე იეროსალიმელისა მექანსა, მეუის-
მეს ბავრატს,

შ ა ბ ლ ა დ წ ი გ ნ ა ა მ ა ს მ ი უ ბ ლ ო ო ნ ი ს

თფილისის სემინარიასა შინა ფილოსოფიისა ჭ
ფიზიკისა მასწავლებელი, ლჷონს-მეცნიერებისა
კანდიდატი პლატონ იოსელიანი,

1840-სა წელსა

მარტის 25-სა დღესა

ქ. თ ფ ი ლ ი ს ი ა ს.

Grammatica est tantum adminiculum quod-
dam docendae et discendae alicuius linguae,
cuius plena perfectaue cognitio ex ipsis
Auctoribus haurienda est.

Quintilian. Lib. I. cap. III.

ზ ი რ ა მ მ ა ტ ი ე ს - ღ ა წ ე ე ბ ი თ ნ ი
 კ ა ნ ო ნ ნ ი ქ ა რ თ უ ლ ი ს ა
 ლ რ ა მ მ ა ტ ი ე ს ა ნ ი

§ 1. ლ რ ა მ მ ა ტ ი ე ს ქ ა რ თ უ ლ ი ა ს წ ა კ ე ბ ს კ ა -
 ნ ო ნ ი გ რ ს ა უ ბ ნ ო ბ ა ს ა ლ ლ წ ე რ ა ს ა ქ ა რ თ უ ლ ა დ .

§ 2. ჩ ი წ ე ს ვ ე უ ბ ნ ო ბ ა ლ ე ქ ს თ ა ს ა მ უ ა ლ ო ბ ი თ ა , რ ო -
 მ ე ლ ნ ი ც ა მ ე ს ღ ვ ე ბ ი ა ნ მ ა რ ც ა უ ა ლ თ ა ვ ა ნ , ხ ო -
 ლ ო ე ს ე ნ ი ა ს ო თ ა ვ ა ნ .

§ 3. ა ს ო ლ ა რ ს გ ა მ ო ხ ა ტ უ ა ღ ა ს ა ბ ა მ ა თ ი ს ა ხ მ ი -
 ს ა , რ ო მ ე ლ ნ ი ც ა მ ე ე წ ე ე კ ი ს ლ ე ქ ს ი ს ა მ ე ღ ვ ე რ ა ს ა ,

§ 4. ა ს ო ნ ი ქ ა რ თ უ ლ ს ა ა ნ ბ ა ნ ს ა მ ი ნ ა ი რ ი ც ხ ა ნ ო ც -
 ლ ა თ ც ხ რ ა მ ე ტ ნ ი , რ ო მ ე ლ თ ა ნ ა კ უ წ თ ა ნ ი ხ ა მ ო ქ ა -
 ლ ა ქ ო ს ა წ ე რ ო ი ლ ს ა მ ი ნ ა ე მ ა რ ე ბ უ ლ ნ ი ა რ ი ა ნ
 მ ე მ ღ ვ ო მ ა ნ :

ა , ბ , გ , დ , ე , ვ , ზ , ლ , თ , ი , კ , ლ , მ , ნ , ა , ო ,
 პ , ყ , რ , ს , ტ , უ , ვ , ფ , ქ , ლ , ყ , შ , ჩ , ც , ძ , წ ,
 ჭ , ხ , ე , ჯ , ზ , მ , ჟ .

§ 5. ა ს ო ნ ი ე ს ე ნ ი , გ ა ნ ი უ ო ზ ე ბ ი ა ნ , ხ მ ო ვ ა ნ ა დ ,
 ო რ - ხ მ ო ვ ა ნ ა დ , ლ უ ხ მ ო დ .

§ 6. ხ მ ო ვ ა ნ ნ ი ა ს ო ნ ი ა რ ი ა ნ ი გ ი ნ ი , რ ო მ ე ლ ნ ი -
 ც ა გ ა მ ო ი თ ქ მ ა ნ მ ე უ წ ე მ ე უ ლ ა დ ს ხ ე ა თ ა ა ს ო თ ა :
 ა , ე , ი , ო , უ .

§ 7. ო რ - ხ მ ო ვ ა ნ ნ ი ა ს ო ნ ი ა რ ი ა ნ ი გ ი ნ ი , რ ო -
 მ ე ლ ნ ი ც ა მ ღ ვ ო მ ა რ ე ბ ე რ ო რ თ ა ა ს ო თ ა ვ ა ნ ; გ ა რ ა ნ ა
 ა წ ა რ მ ო ე ბ ე რ ე რ ო თ ს ა ხ მ ა ს ა ლ ა რ ი ა ნ ხ ე თ ი ნ : ო .

2, 3, 3 ზ 3:

§ 8. უხმონი ასონი არიან იგინი, რომელნიცა ვერ-შეკმბლებელ არიან რათა წარმოადგინონ კმა თვნიერ შეერთებისა კმოვანთა ასეთა თანა: ბ, გ, დ, ვ, ზ. ზ სხჲ.

§ 9. ასოთავან ერთისა ანუ რაოდენთა შესღებთან მარცხელნი.

§ 10. მარცხელთავან ერთისა ანუ მრავალთა შესღებთან ლექსნი.

§ 11. ლექსთავან შესღებების სიტყვა, მრთელისა ჰაზრისა შექონი.

§ 12. ლექსი შესღებების ანუ ერთისა მარცხელისაგან, ანუ მრავალთა. ზ ამისთვის იქმნების, ანუ ერთ-მარცხლოვანი, მაგ. მე, შენ, ვიქმ ზ სხ: ანუ მრავალ-მარცხლოვანი. მაგ. ზაფხული.

§ 13. ლექსნი წარმოებისა მეზრ მათისა იქმნებიან:

1.) მირ-ჟოლ-სახენი, რომელნიცა არა ჰსწარმოებენ სხჲათა ლექსთავან, მაგ. სახელი, კელი, წიგნი ზ სხ.

2.) წარმოებულნი, წარმოადგომილნი რომლისაგანჲე ლექსისა, მაგ. სახლუყრი, სითყარე, მამეყული, დიდებული, მლუყული, ვნათლებული ზ სხ.

3.) მარტივნი, რომელნიცა შესღებთან ერთისაგან ლექსისა, მაგ. ქვსყანა, ღოამი, თეთრი, ტამარი, კაცი ზ სხ.

4.) ჰროთული, შედგომილი ორთა ანუ მეტ-
თა პირწყლ-სახეთა ლექსთაგან. მაგ. კეთილ-მსა-
ხურება, ლექსთაგან კეთილი ზმსახურება, მართლ-
უკუნ-ქცევა ზ სხიანი.

ხსო. ჰროთულია ლექსთა, პირწყლსა მოეკრე-
თების უკანასკნელი ასოა ზ უკეთეს-არს რათა
გარდაიბმოდენ ნიშანთა გარდასა-ტანთა მაგ. კე-
თილი ზ მოქმედება: კეთილ-მოქმედება ზ სს, ხოლო
ლექსთა დაბოლოებულთა ასოთა ზედა ა, ე, ო,
უ, არა მოეკრე-თების დაბოლოებთი თვის ასო
მაგ. დღე-გრძელი, ოქრო-ქსოვილი, დრკუ-მაკ-
ლი; ცა-მტინალი, აღვა-სახე, წერა-კითხა ზ სს.

5.) კნიბოთნი, ოდეს ლექსი დანიშნავს
ნიჟთისა სიმცირესა მაგ. წიგნაკი, დანაკი, გოა-
ხაკი, ჭაღაკი ზ სს. გარნა ესე-ვითარნი მტარ-
იბოებიან ენასა შინა ქართულსა.

§ 11. ყოველნი ლექსნი ქართულითა ენისა შინა-
წყლ-სახეთა-მეზს თვისისა განყოფილიან შემდგომ-
თა ზედა ნაწილთა სიტყვისათა, რომელნიცა არიან:
ხახელი, ნა-ცხელ-სახელი, ზმნა, შიმ-
დელი, თან-დებულნი, ზმნის-ზედა, ე-
მირი ზ მოლის-დებულნი.

ხსო. ოთხნი პირწყლნი არიან ცხელ-
ბიანი, ამისთვის რომელ შექსცხელიან დაბოლოე-
ბათა თვისთა; ხოლო ოთხნი უკანასკნელი უცხე-
ლებელნი, ამისთვის რომელ არა შექსცხელიან

დაბოლოებათა თვსთა.

§ 15. ნაწილნი ესე სიტყვსანი განხილვებიან შემდგომთა შინა სამთა სიტყვსა ნაწილთა, რომელნიცა არიან.

- 1.) ლექსთა - წარმოება (ეტიმოლოლია.)
- 2.) ლექსთა - თხზულები (სინტაქსი.)
- 3.) კანონიერ - წერა, (ორთოგრაფია.)

ნ ა წ ი ლ ი ჰ ი რ უ ჟ ლ ი .
ლექსთა - წარმოებისათვის.

§ 16. ლექსთა - წარმოება არს ნაწილი ღრამ-მატივისა, რომელსა შინა გარდამოცემის თვსება სიტყვსა ნაწილთა, წარმოება, ჰ შეეძალე-ბანი მათნი.

§ 17. ლექსთა - წარმოება რიცხვსა მეორე სიტყვსა ნაწილთა, შეიცავს რაჟთა თავთა.

თ ა ვ ი ჰ ი რ უ ჟ ლ ი .
ხახელითა - თვს.

§ 18. ხახელი არს სიტყვსა ნაწილი, რომელიცა აჩუქნებს.

ა. შირსა ანუ ნივთსა. შავკაცი, მხედარი, ხახლი, ქუჩენა, ცა, ზღვა ღ სს.

ბ. ადრისა ანუ ნივთისა ვითარებასა შავკაცი.

ლი, მკე, ნაყოფიერი, ჳ სს.

ვ. რაოდენობასა ანუ რიცხუსა შათსა. შავ. ორი, სამი. ათი, მეათე ჳ სს.

§ 19. სახელი იქმნების ანუ არსებითი, ანუ ზედ - შესრული, ანუ რიცხვითი.

ა. არსებითი სახელი არს იგი, რომელიცა აღწნიშნავს პირსა ანუ ნივთსა, ჳ იცნობის ვითარებად, ვინ, ჳ რაჲ, შავ. კაცი, მსყცი, წიგნი, კალამი ჳ სს.

§ 20. არსებითი სახელი იქმნების საკუთრებითი ანუ სათვთო, საზოგადო ჳ შემკრებელი.

ა. საკუთრებითი სახელი არს იგი, რომელიცა ერთსა მხოლოდ პირსა, ანუ ერთსა ნივთსა ეშესაბამების შავ. კონსტანტინე, მცხეთა, მტკნარი ჳ სს.

ბ. საზოგადო სახელი არს იგი, რომელიცა ეკუთვნის მრავალთა ერთისა ჳ მისვე ნათესავისა პირთა ანუ ნივთთა შავ. კაცი, მღინარე, ქალაქი ჳ სს.

გ. შემკრებელი სახელი არს ზოგადი წოდება მრავალთა ერთისა ჳ მისვე ნათესავისა პირთა ანუ ნივთთა, შავ. კრება, ტყე, მკედრობა, არვე ჳ სს.

§ 21. ზედ - შესრული სახელი არს იგი, რომელიცა აჩუქნებს პირისა ანუ ნივთისა ვითარებად.

სა ანუ მდგომარეობასა ე. ი. ვითარი არს პირი ანუ ვითარი ნიკოი, მაგ. კაცი გულის-ხმიერი, გულის-მოქმედი; წიგნი სასარგებლო ზ სხ.

ფ 22. ხარისხნი ზედ-შესრულისა საკეთისა არიან სამნი: დადებითი, შეთანასწორებითი ზ აღმატებითი.

ა. დადებითი ხარისხი აჩუქებს ნიკოისა თვისებასა მარჯვად, ზ შესწორებულად სხვის ნიკოისა თანა მაგ. დიდებული, გონიერი, სასიამოვნო ზ სხ.

ბ. შეთანასწორებითი ხარისხი აჩუქებს ნიკოისა თვისებასა შეთანასწორებითა ერთისა მეორისა თანა მაგ. უდიდებულესი, უგონიერესი, უცუდესი ზ სხ.

გ. აღმატებითი ხარისხი აღწინაშეს ნიკოისა თვისებასა თუა უკეთესსა, ანუ თუა უცუდესსა სახესა შინა, სხუთა ყოველთა მსგავსთა მისთა ნიკოთა თანა მაგ. უუდიდებულესი, უუგონიერესი ზ სხ.

ს ს ო . 1.) შეთანასწორებითი ხარისხი ზედ-შესრულისა სახელისა შექსდგების დადებითისა ხარისხისაგან დამატებითა დასაწყისისა ასოთა ასოჲსა აუ ზ განკიდურებასა შინა ეს ი. მაგ. რუსეთი უვრცელესი არს ყოველთა სახელმწიფოთა; ნათელი ვარსკჳლავთა უმცირესი არს ნათლისა მშისა; მე უდიდესი ვარ თქჳნ-ზედა ზ სხუანი.

— არიან რომელნიმე შეთანახმობითი ხარისხისა ლექსნი, რომელნიცა სსწყაღ-გყარად იხმარებოიან სიღაგყასა შინა; ესე ვითარნი არიან: გრძელი, ყვრნესი; მცირე, ყმცროსი; დიდი, მოდიდი; მომცრო, მოშავო, მოწითლო ჳ სხ.

2.) აღმატებითი ხარისხი ზედ-მესრჟლისა სახელისა შეიქმნებისა.) დადებითი ხარისხისაგან ჳ შმინ-ზედისა ფრიად, ყოვლოდ ჳ სხ. მაგ. კეთილი, ფრიად კეთილი ჳ სხ. ბ) ნაცყაღ-სახელისაგან თუთ; მაგ. თუთ ყვეთილესი, ყსიამოვნესი ჳ სხ. გ) ოდეს დასაწყისისა ასოთა შეთანახმობითი ხარისხისა მიეყემის მარცყაღი, ყუყ; მაგ. ყუყგანათლებულესი ჳ სხ.

§ 25. რიცხვითი სახელი არს იგი, რომელიცა აღწნიშნავს პირისა ანუ ნივთისა რიცაჟსა ჳ იტარებებს ვითხჟათამებრ, რაოდენი, ანუ მერავლენე მაგ. ორი, სამი, ათასი, პირჟული, მეორე ჳ სხ.

§ 26. რიცხვითი სახელი იქმნების ორ-გყარით: რავდენობითი ჳ წესებითი; დანაწყევრებითი, ჳ შემკრებლობითი.

ა. რავდენობითი რიცხვითი სახელი აღწნიშნავს პირისა ანუ ნივთისა რიცაჟსა, ჳ იტარებებს მარდის ვითხსამებრ: რაოდენი; მაგ. ერთი, ორი, ხუთი, ასი, ათასი ჳ სხ.

ბ. წესებითი რიცხვითი სახელი არს იგი, რომელიცა აჩჟშავს წესსა, რომლითაცა პირი ანუ

ნივთი ერთი მეორესა შეუღებების; შავ. შირჭული, მეორე, მესამე, მეხუთე და სხ.

ვ. დანა წყვრებითი არს იგი, რომელიცა აღ-
წინაშეს რაოდენსამე ყოვლადისა კერძოსა;
შავ. ნახევარი, მეჩუდი, ერთ-ნახევარი და სხ.

დ. შემკრებელითი არს იგი, რომელიცა აღ-
წინაშეს საგანთა რაოდენსამე რიცხუსა შემ-
კრებელითისა სახითა; შავ. ჩუვლი, ყვარი, უ-
ღელი, გუთანა და სხ.

ს ს ო ლ ი ო. 1) რიცხვანი სახელნი იქმნებიან:
შირფლნიცა, შავ. ოცდ-ათორმეტი, ოცდ-ათცა-
მეტი და სხ.

2.) ზედ-შესრულთა და რიცხვთა სახელთა აქნსთ
ერთი დაბოლოება, ზოგად არსებითა სახელთა
თანა, და ამისთვის იბრუნვიან იგინი ვითარცა
ჟუკანასკნელნი თუნგრ ყოვლისა განჩევისა.

§ 25. თვსებანი სახელთა არიან: ნათესავი,
რიცხვ, ბრუნვა და კანკლელობა.

ა ნ ა თ ე ს ა ვ ი

§ 26. არსებობნი, ზედ-შესრულნი და რიცხვ-
ნი სახელნი, იქმნებიან ოთხისა ნათესავისა: შამ-
რობითისა, მუდრობითისა, საზოგადოებსა, და სა-
შუალოებსა.

1.) შამრობითი სანათესავისა სახელნი არიან

იგინი, რომეონიტა ცხად-ჰყოფენ მაშრსა ცხოველსა, მაგ. მაშა, ყუჯალი, მონა ზ სხ.

2.) მდებრობითისა ნათესავისა სახელნი არიან იგინი, რომეონიტა ცხად-ჰყოფენ მდებროსა ცხოველსა, მაგ. ღეღა, ღეღოჯალი, მხეკალი ზ სხ.

3.) საზოგადოებასა ნათესავისა სახელნი არიან იგინი, რომეონიტა ცხად-ჰყოფენ მაშრსა ცხოველსა, მაგ. კაცი, შვილი, ხმა ზ სხ.

4.) საშუალოებასა ნათესავისა სახელნი არიან ყოველნი წოდებანი ყესულთა არსებთა, ზგონებასა შინა წარმოდგენილთა საგანთა, მაგ. ცა, ქუშყანა, ვანხრაჩქა, სათარება ზ სხ.

სხოლოო. ვინაჲთა ნათესავნი ესენი არსებობისა სახელისა იტოვებიან მნიშვნელობისა გამო მათისა, ზ არა დაბოლოებთა მათთა, ამისთვის ნათესავნიცა სახელთა ზედ-შესრულთა, რიცხვითა, ნაცხადო-სახელთა, ზ მიმდებარისა, შეიმეცნებიან კუთვნილებებისგან რომლისაჲ ნათესავისა არსებობითა სახელთა ზ არა დაბოლოებთა რომეონიტაგან.

ბ. რ ი ც ხ ვ.

§ 27. რ ი ც ხ ვ იქმნების ანუ შესოლოობითი ანუ შრავლობითი.

1.) მხოლოობითი რიცხვ აღქმნიშავს ერთისა

პირისა ანუ ერთისა ნივთისა მოქმედებასა. მაგ. მე ვჭკიოხულობ, ქუჭყანა მოძრაობს ზ სხ.

2.) მრავლობითი რიცხვ აჩუქნებს ორთა ანუ მეტთა ნივთთა, ეგრეთვე ორთა ანუ მრავალთა ნივთთა მოქმედებასა. მაგ. ჩუქნ ვჭკიოხულობთ, ცაოშიღნი მოძრაობენ ზ სხ.

სხლ. 1.) სახელნი საეკვლეობითა წიგნთა იხმარებიან მრავლობითად. მაგ. დავითნი, თაჟქანი, მარხუანი, ყაშნი, ლოცქიანი ზსხ. გარნა მიიღებენ კანკლედობასა შინა ორისავე რიცხვსა მარცხელთა. მსგავსადვე სახელნი ვუაროვნებითა ანუ სახლეულთა ზ ნაცხელ-სახელთაგან ქმნილნი სახელნი: მაგ. ბარათიანი, დეკანოზიანი, ჩუქნიანი, შენიანი, თქუნიანი ზ სხ.

2.) ფრთა; ფრთიანი, ნიშნავს ერთისა ფრთისა მექონსა; ხოლო ფრთებიანი მრავალთა ფრთეთა მექონსა; ეგრეთვე ფეხი, ფეხიანი, ფეხებიანი; ღილი, ღილიანი, ღილებიანი ზ სხ.

გ ბ რ უ ნ ჟ ა.

§ 28. ბ რ უ ნ ჟ ა არს ცხელუბა რომლისაჲმე ლექსისა დაბოლოებასა შინა თანხმად რომლისაჲმე კიოხუთისა ლექსისა.

§ 29. ბ რ უ ნ ჟ ა ნ ი არიან ექუსნი: სახელობითი, ნათესაობითი, მიცემითი, მათხრობითი, მოქმე-

გულანს-სმის-ყოფითა ზ სს.

6.) წოდებთი ბრუნება არს იგი, რომელიცა
 იხმარება, თუ ვის ვუწოდო, ვუხმობო. ანუ
 ვსდამი უჭლადღებო; მაგ. ზ ღმერთო! ზ დრო-
 ნო!

სსო. 1. იქნათა ღრმადიანთა შინა მოღუ-
 ბუნანი ბრუნებანი შემასმუქლობითი ზ დაწყებო-
 თი არიან სრულიად უქმნი; ბრუნული ყოვლიად
 არს მსგავსი სახელობითისა; ხოლო უკანასკნე-
 ლი იმედვარი სახელობითისაგან ზ თანდებუნო-
 სა გან. ჰხშირადვე შეიქმნება იგი ზეღ-შესრუ-
 ლად მიმატებითა ასოესა ი. მაგ. სწმენი-მი-
 ცემითი ბრუნება ჰხშირად მიიღებს დაბოლოებას
 შინა ასოესა დ, ზ ზ ამა შემთხვევასა შინა შეი-
 ქმნების ზმანს-ზედა; მაგ. კაცად გონიერად ით-
 ქება იგი; მრავალნი ესე ტყარნი ეუხებინ ჰმან-
 სა ზ იქმნებიან მარადის განუსზღწერებელისა
 სქესისა.

სსო. 2. წყრილთა შინა ჰხშირად იხმარებას
 ლექსი მრავლობითსა შინა ბრუნებასა მიმატე-
 ბით, ერთისა ანუ ორთა მარტყელთა თანისა ზ
 სს. მაგ. ხელითა მოციქულთათა; სულნი წმინდ-
 თანნი, ბუნო ვატანო; ვარნა ესევეთანი ადგილ
 დასაქვევებელ-არს; არცა არს ესე მოთხოვილებ-
 ენისა თუხებესა ზ არცა იხმარებას მარტყელსა ს-
 უბარის; ენასა შინა. ამასთანავე აღვლითა შე-

საძლეველ-არს რათა სიტყვსა შეწყობისა ეამსა
 უკუ-ქაყს ესე ვითარსა შექნებასა ლექსიანსა.
 მავ. ნაღჳთად: ხელთა მოცოდულობათა, იოქმას
 მოცოდულობა ხელთა ჳ სხ.

ს ს ა. 5. შემეცნებანი ბრუნუათათჳს ოთხისაჳ
 განკუთვნიან არიან შემდგომნი.

1.) მხოლოდობისა რიცხუთა შინა:

1.) სახელოდობისა ბრუნუ-სა აქჳს დაბოლოვ-
 ბისა მარტყალი სხუათა ჳ სხუათა ჳგა ასეთა.

2.) ნათესაობითი ბრუნუა მარჯის და-
 ბოლოვების მარტყალითა ჳგა ისა ჳსა ჳ
 ესა; სმარტყული წყნითა შინა დაბოლო-
 ებანი ისი, ის არიან წინა-აღმდეგ ენი-
 სი; ამისთჳს აღჳს უკრ-არს დატევეს მათი, მავ-
 ნაღჳთად: სახლი იკობისი, იოქმას სახლი ია-
 კობისა. აქა ჳ სხუათაჳ მსხვესთა ამისა შემ-
 თიწუკითა შინა ლექსი იკობისი მსხვესებობ
 ჳგა-შესრულსა სახელსა. ესრეთიჳ მსხვესებობ
 იბრეება ჳწულის რჯესულსა ენანდა შინა; მავ-
 სახლი მეუბი (Дочь Царя.) არს ჳგა-შე-
 სრული სახელი კლუბითი. (Соращенное.)

3.) მიტყმობისა აქჳს დაბოლოება მარტყალი-
 სა ჳგა: სა მოკლუბითა ოდესჳ დაბოლოები-
 თისა ასეთსა, ჳ ოდესჳ არა მოკლუბითი; მავ-
 კალი, კალსა; ოქრო, ოქროსა ჳ სხ. დაბოლოე-
 ბა სხუ: მიღუბული წინანგ ამისა ქმნითა ჳრამ-

მატაკითა შინა ასოხა ზედა; ს არს უკანონო ზე
 ჰქონდარს დატყუება შინა. ჰქონდად იმთვეების ეს-
 თითი ხმარება საყდარსა ეწასა შინა ზე შეიქმს
 ლექსსა ძველ-წარმოსათქმულად ბაგეთა შინა მო-
 ხშირებითა უხმოთა ასოთა: მაგ. უკანონოდ თქ-
 მული: კაცს ვეცენ, კანონიერად ითქმის: კაცსა
 ვეცენ ზე სს. ხოლო მარტყოლითაჲს დ, ა დ რთ-
 მელნიცა ვანკუხსებოდენ ბრუნჯასა მიტეპითსა
 ი ხ. ს ხ. § 29.

4) მოთხრობითი თხზავუ კანკლედობათა
 მიიღებს დაბოლოებასა შინა მარტყოლსა
 მან ზე მხოლოდობისა შინა საკუთრებითა სა-
 ხელთა რიცხვსა, თდესმე მოეკრეშოების იგი, დ-
 დებითა თავსა ზედა ბოლოებსა ასოებსა ნიშანისა
 ამის, მაგ. ჰსოქია ჰეტრემან ანუ ჰსოქია ჰეტ-
 რე ზე სს.

5.) მოქმედებითისა ბრუნვსა დაბოლოე-
 ბანი არიან; ითა, ათა, უთა; მოღებული ან-
 ცონისა მიერ კათოლიკონისა დაბოლოება
 მიერ (ღრ. §. 110. 202.) მაგ. შხისა მიერ; არს
 უკანონო: იგი შემდგარ-არს ნათესაობითისაგან
 ბრუნვსა ზე თანდებულისა მიერ.

6.) წოდებულობისა დაბოლოება არს ჰქონდად
 ასასა ზედა თ. ზე თდესმე ისმარების შორის-ღე-
 ბულიცა § მაგ. კაცო! მოკელ აქა: § კაცო! მო-
 კელ აქა; ხოლო შირეშლისა კანკლედობისა ლექს-

თა შინა ნამეცნავედ იხმარების ფ, რადგანცა მათ არა ყოველთვის მოეხმის ნიშანი წოდებითისა ბრუნვსა ო. მაგ. ფ იაკობ! (იაკობო!) ადამ! ადამ! სადაი ხარ შენ? ესრეთსაკუთრებითა არსებითა სახელნი არა მოითხოვენ წოდებითისა ბრუნვსა ნიშანთა; მაგ. ლაზარე! ჰეცრე! ჰავოე! იოანე ზე სს. მაცხოვარი, მოძღვარი, წოდებითად არა მარადის მიიღებენ ო არამედ ისობენ ი. მაგ. მაცხოვარი! მოძღვარი! ევრეთჲს! საკუთრებით-ნიცა: იერუსალიმი, სიონი, ბუთლომი; იერუსალიმ! სიონ! ბუთლომ! ზე სს.

2.) მრავლობითსა შინა რიცხვსა:

1.) სახელოებითისა ბრუნვსა დაბოლოება არს მარადის მარცხედსა ზედა ნი, ხოლო საუბარსა ენასა შინა ები, თუმცა ესე უკანსენელი ხმარებულარს წერილთადა შინა.

2.) ნათესაობითისა დაბოლოება არს მარცხელითა ზე მეორესა ხმარებასა შინა ებისა, ებთა, რომლითადა ლექსი ეწელოდ ვარდავალს მნიშვნელობასა რეცა ზედ-შესრულისა სახელისა; მაგ. ნიკოებთა ანუ ნიკოებისა თვისებისა.

3.) მიცემითისა დაბოლოებითი მარცხელი არსთა, სრულთად მშვავსი ნათესაობითისა; ამის-თვის ესე ვანირჩევა მხოლოდ შშნითა ზე სი-ღვსა ჰაზრითა; ამასადა აქეს მეორე გჲარი დაბოლოება მარცხელთა ზედა: ებისა, ებთა.

4.) შოთხრობითისა მარტყოლი არსთა, ზეჲოვრესა შემთხვევასა შინა ებნა. ესეჲა ემს-გავსების ამით ბრუნჲათა ნათესაობითსა ზე შილქ-შითსა; ვანიწიკვა იგი ყრთიყრთის:გან სიტყუსა-გე ზაზრითა.

5.) შოქმედებითსა აქჲს დაბოლოებითი მარტყოლი თა-შიგორ; მ:გ. კაცთა-შიგორ ზეჲო-ვრესა შემთხვევასა შინა: ებითა.

6.) წოდებითი მარტყოლი არსნთ: მ:გ. კაცთა; ზეჲოვრესა ხმარებასა შინა ებთ: აქცა-ოდესმე იხმარების შორის-დებჲული ზეჲოდესმე დიკვეების იგი სურვილისა მებნ მოუბარისა, ანჲ მწიქრალისა.

დ. ე ბ ა ნ ე ლ ე დ ო ბ ა

§ 50. კანკლეობა არს შეტყულება უკან-სკნელთა ასოთა თუთოეყლისა ბრუნესა ორთავე რიცხჲთა შინა.

§ 51. სახელთა არსებითთა აქჲნთ ოთხნი კანკლე-ობანი:

- 1.) ბირჲეჲლისა კანკლეობისა მებნ იბრუნვიან ყოველნი სახელნი დაბოლოებულნი ყხმთა ასოთა ზედ; მ:გ. მარნი:მ, ადამ ზე სს.
- 2.) მეორისა კანკლეობისა მებნ იბრუნ-

კიან ყოველნი სახელნი დაბოლოებულიანი ასეთი
 ზედა: ა, ე, ჟ, ლ, მ, ვ, ც, ტ, უ, ლ, ე, ხ, სა, ყ, ე, უ,
 ნ, ს, ი, ჯ, ჟ, მ, რ, ა, უ, მ, ე, რ, ლ, ზ, ს, ხ.

3.) მ ე ს ა მ ი ს ა მ ე ბ რ ი ბ რ ა უ რ კ ი ა ნ ყოველნი სა-
 ხელნი დაბოლოებულინი ი ზ ე ზ ზ ე ლ ა, მ ა ტ ე ა,
 დ ი დ ი, მ ა გ ე ზ ს ხ.

4.) მ ე ლ თ ხ ი ს ა მ ე ბ რ ი ბ რ ა უ რ კ ი ა ნ სახელნი და-
 ბოლოებულინი ო ზ უ ზ ზ ე ლ ა, მ ა ტ ე ს ა ლ ო, კ უ,
 დ რ კ ე უ ზ ს ხ.

ს ს ო . სამთა ყუანახუნკელთა-მებრ იბრუნკიან
 სახელნიცა ზედ-მესრულნი ზ რ ი ც ხ ვ თ ი ა, თ უ ნ ი რ
 ყოველიცა განრეცხსა არსებითაგან.

ს ქ ე მ ა

ითხინავე კანკლედობისა ყოველთა სახელთა
 არსებითა, ზედ-მესრულთა ზ რ ი ც ხ ვ თ ი ა.

პრეფი- ქიანი.	რ ი ც ხ ვ მ ხ ო ლ ო ო ბ ი თ ი ა				
	კანკლედობა.	1.	2.	3.	4.
სახ.	ყ, ხ, მ, ახარნი	ა, ე, ჟ, ლ, ლ, ლ.	ი, ე, ზ.	ო, უ.	
ნათ.	ინა:	ინა, ეხა	ხა.	ა ხა.	
მიც.	ხა.	} საზოგადოდ ითხიანვე შინა			
მოთ.	მან, °				
მოქ.	ითა:	ითა, ა—უნა	თა. თ.	ათა.	
წოდ.	მ ! ო ^რ	ო ^რ .	ო ^რ .	ო ^რ .	

რ ი ც ხ ვ მ რ ა ვ ლ ო ბ ი თ ი .

სახ.	ნი ები.	} სანოვადოდ თახ- თავე განკლელთა. ბათა შინა.
ნათ.	თა ებთა ებისა	
მიც.	თა, ებთა, სა.	
მოთ.	თა ებმან.	
მოქ.	თა-მიცრ, ებითა.	
წოდ.	ნო ! ები !	

§ 32. 1. კ ა ნ კ ლ ე ლ ო ბ ა .

რიც.	მხოლოდობითი.	რიც.	მრავლობითი.
სახ.	აღმ.	აღმნი.	ები.
ნათ.	აღმისა.	აღმთა:	ებისა. ებთა.
მიც.	აღმისა.	აღმთა:	ებსა. ებთა.
მოთ.	აღმმან.	აღმთა,	ებმან, ებთა.
მოქ.	აღმითა.	აღმთა მიერ,	ებითა, ებთა მიერ.
წოდ.	აღმ!	აღმითი!	ებო! ებნი!

მისევესადვე იბრუნვან: აბრძამ, დავით, ქართ-
ლოს, ფარნაჯის, ფარსმან ზ სხ. უხმითა ასეთაზე-
და დაბოლოებულნი.

§ 33. 2. კ ა ნ კ ლ ე ლ ო ბ ა .

	ა.		ბ.
მხო.	მრავ.	მხო.	მრავ.
სახ.	მამა. მამანი.	მამე.	მამენი.
ნათ.	მამისა. მამათა.	მამისა.	მამეთა

მაც. მამასა, მამათა.
 მოთ. მამამან. მამათა.
 მოქ. მამითა. მამათა მიერ.
 წოდ. მამათ ! მამანთ !

მსგავსადვე იბრუნვიან:
 ბაგა, ბურება, გზა, გონება,
 დედა, ენა, მიწა, მამა,
 რქა, სახარება, შემაღ
 ჳ სს. ამისა მაგალითისამებრ
 ყოვლად ვინაჲნივეყლად
 იბრუნვიან ზეღ-მესრულნი
 ჳ რიცხვანი სახელნი დაბოლოებულნი
 ასოხა ზედა ამაგ. წმინდა,
 ცხრა ჳ სს.

ჲა.

მხო. მრავ.

სახ. სიტყუა. სიტყუანი.
 ნათ. სიტყუსა. სიტყუთა.
 მიც. სიტყუასა. სიტყუათა.
 მოთ. — ყამან. სიტყუათა.
 მოქ. — ვთა. ყუთა-მიერ.
 წოდ. სიტყუათ ! სიტყუანთ !

მსგავსადვე:

ზღუე, ელუე, ღოუე,
 ცოდუე, ეჭუა, ჳ სს.

მზესა. მზეთა.
 მზემან. მზეთა,
 მზითა. მზეთა-მიერ.
 მზეკო ! მზენო !

ესრეთჲ იბრუნვიან:
 ბაგე, ბაღე, ღლე, ზნე,
 ხლედე, თორნე, კიბე,
 კლდე, კლიტე, მეფე.
 ჳ სს. მსგავსადვე ზეღ-მესრულნი
 ჳ რიცხვანი სახელნი დაბოლოებულნი
 ასოხა ზედა ემაგ. ხავსე,
 ბრწყინვალე, ელვარე,
 მეორე, მეათე ჳ სს.

ჲშ.

მხო. მრავ.

თათჲ. თათჲნი.
 თათსა. თათჲთა.
 თათჲსა. თათჲთა.
 თათჲმან. თათჲთა,
 თათთა. თათჲთა-მიერ.
 თათჲთ ! თათჲნი !

მსგავსადვე იბრუნვიან
 ზეღ-მესრულნი ჳ რიცხვანი
 სახელნი: მარათჲ

ვერცხიწი რიცხვნიცა სა- | ტყეწი, მარჯვეწი, შე-
ხელნი: ოცდრეა, ჰ სხ. | რეწი ჰ სხ.

ს ს ო ლ ი ო 1. სათუთონი სახელნი, დაბოლოებულნი მათვე ასეთა ზედა, არა ისმოდენ თუსთა დამაბოლოებულთა ასეთა, არცა ერთსა შინა ბრუნესა ორთვე რიცხვთა, მაგ. ასია- იასი; ალექსანდრე—ესი ჰ სხ.

განონისა ამოცან გამოარიცხვან რ: ვლენნივე, რომელნიცა მოსმობიათ თუსთა კიდუთთა ასეთა იბრუნვან მსგავსად საზოგადოთა სახელთა, მაგ. ევროპა, შინა; შია, იასა ჰ სხ.

ს ს ო 2. ყოველნი საზოგადონი სახელნი დაბოლოებულნი ასეთა ამათ ა ჰ ე. ზედა ისმოდენ კიდუროთა თუსთა ასეთა ბრუნვითა შინა ნათესობათსა, ჰ მოქმედებითსა მსოლოობითსა რიცხვსა, მაგ. ჭილა, ჭილისა; ღრმა, ღრმისა; ბიბა, ბიბისა; მხე, მხისა; მხისაგან, მხითა ჰ სხ.

ს ს ო 3. ამა მკორესა განონსავე შეუდგებან ლექსნი დაბოლოებულნი აჟა ჰ უწი სა ზედა; გონა ესრეთ რომელ მესტავითიან თუსთა კიდუროთა ასეთა ვ ზედა, მაგ. მკრეწ—უსა ჰ სხ.

§ 34. ვ. ო ა ნ ო ლ ე დ ო ბ ა.

	ა.		ბ.
მხო.	მრავ.	მხო.	მრავ.
სხ. ვარდი.	ვარდნი.	ნაბჴ.	ნაბჴნი.
ნათ. ვარდის.	ვარდთა.	ნაბჴსა.	ნაბჴთა.

მც. ვარდსა, ვარდთა.	ნაბჭისა.	ნაბჭითა.
მცთ. ვარდმინ ვარდთა.	ნაბჭმინ.	ნაბჭითა.
მცქ. ვარდითა ვარდთაშიერ.	ნაბჭთა.	ნაბჭითაშიერ.
წოდ. ვარდო! ვარდნო!	ნაბჭო!	ნაბჭნო!
მსსტავსადვე იბრუნვიან: და-	მსსტავსადვე	იბრუნვიან:
ნაკი, შაუხულო; ევრეთვე	ნესტავ, ნაჭმხვ, ნამც,	
შეუღ-შესრულნი ღ რიც-	ვერძე, ვეფხვ, მოცე, ხა-	
ხუანი სახეონი დაბოლოე	ხვ, ცაყხვ, ღ შეუღ-შეს-	
ბულონი ი შეუღ მც. ბაჯ-	რულნი: ურცხვ, მორ-	
რი ხუთი ღ სს.	ცხვ, ღ სს.	

აქა შეინანებთან შექმდომნი შემეცნებანი:

1. ყოველნი სახეონი საზოგადონი დაბოლოებულნი ასოხა ამს ი შეუღ ისმობენ თესსა დამაბოლოებულსა ასოხა ბრუნუათა შინა მიცემითსა მოთხრობითსა ღ წოდებითსა მხოლოობითისა რიცხვსა; ხოლო მრავლობითისა, საზოგადოდ ყოველთავე ბრუნუათა შინა.

2. რომელნიმე საზოგადონი სახეონი დაბოლოებულნი ასოხა ამას ი შეუღ, ისმობენ საშუალო ექსისა მდებარესა რომელსამე ხმოვნსა ასოხა; აქეთიყ არიან იღანი მრავალმარცხლოვან, ბრუნუათა შინა ნათესაობითსა ღ მოქმედებითსა მხოლოობითისა რიცხვსა, ღ ევრეთვე ბრუნუათაცა შინა მრავლობითისა რიცხვსა.

3. სახეონი საკუთრებითანი დაბოლოებულნი ასოხა ი შეუღ დამთავებთან უსამბულოდ ყოველთა

ლო, ხზო ზ სხ. ეგრეთვე | შესრულნი: ბოჟი, დანი
 ზედ-შესრულნი: ნოტიო | ეჟი, ყრუი, ცრუი, ზ სხ.
 უპირო, უცხო ზ სხ. | მსგავსნი.

§ 59. შეყანიშენეონი სახელნი ბრუნეათა შინა
 სხვა ზ სხვა ჰაზრისა დამნიშენეონი არიან შე-
 დგომნი:

1.) თჳალი, თჳალისა თჳალები (საგრძობელი
 ხედვსა) საკეთარსა შინა მნიშენეონობასა ბრუნ-
 ვილი არა ისობს საშუალსა ხმოვნსა; ხოლო
 შეტაფორელსა მნიშენეონობასა შინა ისობს,
 ვითარცა:

თჳალი, თჳალისა, თჳალები (ეჳა ზა ციოსანი.)
 ყრმის-თჳალი, ყრმის-თჳალისა, ყრმის-თჳალები.
 მარილის-თჳალი, ფანჯრის-თჳალი, მზის-თჳა-
 ლი ზ სხ.

ეჳალი, ეჳალისა, ეჳალები (ნავალი ფერხთა.)
 ეჳალი, ეჳალისა, ეჳალები (მტელსა შინა დაყო-
 ფილი ადვილი სათესად.)

მოწაქე, მოწამისა, მოწამენი (ტანჯული სარ-
 წმუნეებისათჳს)

მოწამე, მოწამისა, მოწამევი (დამამტკილებელი
 იჭვსა.)

სახელი, სახელისა, სახელები (წოდება.)

სახელი, სახლისა, სახლები (სამოსი საკერავად
 ხელითა ადვილსა ქმნილი.)

სახლი, სახლისა, სახლები (სართული.)

წელი, წლისა (ზურგისა-ქმე მდებარე ნაწილი
კაცისა სხეულისა.)

წელი, წლები (შინგანნი ნაწილი ცხოველისა.)

წელი, წლისა, წლები (წელიწადი):

2.) ხ ყ ც გ ს ი, რომელთაზე ბრუნებაა შინა ის-
ნობს უკანანკეთსა მარჯუ-ლსა: ნათესაობითად
ხ ყ ც ი ს ა, შემოქმ. ხ ყ ც ი თ ა მრავლ. ხ ყ ც გ-
ბ ი, ხ ყ ც ე ს ნ ი, ხელთ სხეუთა შინა არა იწოდბს
მიც. ხ ყ ც გ ს ს ა, მათხ. ხ ყ ც გ ს მ ა ნ. მსგავს-
სადვე ამისა იბრუნვიან ჰრთულნიცა ამისნი: სხ-
ლო-ხ ყ ც გ ს ი, ბაზიერთ - ხ ყ ც ე ს ი, ბოქო-
ულთ - ხ ყ ც გ ს ი, მართარეთ - ხ ყ ც გ ს ი ზ სხ.

3) არიან სხეუანიცა ლექსნი წოდებული სხეულ-
მოდგამად ამისთვის, რომელ იმდარებიან სხეუთა
ღ სხეუთა შინგანკეთობათა შინა ვითარცა- სერი
(წადიმი) ზ სერი (ბორცვ); ქარი (მურინა-
ლი) ზ ქარი (ოთახი); ქეზი (კლდისა ნაბრ-
ლი) ზ ქეზი (საგბოლველი); ხელი (ნაწილი
კაცისა სხეულისა) ზ ხელი (ქმერებელთობითად)
მაგ. ერთხელი (შესამოსელი ზ სხ. ესე ვითარნი
იბრებიან რუსულსადა ენასა შინა, მაგ. Лукъ-
მძულდი ზ Лукъ ხახვ; Полъ იატაკი ზ Полъ
სქესი ზ სხ.

4.) ლექსი ღმერთი ითქმის ნათესაობითად ლეით-
სა ზ არა ღმერთისა; მართლობითად ლეითათა ზ
არა ღმერთითა, ღმერთები, ბნი თა ვზნო; ითქმის

განვიცხუთად ვერძთა-თვს ზღმერთაგებთათვს ზღა-
პარ-სიტყუაობისა ანჟ მითოლოგიისა.

თ ა ვ ი მ ე ო რ ე .

ნ ა ც ო ო ა ლ - ს ა ხ ე ლ ი ს ა თ ვ ს .

✱

§ 57. ნ ა ც ო ო ა ლ - ს ა ხ ე ლ ი არს ნაწილი სიღ-
ყვსა შეცოქალებითი, რომელთა იხმარების ნა-
ცოქლად სახელისა, პირისა ანჟ ნიჭისა აღმნიშ-
უნქლისა, განსაუგოლველად ჰხმარისა განშე-
ორებისა ერთისა ზღმისივე სახელისა.

§ 28. თვსებანი ნაცოქალ-სახელთა იცოქებიან პი-
რისა: მებრ, ნათესავისა, რიცხვისა, ბრუნვისა, კან-
კლედობისა, შინაშენელობისა, სახისა ზღ ნაცოქ-
ობისა. . . .

§ 59. ნ ა ც ო ო ა ლ - ს ა ხ ე ლ ს ა ა ქ ი: ხაში პირი:
პირაშელი: მე, ჩაქ, ზ სხ. მეორე: შენ, თქუნი,
ღ სხ. მესამე: იგი, ესე, ზ სხ.

§ 40. ნათესავნი ნაცოქალ-სახელთა ერთნი ზღ
ივინივე არიან, ვითარცა სახელთა არსებით-
თა იხ. § 26.

ს ს ო . ხმარებელი წიგნა შინა წანახარ-მე-
ცოქებისა ნაობისა 2. 7. ლექსი მფერობითად
იგია: იგია აღვიდოლა ზღ მხვეალნი
მისნი უძლოდეს, ვითარცა ტრყენი
მხმობარენი ცულობა შინა მათთა . .

არს ქმნილი მიბაძუთა რუსულთისა ენისა. ვჭეო-
ნებ ესე ჰქმნეს ახლად მთარგმნელთა რაოდენთამე
წინასწარ-მეგობრულთა წიგნთა, ქალაქსა შინა
მოსკოვს 1745 წელსა, სადაცა აღიბეჭდა დაბადე-
ბა ქართული. დაბეჭდვითი მარცხელი ა სა-
კუთრებითა შინა სახელთა ჰსძირად დანიშნავს
ლექსსა კნინობითად ზე შეყრაცხებითად, შავ.
სოლომონა, თამარა ზე სს; ზე ოდესმე მიეყემის
ვიეთამე ჰორთულთადა ლექსითა, შავ. გრწელ-თევ-
ზა, ვირის-გერუა ზე სს.

§ 41. ნ ა ც ლ ა ლ - ს ა ხ ე ლ თ ა ვითარდა სახელო-
თა ცლალად ერთნი ზე იგივენი აქწან რიცხენი ზე
ბრუნენი; ხოლო მეტსა ნაწლისა მათგანსა არა
აქწეს ბრუნენა წოდებითი.

§ 42. ნ ა ც ლ ა ლ - ს ა ხ ე ლ თ ა აქწნო კამეჭი-
რი განკლდობა:

ა.) შ ო გ ა დ ი ს ა ხ ე ლ ი ს ა თ ა ნ ა, შავ. ჩე-
მი, შენი, თვისი, ჩწენი, თქწენი ზე სს.

ბ.) ს ა კ უ თ ა რ ი მ ხ ო ლ ო ლ ნ ა ც ლ ა ლ -
ს ა ხ ე ლ თ ა, შავ. მე. შენ. ესე ზე სს.

გ.) (შ ე რ ე უ ლ ი, შავ. იგივე, ეწვეო, რომე-
ლიცა ვინცა ვინ: ნურავან, ნურადავან, ნურადავან.
ზე სს.

§ 43. ნ ა ც ლ ა ლ - ს ა ხ ე ლ თ ა შინაშენკლობისა
შეპრ ავისსა იქმნებთან.

1.) შ ი რ ო ვ ა ნ ნ ი ა ნ უ ა რ ს ე ზ ი თ ა ნ ო ლ -

შეღწილია აღწინაშეყენ ერისა სამთა ღრამმატი-
კუთთა პირთაგანსა, ღ ინმარებთან ნატყუალ-სა-
ხელისა პირისა ანუ ნივთისა აღმნიშვნელისა,
მაგ, მე, შენ, იგი.

2.) მოგებთნი, რომელნიცა აჩუქებენ
ვის რომელი ნივთი ეკუთვნის, მაგ. ჩემი, შენი,
თუნი ღ სხ.

3.) ჩუქნებთნი, რომელნიცა აღწინაშეყენ
ანუ აჩუქებენ მას საგანსა, რომლისათვისცა იუბ-
ნების მაგ. ესე, იგი, იგივე ღ სხ.

4.) ეჭლავ-მოღებთნი, რომელნიცა ე-
თესებთან მას სახელსა, რომლისათვისცა თქმულ-არს
ღ რომლისა შემდგომდელთა იგი უსაშუალოდ შე-
უღებენ, მაგ. რომელიცა, რაჲცა, ვინცა.

5.) კითხვთნი, რომლითაცა ვჭკითხულობთ,
მაგ. ვინი? ვინ? რაჲ ღ სხ.

6.) ვანუსაზღმებელნი, რომელნიცა
აღწინაშეყენ ხსენებულსა საგანსა ვნუსაზღმებუ-
ლად, უსახელოდ, მაგ. რომელიმე, ვინმე, ზოგის
ზოგ-ზოგი, უოველი ღ სხ.

7.) უკუნ-ქცევითი: თუნი.

8.) საზღმებთნი: თუა.

9.) აღგილობითნი, რომლითაცა დანა-
შენის ვისთან რა, ვითარისა ნათესავისა ღ ცხარის-
სა არს, მაგ. ჩუქნებური თქუქნებური ღ სხ.

§ 41. სახელამებრ ნატყუალ-სახელნი იქმნებიან

1.) ზ ი რ ა ო ო ლ - ს ა ხ ე ო ბ ი თ ი: მე, შენ, ჩემი, ჩემნი, თუნი ჳ სხ.

2.) წ ა რ მ ო ე ბ ი თ ი, მაგ: საჩემო, საშენო. ჳ სხ.

ს ს ო. 1. ნიშანნი წარმოებითა: ს ა, ვ ე, ო ა თ ი, უ ი, უ ს ი, ე ბ რ ი, ე უ ლ ი, მაგ: საჩემო, შენივე, შენიცა, უმისო, მისებრი, ჩემუელი, ჳ სხ; ანუ შემოკლებით: მღაბიოსა საუბარსა შინა შენიცა, ჩემიცა ჳ სხ.

2.) არიან ევრეთუ ნატყალ-სახელნიცა წარმოსრულნი წარმოებითსაგან. ანუ ესრეთ წოდებულნი მრჩობლ-სხმით-გარდასვლითად, რომელნიცა ოდესმე გარდაიქცვიან არსებითად, მაგ: ივიუობა, ვითარება, თვისება; ოდესმე შედ-მესრულად, მაგ: ჩემებრივი, შენებრივი ჳ სხ. ჳ ძალუძსა დაბრუნებაცა, ოდეს მიეცემათ დაბოლოებითი მარტყალი ი.

§ 45. ნაკრთისა-მებრ ნატყალ-სახელნი იქმებიან ანუ მ ა რ ტ ი ვ ნ ი ვითარცა: მე; ანუ ჳ რ თ უ ლ ა ნ ი: თუთ-მე ჳ სხ.

§ 46. ნატყალ-სახელნი დაიდებიან.

ა.) ს ა ხ ე ლ თ ა თ ა ნ ა, მაგ: თუთ-არსი, თუთ-მოქმედი ჳ სხ.

ბ.) უ რ თ ი ე რ თ - ა რ ს, მაგ: თუთ-თუსი, თუთ-იგი ჳ სხ.

გ.) თ ა ნ დ ე ბ უ ლ თ ა თ ა ნ ა, მაგ: ჩემთანა,

ჩუქნიანა ზე სს.

დ.) ვაკე შირთათანა: ვინძეა ზე სს.

§ 47. კანკლელოდა ნატყალ-სახელთა.			
შსლ.	შრ.	შსლ.	შრ.
სახ. მე.	ჩუქნი.	მეც.	თქუქნი.
ნათ. ჩემი.	ჩუქნი.	მეცნი.	თქუქნი.
მიც. ჩემდა, მე.	ნდა, ჩუქნი.	მეცდა მეც.	ნდა თქუქნი.
მოთ. მე.	ჩუქნი.	მეც.	თქუქნი.
მოქ. ჩემითა.	ჩუქნი-მიცნი.	მეცითა.	თქუქნი-მიცნი.
წოდ.		მეც!	თქუქნი!

შსლ.	შრ.	შსლ.	შრ.
სახ. იგი.	იგინი.	ესე.	ესენი.
ნათ. მისი.	მათი.	ამისი.	ამათი.
მიც. მს, მისდა.	თდა, მათ.	ამს, ამისდა.	ამათ, ამათდა.
მოთ. მან.	მათ, მათ.	ამან.	ამათ.
მოქ. მათ.	მათ-მიცნი.	ამით,	ამათ-მიცნი.

შსლ.	შრ.	შსლ.	შრ.
სახ. ვევე.	ვევენი.	ჩემი.	ჩემნი.
ნათ. მაგისი.	მაგათი.	ჩემისა.	ჩემთა.
მიც. ვს, გისდა.	ვათ, თდა.	ჩემსა.	ჩემთა.
მოთ. მაგან.	მაგათ.	ჩემმან.	ჩემთა.
მოქ. მაგითა.	ვათ-მიცნი.	ჩემითა.	ჩემთა-მიცნი.
წოდ.		ჩემო!	ჩემნი!

სხლ. ზეკალითისა: მებრ ჩ ე მ ი ბრყუნვიან: ბე
წი, თქუწნი, მათი, თუსი, ვიეთი, ზოვი, რაოდენა,
თქუწნიეჟლი, ჩქუწნიელი, თუთიეჟლი, რამქლი:
ესრეთითა განჩევითა მხოლოდ, რამქლ ნათესაო-
ბითსა ბრყუნვისა მანა მხოლოდობითსა რიცხსა
დაჟღევებს სამუადლოთა ასოთა, მ.გ. რამქლი,
რამქლისა.

მხო.

მრ.

სახ. რამქლიძე.	რამქლიანიძე.
ნათ. რამქლიძეძე.	რამქლითაძე.
მიტ. რამქლისძე.	რამქლითაძე.
მოთ. რამქლიძაძე.	რამქლითაძე.
მოქ. რამქლითაძე.	რამქლითაძე-მიერ.

სხლ. ესრეთჟმ იბრყუნვიან: არა-რამქლიძე,
არა-ვითარძე, ვინძე, რაძე, თუთიეჟლიძე,
ვიეთიძე, სხუა-რაძე, ჳ სხ.

რიცხვ მხოლოდობითაჲ

სახ. ვინ.	რაჲ.
ნათ. ვისი,	რაჲსა.
მიტ. ვის, ვისდა,	რაჲსა.
მოთ. ვინ.	რაჲმან.
მოქ. ვისითა.	რაჲთა, რაჲსა-მიერ.

სხლ. 1. ვინ ჳ რაჲ ნატქალი-სახელთა არა
ბქუწია მრავლობათი რიცხვ: მრავლობითად ახმა-

რეზონს ოდესმე საუბარსა შინა რან იცა, რომე-
ლიცა არს ვკვლავებ შემოკლებული რა ოდენ-
ნიცა. — წერილსა შინა ესრეთ ვრთ-გზის ის-
მარა რუსთაველ: არა იცი აქანამდის, რანიცა ცრე-
მონი მდენიან. 605.

2.) ნაცუალ-სახელი თუთ არა იბრუნებინ; მას არა აქუჩს არცა რიცხვ ზ არცა ბრუნუა.

3.) ნაცუალ-სახელი: ესე, ვგე, იგი ჰხშირად იხმარებინ წერილთა შინა პირთუანად, ვითარცა: მე, შენ, იგი: ესე პირუჭულ-პირად; ვგე მეორედ-პირად, იგი მეხამედ-პირად, მე. უბადრუკი მე ესე ვატი, ვინმე მიჰხსნას ხორცთა ამათგან სიკუდილი-სათა რომ. 7. 21. რომელთა ესე (ჩუშ) ნათელ-ვილეთ ქრისტე იესოს-მიერ სიკუდილისა მისისა მიმართ ნათელ-ვილეთ რომ. 3. რომელი ვგე ახწა-ვებ მოყუასსა, თავსა თვსსა არა ახწა-ვებ, რომ. 2. 21. უფალნი ვგე (ათქუშ) ზ სამართალსა ზ ჰს-წარსა მიჰსცემლით მონათა მათ, მუწვე 4. თუქა ამა მადელითა შინა ნაცუალ-სახელი იგინი იხმ-რებინ სხელობითად არსებითად სახელით თანა თუ-ნაერ ბრუნვისა ზ რიცხვსა, ვარნა ოდესმე ეთან-სმებინაცა მათ რიცხვსაცა შინა ზ ბრუნუასა. მე. იხმინე ჩემი უფალთ უღირსისა ამის მონისა შე-ნისა ანუ უხმართა ამათ მონათა შენთ ზ სს. — იგი ჰხშირად იხმარებინ ნაცუალ-სახელიცა ცახსტა-თა თანა ნაცუალ-სახელითა რომელი, ვიეთნი, ვინ,

რაჲ ზე კუჩალოდ შემის-შედათა თანა მღ. ვი-
 თარცა, რაოდენ, სადა, თდეს ზე სხ. განსარჩევლოდ
 კითხუთისაგან ნაღუალო-სახელისა: მარტვიად თქმა
 მათი ჰნიშნავს კითხუქსა, მღ. რომელი მოვიდა? ვინ
 მოვიდა? ხოლო სიტყუათა შინა: რომელი იგი მო-
 ვიდა, ვინ იგი მოვიდა; ანუ რომელიცა, ვინცა მო-
 ვიდა, არღ-არს კითხუთი, არამედ კუჩალოდ-მოღუ-
 ბითი საცნაურისა პირისა; ეგრეთჲ: რა-იგი, რაჲ-
 ცა, ვიეთნი იგი, ვიეთნიცა. ანუ ვითარ-იგი, რაოდ-
 ენი-იგი, რაოდენიცა, სადა-იგი, არღ-არა არიან კით-
 ხუთნი არამედ ფაუსახლურებულნი; ხოლო რაჲემს
 ჰმისი არცა კითხუთი არს, არცა განსარჩევლით
 საცნაური მაშინ ნაღუალოდ იგი ზე ცა იხმარებთან
 მარტვიალნი თუ ზე ში, მღ. არა ვიცი თუ ვინ მო-
 ვალს? განიგავს წილი ვინძი რა აღიღოს მრკ. 15.
 21. რა ჰხმინად იხმარების შემის-შედად ზე ნიშ-
 ნავს ვითარ (როგორ) მც. გაძლავა ჩემი უშე-
 ნოდ, ვაჲემ რა დიდი ძეკლია, ვეუბ-ტუ. 1281.
 540. თქუა ჩემგან მისი ჰხსენება, ვაჲემ რა დიდი
 ზარია 342. რა იხმარების შმართ-თანცა ზე მაშინ
 არა ჰნიშნავს ნაღუალო-სახელისა, არამედ არს შე-
 მოკლუბული ანუ კუჩალოდ რაჲემს; მღ. განხარეს
 მოწუეთა იხილეს რა უჴალი, იოან. 20.20.
 ვჰსაქვ რა სიტყუა ზე სხ. ესე ეწისგავსების რუ-
 სულისა ენისა შმინსა სქესსა, რომელსა ეწოდუ-

ბის Двепричастіе.

4.) ნატყაღ-სახელთაგან არსებოთა ტიქმუ-
ბიან ზედ-მესრულნი: ჩემი, ჩემიანი, ჩემყული,
ჩემებური; ჩქნი, ჩქნიანი, ჩქწებური, ჩქწე-
ყული; შენი, შენიანი, შენყული, მისებური,
მისეყული ჭ სს.

5.) ახალსა ჭ ძქულსა აღიქმითა შინა სმარე-
ბულ-არს ნატყაღ-სახელთად ლექსი თავადი
რამქულიცა დღებულ-არს ნატყაღად თვთ-ივი:
ღ თავადი იესო ღმრთა შინის შინსა. И самъ
Исусъ сѣа посредѣ ихъ. ლუკ. 34.56. ხალთ
თავდასა ებნა, шойже спаше მეტო. 8: 24. ჭ თავ-
დადმან განსაღობს სოყული სმარულთი И шой
суднии имать вселеннѣи въ правды; Пс. 9; 8.
რამქული მან თავდადმან ზღუათა ზედა დაუყბნა
(ქქწენა) Той на моряхъ основалъ ю (землю) еспѣ
Пс. 25. 2. ვან არს ესე მეუწე დღებინა, ყუდალი
ბოთი, თავადი არს მეუწე დღებინა, ფს. 23.10.
სამოცადოსა სმარებასა შინა ეწოდების ქწორ-ღი-
ღებულსა, მეც გჳნდ მწქობი დანი. მან ბქრ ა-
თასი, მქეც დღებულთა, დღ-ქწორ თავადი
მეტო. 46.

6.) ნატყაღ-სახელი ესე ითქმის ახალსა მქ-
ბარისა ნივთისათუს ჭ მიღმისათუს ისი. ვეზს,
ტშ. 552.

7.) ნაცუალ-სახელნი რომელნიმე, ოდესმე მო-
 ებიან თავღ-მარცხლად სახელთაჲა ჳ ნაცუალ-
 სახელთა, ჳ მაშინ იბრუნვის უკანასკნელი ლექ-
 სი ჳ არა ნაცუალ-სახელი, მაგ. რაგროი ? ჩემ-
 განი. ვინმე; რაგუარი ჳ სს.

8.) თ ა ვ ი - თ ვ ს ი იხმარების ნაცუალ-სახე-
 ლისა ჩილ თ ვ თ, ანუ ერთ-ბამად მისთანა, მაგ.
 თ ვ თ თ ა ვ ი - თ ვ ს ი; ჳ იბრუნვიან ორნივე უ-
 კანასკნელი ლექსნი, მაგ. სახ. თ ვ თ თ ა ვ ი - თ ვ-
 ს ი; ნათ. თ ვ თ თ ა ვ ი ს ა - თ ვ ს ი ს ა ჳ სს.

9.) ესე ჳ ეს, ამა ჳ ამისა, ამა ჳ ამას იხმარე-
 ბიან ნაცუალად სახელისა ვაჲთა ჳ ადვილთა, მაგ.
 ესე-ვითარი ე. ი. ამისთანა შაროჲ, შაროხოჲ. ე-
 სგრა მიეწერობის პირუშლსა პირსა ფს. 32.18.
 ეგერა, მეორესა პირსა: შენ გგერა მოცდულე
 ჳსწავლულება ფს. 49.17. მსგავსადვე ეს-ოდენი,
 ევ-ოდენი; ეს-ზომი, ევ-ზომი, ესრეთი, ევრეთი
 ჳ სს.

თ ა ვ ი მ ე ს ა მ ე
 შ მ ნ ი ს ა - თ ვ ს .

§ 48. შ მ ნ ა არს ნაწილი სიტყვისა, რომელიცა აღ-
 წინაშეს პირისა ანუ ნივთისა მოქმედებასა ანუ
 ენებასა, მაგ. კეთილყოფ. ვიწერება, ვაღ.

§ 49. კუთვნილებანი ანუ თვისებანი შმნათა არი-
 ან: ნათესავი, სახე, ნაკრწთი, ღრთ,

ბირი, მიტხვა, სქესი ზე ჟღერებდა.
 § 50. ნათესაგისა მეტრ შმანნი იქნებთან
 შემოქმედებითნი, ვნებითნი, ზესა-
 შუალონი.

1. შემოქმედებითნი შმანნი არიან იგინი
 ნი, რომელნიცა აღნიშნენ მოქმედებასა ერთისა
 შირისა ანუ ნივთისა მეორესაზედა, მაგ. ვისტრონი
 ვისტემ ზესხ.

2. ვნებითნი შმანნი არიან იგინი რომელნი-
 ცა აღნიშნენ შირისა ანუ ნივთისა ვნებასა, მოქ-
 მედებისაგან მეორისა წარმოებულისა, მაგ. ვიჭ-
 რები, ვიღებები ზესხ.

3. საშუალონი შმანნი არიან იგინი, რომ-
 ელნიცა აღნიშნენ შირისა ანუ ნივთისა მოქ-
 მედებასა უჩინოდ ვნებასა, ანუ ვნებასა უჩინოდ
 მოქმედებისა, მაგ. შირწამს, შიუჭარს, შიქუს, ვალ-
 ვისტხოვრებს, ვინარებს, ვისწიჭები ვისუფავს, ვი-
 თები ზესხ.

სსო. 1. საშუალონი შმანნი დაბოლო-
 ბისა-მეტრ შათისა მიმოიხსნიან ლრ-გჟარად ე-
 ი. დაბოლოებულინი მსხვაგვარად შემოქმედებითა
 მიმოიხსნიან ვითარცა შემოქმედებითნი; ბოლო
 დაბოლოებულინი მსხვაგვარად ვნებითა მიმოი-
 ხსნიან ვითარცა ვნებითნი, მაგ. ვისტხოვრება
 ვისწიჭები, ვისჯულები, ვისწიჭები ზესხ.

2. არიან არსებებითნიცა შმანნი რომელნიცა სიმა-

ტარისა ვამო მათისა არა შეკლოვ შმანთა ზოგადსა
კანკოვასა შინა, მათოვს იხ. § 52.

§ 50. სახე შმინსა არს საშეკარო: შ ი რ. შ ე. ლ. ს. ა. ხ. ე. ს. ხ. შ ი თ - ვ ა რ დ ა ს ლ უ თ ი ლ ე შ რ. ხ. ო. ბ. ლ. - ს. ხ. შ ი თ - ვ ა რ დ ა ს ლ უ თ ი.

შ ი რ. შ ე. ლ. - ს. ა. ხ. ე. შმან არს იგი, რომელიცა აღჰნიშნავს შირისა ანუ ნიკონსა მოქმედებასა ანუ ვნებასა თუთ მასვე შირისა ანუ ნიკონსა შინა, მაგ. ვაშენებ, ვწესწერ, ვიძენებო, ვიწერებო ლ სხ.

ს. ხ. შ ი თ - ვ ა რ დ ა ს ლ უ თ ი შმან არს იგი, რომელიცა აღჰნიშნავს შირისა ანუ ნიკონსა მოქმედებასა ანუ ვნებასა საშეკლოობითა სხვისა მეორისა შირისა ანუ ნიკონსა ლ დაესხმის ბოლოს მარცხელთა ინებ, მაგ. ვაშენებინებ, ვაწერებინებ, ვაჭრებინებ ლ სხ.

შ რ. ხ. ო. ბ. ლ. - ს. ხ. შ ი თ - ვ ა რ დ ა ს ლ უ თ ი შმან არს იგი, რომელიცა აღჰნიშნავს მოქმედებასა ანუ ვნებასა მეორისა შირისა საშეკლოობითა მესამისა შირისა საქმეობისა ლ დაესხმის დაბოლოებითისა ნიშნად მარცხელთა განმეორებული ინებ, მაგ. ვაშენებინებინებ, ვაწერებინებინებ, ვიწერებინებინებო ლ სხ.

ს. ხ. ო. ამისა ვკარისა შმანნი აქვსთ ყნათაცა არაბულისა ლ ებრაულისა ლ ამა უკანასკნელსა შინა ეკუთვნიან იგინი 5 ლ 6 შმინსა სახეთა. ვაშენებინებ ვასშავლაю строить; ვაშენებინებინებ

Заставляю чрез посредство другаго строишь,
 ანუ ვნებთად: ვითქმედებნები Заставленъ былъ
 Дѣйствовашь (Грамм. Евр. Панакаго стр.
 44.): ვინა ქართულსა ენასა შინა უკანასკნელსა
 სახისა შინანი იმეტად ისმარებან.

§ 11. ნაკრებობისა შინანი იქმნებიან მარტვი
 ნი ზე რთულნი.

1.) მარტვი შინა არს იგი რომელიცა
 მდგომარებს თუნაჲს მარტვილთა ანუ ლექსთა
 მოღებულთა სხვა სიტყვსა ნაწილისაგან, მავ
 ვხსენებ ვთუ ვხსენებ. ვხსენებ ზ სს.

2.) რთული შინა არს იგი, რომელსაცა
 მიეკატებიან ლექსი ანუ მარტვილი სხვა სიტყვ-
 სა ნაწილისაგან მოღებული, მავ კეთილ-ვალე-
 თბ, ხელს-ვიქვე ზ სს.

§ 12. ღრთნი შინისანი არიან ხუთნი: აწ-მდგომი,
 ქმნილი უსრული, ქმნილი სრული, ქმნილი
 უსრულესი ზ ქმადი.

აწმდგომი ღრთა არს იგი, რომელიცა
 აღზანაგვს მოქმედებასა ანუ ვნებასა მასვე უამ-
 სა შინა ქმნილსა, მავ ვხსენებ. ვხსენებ ზ სს.

ქმნილი უსრული ღრთა არს იგი, რომ-
 ელიცა აღზანაგვს მოქმედებასა ანუ ვნებასა
 მარტვილად, განუხსნაწმრებლივ უამისა, მავ ვხს-
 ნებდი, ვხსენებდი ზ სს.

ქმნილი სრული ღრთა არს იგი, რომ-

მელიცა აჩუწებს მოქმედებას ანუ ვნებას სრულად შესრულებულსა, მაგ. დავისწერა, ვისტავებ ზ სს.

ნამყოფი უსრულესი დროა არს იგი, რომელიცა აჩუწებს მოქმედებას ანუ ვნებას სრულად შესრულებულსა, მაგ. დამიწერეს, დამიწერია ზ სს.

სსთ. ამა დროსა აქუწობენ სიტყვი ქმნადი დროა არს იგი, რომელიცა აჩუწებს მოქმედებას ანუ ვნებას მომავალსა, მაგ. დავისწერ, დავისწერი ზ სს.

§ 53. პირნი შმანის არან სამანი: პირაწული, მკორე ზ მესამე.

პირაწული პირი არს იგი, რომელიცა უბნობს, მაგ. ვასწავებ, ვკითხულობ ზ სს.

მეორე პირი არს იგი, რომლისადმი არს უბნობა, მაგ. ასწავებ, კითხულობ ზ სს.

მესამე პირი არს იგი, რომლისათვის არს უბნობა, მაგ. ასწავებს, კითხულობს ზ სს.

სსთ. ბრძანებითისა სქესისა შმანთა არა აქუწობ პირაწული პირი; ესეცა ამისთვის რომელ არვიდ არს შრბრნებელ თავიანთისა.

§ 54. შმანნი იქმნებიან ანუ პირთვანნი ანუ უპირთნი: პირთვანნი შმან არს იგი, რომელსა სცა აქუწობს სამივე პირი, მაგ. ვასწერ, ვსწერ, ვსწერს. — უპირთნი ანუ პირნაკლნი შმანნი

შანი პირი აგანი რომელთაცა ავლთ პირნი: ანუ პირწყლო, ანუ მეორე, ანუ ორნივე პირწყლონი, მაგ. მეტყუ, მეტყუს; ბეტყუ, ბეტყუს; ჟერ-არს ზ სს. იხ. ჭ. მსგავსადვე ვნებოანი პირნაკლონი; გიშენდები (Строюся я себѣ или для себя) ზ სს. სამთავე პირთა შინა.

სს ო. პირბუნანი ზმნანი ღიწყებთან ასოჲთა ვ; ხოლო მიიგებოთა სსჲთა პირთადმი, შეიცაჲლებთან სსჲად ზ სსჲად, რომელთაცა მნიშვნელობა სსჲთა ენათა ზედ: ცხად-იქმების მხოლოდ შეწვენითა ნაცაჲლ-სახელისა, მაგ. ოდეს მოქმედება მიიჩქება თუა-მოქმედსა პირსა, ვიტყუთ: გაშენებ, ვისწერ (Строю, пишу); ოდეს მოქმედება მიიჩქება პირსა ზ მისთვისვე არს მოქმედება, იაქმის: ვიშენებ, ვიწერ (Строю себѣ или для себя; пишу себѣ или для себя) ოდეს მოქმედება არს მესამისა პირისათვის იაქმის ვუშენებ, ვუწერ (Строю, пишу—ему или для него). — მსგავსადვე ვნებოანი ზმნანი ცხადებთან სამთავე პირთა შინა მიიგებოთა რომლისადმი მთავანისა, მაგ. მიშენდების, ვიშენდების, უშენდების (Строишся—для меня, для себя, для него.) ზ სს. — ენასა შინა ქართულსა იმთავითვე ზმნანი რომელთაცა აღწნიშნენ პირისა ვნებულისა თუა-ვრებასა, მაგ. მოქ. ზ ვნ: ვაბამ, ვიბმი, თუთ-ვრებოთად იაქმის: ვებმი ზ სს. ვიეთნიმე ზმნანი იხმარე

ბიან მონბობით ანუ შემოკლებულად, მაგ. ვუ-
წოდ, ვუწოდებ; ვწმამ, ვწმამავ; ვწაღებ, ვწაღ-
ვადე, ვადანებ ჳ სს.

§ 55. რ ი ც ხ ე შ მ ა თ ა ა რ ს ო რ ი მ ს ო ლ ო ბ ი თ ი
ღ მ რ გ ლ ო ბ ი თ ი

1.) მ ს ო ლ ო ბ ი თ ი რ ი ც ხ ე აჩუქებს ერ-
თისა ბიანისა მოქმედებასა ანუ ვნებასა, მაგ. ვა-
მსწავებ, ვიქმ ჳ სს.

2.) მ რ ა გ ლ ო ბ ი თ ი რ ი ც ხ ე აჩუქებს ორთა
ანუ მრავალთა ბიანთა მოქმედებასა ანუ ვნებასა,
მაგ. ვამსწავებთ, ვიქმთ ჳ სს.

§ 56. ს ქ ე ს ი შ მ ა თ ა შ ი ა ა რ ს ო რ ი მ ს ო ლ ო ბ ი თ ი,
ს ა თ უ ე ო ბ ი თ ი ჳ ვ ა რ ს ო ლ ო ბ ი თ ი

1.) ს ა შ ო ლ ო ბ ი თ ი ს ქ ე ს ი ა რ ს ი გ ი, ო ო -
მ ე ლ ი ც ა ა ლ ბ ი მ ა ვ ს მოქმედებასა ანუ ვნებასა
მოთხრობითად ჳ დროთა, ბიანისა ჳ რ ი ც ხ ე ს ა ჩუქ-
ნებთა, მაგ. ვმსწავრ, ვართებ ჳ სს.

2.) ს ა თ უ ე ო ს ქ ე ს ი ა რ ს ი გ ი, ო ო მ ე ლ ი ც ა
ა ლ ბ ი მ ა ვ ს მოქმედებასა ანუ ვნებასა საიჭვოდ,
უცნაურად, მაგ. მევათ ჳ სს.

3.) ბ რ მ ა ნ ე ბ ი თ ი ს ქ ე ს ი ა რ ს ი გ ი, ო ო მ ე -
ლ ი ც ა ა ლ ბ ი მ ა ვ ს მოქმედებასა ანუ ვნებასა ბიან-
ნებითად, ბიანებითად ანუ ო ო ლ ო ბ ი თ ი თ ა თ ა ს ო ო ლ ო -
ბ ი თ ი მ ა ვ ს მოქმედება, მაგ. მსწავრე, დამსწავრე, ჳქმუნ-
წარვედ ჳ სს.

4.) ვ ა ნ უ ს ა შ ო ლ ო ბ ი თ ი ს ქ ე ს ი ა ლ -

წინშეაქვს მოქმედებასა განუცხადებულად შინა
შინა, რიცხუთა ზე დროთა.

სსო. 1. სათუჯო სქესი არა აქვს რუსულ-
სა ენასა ზე ესრეთისა სქესისა მოქმედებისა გამო-
ხატვსათს რუსულსა ზედა ენასა იხმარებინა ча-
шницы: бы, чшоны, дабы, ли. — ქართულსა ენა-
სა შინა თუშტა სქესი ესე იხმარების კავშირთა-
თნა: თუ ეთუ, თუ ეთუ შტა; თუ საღმე,
თუ შტა; რათა, რათა შტა; დაღათუ, და-
ღათუ შტა; ნუ-თუ, ნეღართუ შტა; ვა-
შათუ ზე სს. (მუაბიურად: თუ, რომ ზე სს.)
გარნა კავშირნი ესენი იხმარებინა ოდესმე საზღუ-
რებითსა სქესსა შინა. ამისთვის შინავედრ
დაღურევიათ მწერალთა დრონი სქესთა ურთიერ-
თისათნა. — ამა შემთხვევასა შინა განმარტეული
ესრეთისა შერევისა არს შმინს-ვედა: უნდა,
თუშტა წერილთა შინა არა ხმარებულთი, გარნა
ცხადად განმარტეული სქესისა სათუჯოებსა.

2. სათუჯოებსა სქესისა ქმარსა დროსა აქვს
ორნი საკუთარნი დრონი უსრული ზე სრული იხ.
§ 63 მიმოხუჩისა შინა შმინსა: ვისწერ, ზე სხუა-
თადა მატალითა შინა.

5. მწერალთა ქართულისა ღრამეტიკისა უს-
მარიათ ბრძანებითისა სქესისა დასანიშნავად მარ-
ტეული უკუთქმითი ნუ, გარნა იხმარების უკუთ-
ქმითიდა არა. — რომელნიცა დრონი იყვანებინა

საზღვრებოთისა სქესისაგან მათ დაესხმიათ უკუთ-
ქმითი მარტყალი ნ ყ; ხოლო რომელნიცა ივას-
სებნიან სათუჯოსა დროსაგან, მათ დაესხმის მარ-
ტყალი არ ანუ არა, მაგ. არა ჰსწყრო, არა
დაჰსწყრო ზ სხ; ბრძანებოთისა სქესისა მყოლობა-
სა აქჲს ორი დრო: უსრული ზ სრული, მაგ. არა
იწყრო, არა დაიწყრო ზ სხ.

4. ვანყსაზღვრებელი სქესი არს მსესვენი
ლოთინურისა ვერუნდისა (Герунди). საკუთ-
რივ ესე სქესი არა არს ქართულსა შინა ენასა,
რადგანცა იგი მიიღებს მარადის დაბალიობასა, მარ-
ტყალსა ზედა აღ, ამისთვის ვრდიცქევის ზ მ ნ ს
ზ ე ღ ა დ. ზმნათ შინა აქჲს მას ორნი დრონი: ა წ
მ ღ გ ო მი ზ ქ მ ნ ა დ ი, მაგ. წყრად, დაწყრად.

5. ვანყსაზღვრებელი სქესი ზმნათ თანა: მ ნ ე
ბ ა ვ ს, მი ნ ღ ა შეიქმნების სახელ-ზმნისაგან ნათე-
საობითად ბრუნვილისა მოსბობით: მაგ. არა უნდა
ნუვეშინის-ცემის, რამეთუ არა არს მაგთ. 2. 18.
ღ სხ. გარნა ესე ვითარნი მღირედ იხმარებინ წე-
რილთა შინა.

§ 57. ზმნათგან წარმოშდებება სახელი არსებითი,
რომელთადა იწოდების სა ხ ე ლ - ზ მ ნ ა დ, მაგ. ვა-
ქებ, ქება: ვაწყრო, წყრა; ვკვიარსყოფ, კვიარაჲ
ღ სხ. ყფრეთჲშ მიძლეობანიცა რომელთათვის იხი-
ლეთვისსა აღვიოსა მიძლეობისათვის (თავი 4.)

ს ხ ო. სახელ-ზმნა ზ მიძლეობანი მიიღებენ თვ-

სებათა არსებობათა სახელთა ზე იბრუნვიან მსგავსად
მათა.

§ 58. უღლულება არს ცაქალება ზმნისა დაბოლოე-
ბათა, მაჩუქსუბელი სქესისა, ნათესავისა, დროასა,
რიცხვისა ზე პირისა.

უღლულება ზმნისა არს ორ-ცხარო:

1. ზ მ ნ ა ნ ი პ ი რ ლ ე ლ ი ს ა უ ღ ლ უ ლ ე-
ბ ი ს ა აწ-მდგომსა შინა დროსა პირლელისა შინა
პირსა განპიროვნებთან ასოათა ვ; მეორესა შინა
პირსა ასოთა მიერ შემდგომთა მისთა, რომელთადა
მარადის დასრულებთან ანუ ა, ანუ ე, ანუ ი, ანუ
ყ, ანუ ჰ, ხოლო მესამესა ბოლოს ასოათა ს,
მაგ. ვაქებ, აქებ, აქებს; ვესურნი, ვსურნი, ვსურნის;
ვიქმ, იქმ, იქმს; ვუბნობ, უბნობ, უბნობს; ეჭს-
წერ, ჰსწერ, ჰსწერს ზ სს.

2. ზ მ ნ ა ნ ი მ ე ო რ ი ს ა უ ღ ლ უ ლ ე ბ ი ს ა
აწ-მდგომსა შინა პირლელისა პირისა დროსა, მხო-
ლოდობითისა რიცხვისა აქჲს განპიროვნებელი
ასოა მ; მეორესა შინა პირსა ვ; ხოლო მესამესა
შინა პირსა უ, ა, ჰ ზ ანუ მეორისა პირისა
მაპიროვნებელისა გ-სა შემდგომი ასოა, მაგ.
მრწამს გრწამს, ჰრწამს, მიიჭარის, გიფუარის, უ-
ფუარის; მაქჲს, გაქჲს, აქჲს ზ სს.

ს ს ო. 1. უღლულება ესე მოღებული რომელთ-
ათე ღრამმატივთა შინა არს უმჯობესი სხვათა
ყოველთა ესე ცხართა, თუმადა არცა ესე არს

სრულიად გამოეფიქრო. ანტონი მომტეხი ათთა, ცი-
 ოს ეწიწათა უღლულუებთა განაძნელებენ მით გან-
 ჰრჩევასა მათსა; ამისთვის ყოველთა ღრამმატიკისა
 მწერალთა დაუძიებთი შემდგომადი ზრუნუა შე-
 მოცნუანისათვის ყოველთა ქართულისა ენისა ზმნათა
 უფრორე მარტავსა სქემასა შინა.

ს ქ ე მ ა

ღ რ თ ა ე ე ზ მ ნ ი ს ა უ ლ ლ უ ლ ე ბ ა თ ა .

1. უ ლ ლ უ ლ ე ბ ა .

2. უ ლ ლ უ ლ ე ბ ა .

აწმყოშა ღრისა, მხო.
 რიც, ჰინრეშლი ჰირი
 განპიროვნდების ასოათა

აწმყოშა ღროსა, მხო.
 რიც. ჰინრეშლი ჰირი
 განპიროვნდების ასოათა

ჟ.

ჟ.

მეორე ხუთთა ამათ ვ-სა
 შემდგომთა მიერ,

მეორე ჰირი ასოათა.

ა, ე, ი, უ, ჰ.

გ.

მესამე ჰირი დაბოლოვ-
 დების.

მესამე ჰირი.

ს.

ა, უ, ჰ.

ს ს ო . 1. მეორისა უღლულუებისა ზმნისა. არიან
 ყოველნივე უცანონონი, ამისთვის რომელი აქუსთა

მათ ღრონი.

2. ქაეყლნი სხმიო-გარდასლუთად უმეშქშო-
ბიონი ზმანანი შეიქმნებიან მოქმედებითად, მაგ. კალ-
კაციონებ, კივლიონები. ზ სხ.

3. მეორისა უღლულებისა ზმანთა არა აქწესთ
სქესი ვნებითი, არცა აქწესთ პირნაკლნი ზმანნი, არა-
მედ ივასხებენ პირთაგან თვსთა, რომელნიცა არიან
ზმანანი პირწყლისა უღლულებისა. იხ. § 67.

§ 59. ზმანნი არიან კ ა ნ ო ნ ი ე რ ნ ი ანუ უ კ ა-
ნ ო ნ ო ნ ი:

1. კ ა ნ ო ნ ი ე რ ი ზმან არს იგი რომელიცა შე-
უდგებს საზოგადოთა უღლულებისა კანონთა.

2. უ კ ა ნ ო ნ ო ზმან არს იგი, რომელიცა არა
შეუდგებს საზოგადოთა უღლულებისა კანონთა (*)
§ 60. უკანონონი ზმანნი არიან:

1. ს ხ ჟ ა ზ ს ხ ჟ ა დ შ ი შ ო ხ რ ი ლ ნ ი ანუ
ნაკლულებანი, რომელნიცა აღივსებიან სხჟათა
ზმანთაგან, მაგ.

(*) ქართულისა ენისა ზმანნი ყოველნივე არიან უ-
კანონონი; თუთოეყლსა ზმანსა აქწესთ თვსება ვარ-
დაკეთებისა სხჟად ზმანად შიმატებითა რომელთაზე
მარცხელთა; მრავალთა სხჟათა სიტყუსა ნაწ-
თა ძალ-ჟდსთ გარდაქცევა ზმანად; აქედამ გამო-
ვალს სიძნელოე კანონთა მოღებისა მათ-თვს ზ კ ლ
ცნობთ რომელთ თვსება ესე ენისა არს ღიდი სიძ-
დიდრე ზ უსჟშბა მისი.

აწმგომი.	ქვ. უსრ.	ქმნ. სრ.	უსრული.	ქმნ. დი.
კარ.	კოფოპოლი.	კიქუ.	ქოფოლი-გან.	
კაბოქ.	კაბოქელი.	მიეფუ.	მიბილიეს-ცია.	მიგესტემ.
კაპი.	კაპოლი.	მოკუქაღუ.	მიამილიეს-ცია	მიკუქაღუ.
კაუ.	კაოლი.	კკუქა კიარქ.	მიკუქიეს-კუია.	კიკუქი.

2. ნაკლოებანი, რომელთაც აქლსთ რამდენიმე დრონი ზე არდაღივს
სეზიანს სსგათა გმნათებან, მ.გ.

კილი.	კილილი.		მიკუქაღუეს-ნა.
ქმნ. კ.	ქმნეკელი.		
კიქოქი.	კიქოქობი.		

3. სიბრძნეული, რომელთაც აქლსთ ანუ სირი სირიქული, მ.გ. მქქი,
მქქის; ანუ მქქი მ.გ. მქქი, მქქის; ანუ მქქიქილი ზე მქქი, მ.გ.
მქქიქი, მქქიქის. (ამათათს იხ. § 61).

მ ი მ ო ს ო რ ა
ზ მ ნ ა თ ა .

§ 61. მიმოხსენების წინარე ზმნათა ყოველთავე ნათესავთა, დაიდების მიმოხსენა არსებობისა უკანონოა. ესა ზმნის ვარ, ამისთვის რომელ შეადგენს იგი მათთვის რომელთაზე დროთა,

ს ა ზ ლ ო რ ე ბ ი თ ი ს ქ ე ს ი,
აწმდგომი.

მს.	ვარ.	მრ.	ვართ.
	ხარ (ხარი)		ხართ.
	არს. (*)		არიან.

ქმნ. უხარ. ზ სრულთი.

მს.	ვიყავ.	მრ.	ვიჭვით.	} ე. } უყმნით.	
	იყავ.		იყვნით		} ი. } იყმნენ.
	იყო.		იყმნენ.		

ს ს ო . ქმნადი აღივსების ზმნისგან ვიქმნე ბი რომელიცა მოიღებინს სხვა ზმნისა პირისგან იხ § 62.

(*) ა ჰხშირად იხმარების საუბარსა შინა შემოკლებულად ნატყლად არს, ზ მოვების ჰხშირად ზმნათადა ბოლოს, მაგ. რად მწყალობ, ლომო ფარსადან, რაცა მაქმეს საქმე შენია (შენი არს.)
ტ არ ი ე ლ .

ს ა თ უ ვ ლ ს ქ ე ს ი.
აწმღვლემი.

მს.	ვიყო.	მრ.	ვიყოთ.
	იყო.		იყოთ.
	იყოს.		იყოს.

ქმნ. უხრ. ზ სრულნი.

მს.	ვყოფილ-ვიყო.	მრ.	ყოფილ-ვიყოთ.
	ყოფილ-იყო.		ყოფილ-იყოთ.
	ყოფილ-იყოს.		ყოფილ-იყვნენ.

უხრულესი.

მს.	ვყოფილ-ვიყავ	მრ.	ყოფილ-ვიყავით.
	ყოფილ-იყავ.		ყოფილ-იყავით.
	ყოფილ-იყოს.		ყოფილ-იყვნენ.

ბ რ ძ ა ნ ე ბ ი თ ი ს ქ ე ს ი.

აწმღვ. ზ ქმნ.

მს.	იყავ. (იყავნ)	მრ.	იყავით, (იყავნით.)
	იყოს იყავნ		იყვნენ.

ვ ა ნ უ ხ ა შ ლ ჯ. ს ქ: ყოფილ.
ს ს ლ. სხუანი დრონი არა აქეს.

მიმღვლმა. } აწმღვლემი. მყოფი.
                  } სრულყოფილი, ნამყოფი.
                  } ქმნადყოფილი.

62. არსებობენ ზმანანი არიან შემდგომში

სქ. საზღაურს	საბოლოო.	ბრძან.	განყოფ.
1. აწმდგ. ვიმყოფები.	ვიმყოფებოდე.	ვიმყოფებოდი.	ვიმყოფებოდა.
ყსრ. ვიმყოფებოდი.	ვიმყოფოდი.	არა აქუს.	არა აქუს.
სრ. ვყსრ. ვიყ. ვი.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდა.
ქმს.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდა.
2. აწმდგ. ვიბე.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდა.
ყსრ. ვიბე.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდა.
სრ. ვიბე.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდა.
ყსრ. ვიბე.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდა.
ქმს.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდი.	ვიმყოფოდა.
3. აწმდგ. ვარსებობ.	ვარსებობდი.	ვარსებობდი.	ვარსებობდა.
ყსრ. ვარსებობდი.	ვარსებობდი.	ვარსებობდი.	ვარსებობდა.
სრ. ვარსებობდი.	ვარსებობდი.	ვარსებობდი.	ვარსებობდა.
ყსრ. ვარსებობდი.	ვარსებობდი.	ვარსებობდი.	ვარსებობდა.
ქმს.	ვარსებობდი.	ვარსებობდი.	ვარსებობდა.
4. აწმდგ. ვიქმები.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდა.
ყსრ. ვიქმებოდი.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდა.
სრ. ვიქმებოდი.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდა.
ყსრ. ვიქმებოდი.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდა.
ქმს.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდი.	ვიქმებოდა.

§ 63. მ ა გ ა ლ ი თ ნ ი

მიმოხსნათა ზმნათა პირველისა უღლვლადიანა.

1.

მიმოხსნათა შემოქმედებებითისა ზმნისა

ვ ჰ ს წ ე რ .

ს ა ზ ლ ჯ რ . ს ქ .

ა წ მ ღ გ .

მს.	ვჰსწერ.	მრ.	ვჰსწერთ.
	ჰსწერ.		ჰსწერთ.
	ჰსწერს.		ჰსწერენ.

ქ მ ნ . ა უ ს რ .

მს.	ვჰსწერდი.—რე.	მრ.	ვჰსწერდით.—ეთ.
	ჰსწერდი.—რე.		ჰსწერდით.—რეთ.
	ჰსწერდა.—რა.		ჰსწერდენ.—ეს.

ქ მ ნ . ს რ .

მს.	დავჰსწერე.	მრ.	დავჰსწერეთ.
	დაჰსწერე.		დაჰსწერეთ.
	დაჰსწერა.		დაჰსწერეს.

ქ მ ნ . ა უ ს რ .

მს.	დავიწერიეს ია.	მრ.	დაგვწერიეს ია.
	დაგიწერიეს ია.		დაგიწერიესთ იათ.
	დაუწერიეს ია.		დაუწერიესთ იათ.

ქ მ ნ ა ღ ი .

მს.	დავჰსწერ.	მრ.	დავჰსწერთ.
	დაჰსწერ.		დაჰსწერთ.
	დაჰსწერს.		დაჰსწერენ.

ს ა ა უ ვ ზ ს ქ,
ა წ მ ლ გ.

მს.	კჰსწერდე.	მრ.	კჰსწერდეო.
	ჰსწერდე.		ჰსწერდეო.
	ჰსწერდეს.		ჰსწერდენ.

ქ მ ნ. უ ს რ.

მს.	გეწერა.	მრ.	გეწერათ.
	გეწერა.		გეწერათ.
	გეწერა.		გეწერათ.

ქ მ. ს რ.

მს.	ღამეწერა.	მრ.	ღამეწერათ.
	ღამეწერა.		ღამეწერათ.
	ღამეწერა.		ღამეწერათ.

ქ მ. უ ს რ.

მს.	ღამეწეროს.	მრ.	ღამეწეროსთ.
	ღამეწეროს.		ღამეწეროსთ.
	ღამეწეროს.		ღამეწეროსთ.

ქ მ ნ ა ლ ი.

მს.	კჰსწერო.	მრ.	კჰსწეროთ.
	ჰსწერო.		ჰსწეროთ.
	ჰსწეროს.		ჰსწერონ.

უ ს რ უ ლ ე ს ი.

მს.	ღავჰსწერო.	მრ.	ღავჰსწეროთ.
	ღავჰსწერო.		ღავჰსწეროთ.
	ღავჰსწეროს.		ღავჰსწერონ.

ბ რ მ ა 5. ს ქ.

აწმდგ.

მს. ჰსწერე ნუ ჰსწერ. მრ. ჰსწერეთ ნუ ჰსწერთ.
 ჰსწერთს ნუ ჰსწერს. ჰსწერთს ნუ ჰსწერთს.
 ქმნადი.

მს. დაჰსწერე. ნუ დაჰსწერ. მრ. დაჰსწერეთ-რო.
 დაჰსწეროს ნუ დაჰსწერს. დაჰსწერთს-უწ.

უკუყოქმითად ქმნადი დრო:

1. უ ს რ, არა ჰსწერთ.

2. ს რ. არა დაჰსწერთ.

ს ს ო. უკუყოქმითად ამა არა აქყსთ. აწმდგო-
 ში დრო.

გ ა ნ უ ს ა ზ ლ ჟ. ს ქ.

ა წმდგ. წერად, საწერად.

ქ მ ნ ა დ ი: დაწერად, დასაწერად.

მ ი მ ლ ე ო ბ ა.

ა წმდგ: მწერადი.

ს რ უ ლ ი. დამწერი.

ს ს ო. ქმნადი დრო არა აქყსთ შემოქმედებით-
 თა მიმღეობათა.

2.

მიმოხედა ვნებთიხა ზმნისა :

ვ ი წ' ე რ ე ბ ი.

ს ა ზ ლ ჟ. ს ქ.

აწმდგ.

მს. ვიწერებო. მრ. ვიწერებით.

იწერები. იწერებით,
 იწერებას, იწერებინ.

ქმნ. უსრ.

მს. ვიწერებოდნი. მრ. ვიწერებოდით.
 იწერებოდნი. იწერებოდით.
 იწერებოდა. იწერებოდენ. დიან.

ანჟ

მს. ვიწერე. მრ. ვიწერეთ.
 იწერე. იწერეთ.
 იწერეს. იწერენ.

ქმნ: სრ.

მს.	დავიწერე	დაწერია	} ვიქმენ. იქმენ. იქმნა.
	დაიწერე	დაწერილა	
	დაიწერა.		
მრ.	დავიწერეთ.	დაწერილათ	} ვიქმენით. იქმენით. იქმენენ.
	დაიწერეთ.	დაწერილათ	
	დაიწერნენ.		

ქმნ. უსრ. უღესი.

მს.	დაწერილა	ვარ. მრ.	დაწერია	ვართ.
		ხარ.		ხართ.
		არს.		არან.

ქმნადი.

მს. დავიწერები. მრ. დავიწერებით.
 დაიწერები, დაიწერებით.
 დაიწერება. დაიწერებინ.

ს ა თ უ ვ ო ს ქ.

აწმღვ.

მხ. ვიწერებოდე. მრ. ვიწერებოდეთ.
 იწერებოდე. იწერებოდეთ.
 იწერებოდეს. იწერებოდენ.

ქმ. უხსრ.

მხ.	წერილ		ვიწყოფილ-ვიყო.
	ანუ		ყოფილ-იყო.
	წერებულა		ყოფილ-იყოს.
მრ.	წერილ		ყოფილ-ვიყოთ.
	ანუ		ყოფილ-იყოთ.
	წერებულა		ყოფილ-იყუქუნენ.

ქმს. სრ.

მხ.	დაწერილ-		ვიყო. მრ.		ვიყოთ.
			იყო.		იყოთ.
			იყოს.		იყუქუნენ.

ქმს უხსრ.

მხ.	დაწერილ-		ვიყავ. მრ.		ვიყავით
			დაწერილ-		ანუ
			იყავ.		ვიყუქმნით ზე სხ.
			იყოს.		

ქმსადი.

1. უხსრ. მხ. ვიწერო. მრ. ვიწერთო.
 იწერო. იწერთო.
 იწეროს. იწერთონ.

2. სრ. მხ. დავიწერო. მრ. დავიწერთო.
 დავიწერო. დავიწერთო.

დაიწეროს. დაიწერონ.
ბ რ ბ. ს ქ.

აწმდვ

შს. იწერე ნუ იწერები. შრ. იწერეთ ნუ იწერებით
იწეროს ნუ იწერება. იწერონ ნუ იწერებიან (ბ.ნ).
ქმნადი.

შს. დაიწერე. ნუ დაიწერები.
დაიწეროს. ნუ დაიწერება ბიხ.

შრ. დაიწერეთ, ნუ დაიწერებით.
დაიწერნენ, ნუ დაიწერებიან.

შ ე ო რ ვ უ კ უ თ ქ მ ი თ ი.

ქმნადი.

უხრ. არა იწერო, იწეროს; იწეროთ; იწერნენ.
სრ. არა დაიწერო, დაიწეროს; დაიწეროთ, წერნენ.

ქმნილი დაწერილი, ნაწერი.

მიმღობა.

ქმნადი: დასაწერი.

ს ს ო. 1. ვანუსაზღვრებელი სქესი შშათა ვე-
ბითთა არა აქწესთ.

2. ამისა მაგალითისამებრ იბრუნვიან ყოველნი
შშანი ვნებითანი სხმიოვარდასლუთნი ზე შჩხოზღ-
სხმიოვარდასლუთანი.

ს ს ო. ვნებითნი შშანი ჰხშირად მეჭსდვეიან
ვნებითისა მიმღობისაგან ზე შშნისაგან არსებითისა,

ვიქმნები მაგ, აწმღვ. დაწერილ-ვიქმნებნი, ყ ს რ.
დაწერილ-ვიქმნებოდი; ს რ. დაწერილ-ვიქმენ. გვ-
რეთჲს სათაჲთა სე ბრძანებითა სქესთაჲთა შინა.

§ 64. მიმოხჲრა შემათა მეორისა ულლულებინა.

ს ა ზ ლ უჲ: ს ქ.

აწმღვ.

მს.	ვიყჲარს.	მრ.	გვყჲარს.
	ვიყჲარს.		ვიყჲარსთა,
	ყყჲარს.		ყყჲარსთა

ქმნ. ყ ს რ.

მს.	ვიყჲარდა.	მრ.	გვყჲარდა.
	ვიყჲარდა.		ვიყჲარდათ.
	ყყჲარდა.		ყყჲარდათ.

ქმნ. ს რ.

მს.	შევიყჲარე.	მრ.	შევიყჲარეთ.
	შევიყჲარე.		შევიყჲარეთ.
	შევიყჲარა.		შევიყჲარეს.

ს ს ლ. ქმნილი ყ ს რ-ულესი არა აქმნთა შემათა
ამა ულლულებინა, ლე მრავალთა მათგანთა დრონი-
ცა ს რ-ული ლე ქმნადი; არამედ იჯსხეებენ თვისა მი-
რისაგან ე. ი. შემათაგან პირჲსჲლისა ულლულები-
ნა, მაგ. ყ ს რ-ულესად, შემიყჲარდეს, მიწმჲ-
ნებიეს; ს რ. შევიყჲარე ლე ს ს.

ქმნადი.

მს.	შევიყჲარებ.	მრ.	შევიყჲარებთ.
-----	-------------	-----	--------------

ყუყუარდეს ნუ ყუყუარს.

მრ. ცუცუარდესთ ნუ ცუცუართ.
ყუყუარდესთ ნუ ყუყუართ.
ქმნადი.

ყსრ. მხ. შევიყუარდეს არ შევიყუარდეს,
შეყუყუარდეს არ შეყუყუარდეს.

მრ. შევიყუარდესთ არ შევიყუარდესთ.
შეყუყუარდესთ არ შეყუყუარდესთ.

სრ. მხ. შეიყუარე ნუ შეიყუარებ.
შეიყუაროს ნუ შეიყუარებს.

მრ. შეიყუარეთ, ნუ შეიყუარებთ.
შეიყუარონ ნუ შეიყუარებენ.

ს ს ო. ბრძანებითა სქესსა უსრულესი ქმნადი
ღრთ არა აქმეს.

ვ ა ნ უ ს ა ზ. ს ქ. ყუყუარუად, შეყუარუად.

მიმღეობა. } აწმდგ. მუყარუბული ანუ მოყუარუ.
                  } სრ. შემუყარუბული.
                  } ქმნ. შესაყუარუბული, შეყუარუბადი.

ს ს ო, ვნებითნი ზმანნი, ამა უღლულუბისა მი-
მოხურვიან მსხუავსად ვნებითთა ზმნათა ბირჟულისა
უღლულუბისა; ს.ო.ღ.ი. ვნებითნი მიმღეობანი
არაიან:

სრ. | შეყუარუბული, შენაყუარუბი.
ქმნ. | შესაყუარუბული, შეყუარუბადი.

§ 65. მ ი მ ო ხ ყ რ ა

პირნაკლთა ზმნათა.

მ ა გ ა ლ ი თ ი პ ი რ ყ ე ლ ი,

საზღჳრ. სქ.

ა წ მ ღ გ.

მხ. მწერ, მწერს. მრ. მწერთ, მწერენ.

ქ მ ნ: ყ ს რ.

მხ. მწერდი, მწერდა. მრ. მწერდით, მწერდენ.

ქ მ ნ. ს რ.

მხ. დამწერე, დამწერა.

მრ. დამწერეთ, დამწერეს.

ქ მ ნ: ყ ს რ ყ ლ ე ს ი,

მხ. დაგიწერივარ, დაუწერივარ;

ანჟ: დაგეწერე, დავეწერე.

მრ. დაგიწერივართ, დაუწერივართ.

ანჟ: დაგეწერეთ, დავეწერეთ.

ქ მ ნ ა დ ი,

მხ. დამწერ, დამწერს.

მრ. დამწერთ, დამწერენ.

სათჳკვლ. სქ.

ა წ მ ღ გ.

მხ. მწერდე, მწერდეს;

მრ. მწერდეთ, მწერდენ.

ქ მ ნ. ყ ს რ.

მხ. ვამწერე, ვამწერა;

მრ. ვამწერეთ, ვამწერათ.

ქმ: ს რ. ჳ უ ს რ.

მხ. ღ'ბე- | წერე.

ღ'კე- |
 მრ. ღ'ბე- | წერეთ.

ღ'კე-

ქმ ნ ა დ ი უ ს რ.

მწერო-თ. მწეროს-რთნ.
 ს რ.

ღამწერო-თ. ღამწეროს-რთნ.
 ბრძან. ს ქ.

ა წ'მ ღ ვ.

მხ. მწერე, ნუ მწერ; მწეროს ნუ მწერს.

მრ. მწერეთ — რთ. მწერთ — რენ.

ქმ ნ ა დ ი.

მხ. ღამწერე ნუ ღამწერ.

მრ. ღამწერდეთ ნუ ღამწერთ.

ს ს თ. განჯისმღერებელი, მიმღობა ჳ სსკლ
 ჳმნა მოიღებინა პირთ ვანთა ჳმნათაგნ მათთა.

§ 66. მ ა გ ა ლ ი თ ი მ ე ო რ ე.

ს ა ჳ ღ უ. ს ქ.

ა წ'მ ღ ვ.

მხ. ბწერ, ბწერს.

მრ. ბწერთ, ბწერენ.

ქმნ. ყხსრ.

მხ. გწერდი, გწერდა.

მრ. გწერდიო. გწერდიან—ღენ.

ანუ

მხ. დაგწერდი, დაგწერდა.

მრ. დაგწერდიო — დიან—ღენ.

ქმნ: სრ.

მხ. დაგწერე, დაგწერა.

მრ. დაგწერეო, დაგწერეს.

ქმნ: ყხსრ-უღესი.

მხ. დამი-

წერი-ხარ.

დაუ-

მრ. დამ-

წერი-ხართ.

დაუ-

ქმნადი.

მხ. დაგწერ, დაგწერს.

მრ. დაგწერო, დაგწერუნ.

ს ა თ ყ ვ ზ ს ქ

ანუ

მხ. გწერდე, გწერდეს.

მრ. გწერდეო, გწერდუნ.

ქმნ: ყხსრ.

მხ. შეწერე, შეწერე.

მრ. შეწერეო, შეწერეთ.

ქმნ: სრ ჳ უსრ.

მს. დაძეწერე, დაეწერე.

მრ. დაბეწერე, დაეწერეთ.

ქმნადი. 1 უსრ.

მს. გწერთ, გწერთს.

მრ. გწერთთ. გწერთნ.

2 სრულოი.

მს. დაგწერთ, დაგწერთს.

მრ. დაგწერთთ, დაგწერთნ.

ბ რ მ ა ნ. ს ქ.

აწმდგ.

მს. გწერთს ნუ გწერს.

მრ. გწერთნ ნუ გწერენ.

ქმნადი.

მს. დაგწერთს ნუ დაგწერს.

მრ. დაგწერთნ ნუ დაგწერენ.

ს ს ო. 1. ყოველნი პირთუანნი ზმანნი შეიქმნებინ პირნაკლად. ქართულთა მხოლოდ ენასა აქუს სიძლიერე ესე ენისა თუსებისა. ნეკართა მათა შორეგნელთა ჩუწნთა ჰხმირად უხმარით იგინი უმეკეს ბრძანებითს შინა სქესსა.

2. პირნაკლთა ზმანთა არა აქუსთ განუსაზღვრებელი სქესი ჳ მიმღეობა; არამედ იხმარებინ პირთუანთა ზმანთაგან მოღებულნი.

3. ამა მეორისა უღლულუებისა ზმანთა არა აქუსთ სქესი ვნებითი. არცა აქუსთ პირნაკლნი ზმანნი;

არამედ იკახსებენ ძირთავან თუსა, რომელნიცა არიან ზმანანი პირწყლისა უღლულებისა, მ.გ. მ. - ქჩს, მრჩამს, მუბავს: ამათი ვნებითი ლე პირნაკლნი ზმანანი წარმოჰსდგებიან ძირთავან მათთა, რომელნიცა არიან: ვიქონიებ, ვიქონიებთ; პირნაკლნი 1 -სა გუარისა: მიქონიებ, მიქონიებთ; 2 -სა ვიქონიებ, ვიქონიებთ. ვირჩმუენებ, ვირჩმუენებთ პირნაკლნი 1 -სა: მირჩმუენებ, მირჩმუენებთ; 2 -სა ვირჩმუენებ, ვირჩმუენებთ ლე სს.

§ 67. მესამისა გუარისა პირნაკლნი ზმანანი ანუ ზმანანი უპრონი არიან შემდგომნი:

ა წუღვ. ჯერ-არს

ჩემდა, შენდა, მისდა ლე სს.

უ ს რ. ჯერ-იყო

ა წუღვ. ჰმუენის

ჩემდა, შენდა ლე სს.

უ ს რ. ჰმუენდა

მსგავსადვე: სხმარ-არს—იყო; სათანადო-არს იყო; თოვოს, თოვოდა; ჰსჩ'ვმს, ჰსჩ'ვმდა; მივის მივოდა; მცამა, მცამოდა, ახს ლე სს.

ს ს ო. 1. მესამისა გუარისა ზმანთა გარდა აქმდგომისა ლე უსრულისა სსუენი დრონი არა აქუსთ.

2. ესე ვითარნი ზმანნი მცირედ იბოებიან ქართულისა ენასა შინა.

§ 68. მარცაქლნი, რომელნიცა ს.ზღუერ. სქესსა შინა უსრულოთა დროთა მესესქლიან

სრულად ზე ქმნადად არიან შემდგომნი:

ქმნ.— სრ.

წერილი:	მღ ა ბ:	წერილი:	მღ ა ბ:
აღ	ა	აღვალ — ველ	ავალ.
აღმო	ამო	აღმოვალ — ველ	ამოვალ.
გან	გა	განვალ — ველ	გავალ.
გამო	—	გამოვალ — ველ	—
გარდა	გარდა	გარდავალ — ველ	გარდავალ.
გარდამო	გარდ	გარდამოვალ — ველ	გარდამოვალ.
და	—	დავალ — ველ	—
მი	—	მავალ — ველ	—
მო	—	მოვალ — ველ	—
მიმო	მიმოდა	მიმოვალ — ველ	მიმოდავალ.
შე	—	შევალ — ველ	—
შემო	—	შემოვალ — ველ	—
შთა	ჩა	შთავალ — ველ	ჩავალ.
შთამო	ჩამო	შთამოვალ — ველ	ჩამოვალ.
წარ	წა	წარვალ	წავალ.
წარმო	წამო	წარმოვალ {ველ	

გარდა ამათსა არიან სსჟიანიცა, რომელებიცა მოეზავებინან რომელოთამე ზმნათა.

გარემო, გარემოვლი, გარემოვალგები.
 გარეშემო, გარეშემოვლი, გარეშემოვალსწერ.
 ზეალ, ზეალვალ, ზეალვალსდგები.

ქმ ⁷ ლა,	ქმ ⁷ ლაგ ⁷ სცქმი,	ქმ ⁷ ლაე ⁷ ქმ ⁷ აგ ⁷ .
ქმ ⁷ შმო,	ქმ ⁷ შმოვა ⁷ ჩერ.	
ჩქმი,	ჩქმიოვიღებ.	
ჩქმი,	ჩქმიივიღებ.	
ჩქჩქ,	ჩქჩქქქქქ.	
ჩქჩქ,	ჩქჩქქქქქქქ.	
ჩიაღ,	ჩიაღვაღ, ჩიაღმოვაღ.	
ჩინაგან,	ჩინაგანვიზრანავ,	
ჩინაღ,	ჩინაღავუღებ.	
ჩინასჩინმო,	ჩინასჩინმოვასჩინებ.	

§ 69. მ ე მ ე ლ ნ ე ბ ა ნ ი

ს ს ჯ ა ლ ს ს ჯ ა ნ ი ზ მ ნ ა თ ა თ ე ს :

1. მარტყოლითაგან ზემოხსენებულთა, რომელთადა მოგზაგებიან ზმანთა, წარმოჰსდგებიან სსჯანთა სიღჟუსა ნაწილნი : 1. სახეონი არსებოთნი ლ მ ზელ-შესრულნი : აღმართი, დაღმართი, აუჯულმართი, მელმართი, წილმართი, გარესენელი, ზესენელი, ქმ⁷სენელი, აკანასენელი ლ სს. 2. ზმანნი ლ სახელ-ზმანნი : განვიგორებ, ცნვეღებ, შთავგდებ, ცნგდებ. შთავდებ ლ სს. 3. ზმნის-ზელნი : აღმა, ამოღმა, გამოღმა ლ სს.

2. ზელ-დაღებულნი მარტყოლი ზემო-ხსენებულნი ზმანთა შინა, რომელთადა დგებენ მან იგინი შეივრთებენ სსჯანთა სიღჟუსა ნაწილთა ლ აუჯულმართ-სახელთა ლ კეძინა

თა, მაგ. აღთუვსდე ცად, შთა-თუ ვჰსდე ჯოჯო-
ხეთად; მოსამეწია, ნატჷლოდ, მოიწიასამე; საქ-
მოც. 16. 27.—28—1. ესრეთვე შვლამრჩე-
ბიან, ხმარეპული ვეუხ-ტყ. 545. 550. ზმჰს-
გავსნიცა ამათსა.

3. საუბარსა ენასა შინა ჰხშირად დაერთვიან
შმნათა ლექსნი: თურმე, ხჷალომე ანუ
ხოლომე.— თურმე იხმარების, ოდესცა ვინმე
თჷაღით არა უნახვს ზემენით არა იცის; გარნა თუთ
მიხლომილა არს; მიეცემის იგი შმნათა განკლილთა
დროთა შნიშჷნელთა, სქესთა შინა უფროსრე საზ-
ღჷრებისა ზ სათუვოსა, მაგ. თურმე ჰსწერს,
თურმე იწერება; თურმე უნდა ჰსწერდეს, თურ-
მე უნდა იწერებოდეს ზ სხ. ხოლომე ანუ ხჷალო-
მე აჩჷშნებს მოქმედებისა ანუ ვნებისა ზხშირე-
ბასა ზ იხმარების უხრულოთა დროთა შინა ყოველ-
თა სქესისა შმნათა გარდა განუსაზღჷრებელისა,
მაგ. ჰსწერს ხოლომე; უნდა ჰსწერდეს ხოლომე; ჰსწე-
რე ხოლომე ზ სხ.

4. შმნანი შეიქმნებიან ჰროყოლად, ოდეს სახელ-
თა მოეპმისთა შმნა, ზ წ'ეწილთა შინა ჰხშირად იხ-
მარებიან, მაგ. სრულო-ჰუო მან ჰსწავლთა თუსა; დიდ-
გჷმომოვნებს იგი ზ სხ. — ესე შერთვა სახელთა უფ-
როსრე იქმნების არსებობისა შმნისათან ვარ; ზ ამა
შემთხჷშესა შინა სახელთა მოეგჷშთაუბისთა უკანა-
სკნელი მარტჷაითი, გარდა მხოლოდ შათ სახელთა,

რომელიცა დაბოლოვდებან ასოსა ზედა ა, მაგ. ენამზეობს ზ სს.

5. ზმანნი საშუალონი ოდესცა იქცევიან სხმით-
ვარდასლუთად ანუ მრჩობლ-სხმით-ვარდასლუთად
იქმნებიან შემოქმედებითნი, მაგ. ვალ, ვიხარებ, ვა-
ღინებ, ვახარებ. ამათგან იწმომოებიან ვნებიანიცა,
მაგ. ვივლინები, ვიხარები ზ სს.

6. ზმანნი ოდესმე შეიქმნებიან კითხვითად მიმა-
ტებითა დაბოლოებითსა მარტყოლადმი ასო-
ებსა ა:მაგ. შენ სემდა მოსტყოლა, მან არა მოგტყო-
სა ხარკი? ზ სს.

7. მოლოქსენი ოდესმე ზმანთა დაბოლოება შინა
რიოძისათვის. მიუძღვებენ ასოსა ი, მაგ. აკანდილ
იკყვს: ესომი ჭინიძეა რათ ვატყუდენი? ტარ.
861.

8. მ ე ა, ოდესმე მიუძღვების ზმანთა ზ სხელ-
თადა ვამბობენიერებისათვის ლექსთა ვამოღებისა
მაგ. ძლო-უღს მია, სექეთაგანმია? რომ 17. ტარა ესე
არს ხმარებულ წერილსა შინა; ხოლო მღაბიყ-
რად ისმარების ხო მ, მაგ. ხომ არ განახავს? ხომ
არ ვიხილავს? ზ ესეცა უკუყუებითა ზმანთ თანა,
ზ ნიშნავს კითხვისა.

9, ასოა ო, მხმინად მიუძღვების ზმანთა ზ სა-
ხელთადა დაბოლოებითსა მათსა მარტყოლსა, ზ მათ
დაინიშნების სხეითა შინთა იქმა ანუ წარახეა, მაგ.
იკყვან ეყოლად აღდგომა აწვე იყოლ 2 ტიმ. 2. 18.

10. ოდესმე მეხამე პირი მსოლ. რიცხვსა აწმდგო-
 მისა დროსა ნაღმუაღ'ს. შიილებს ნ, - ზ ახმარე-
 ბის წ'ეწილთა შინა შემოკლემბოლოდ, მეუ. ყო-
 ჳონსა თავ'იდებს, ყოველი ჰრწ'მს, ყოველი გ'ბენ,
 ყოველსა შიითმენ 1. კორ. 13. 4. ზ სს. - რომეო-
 ნამე შშანი სქესსა შინა ბრძანებითა დაბოლოვ-
 ლებინ მარტო ლთა შგდა ე დ, ი დ; ი ყუწ'ნ ე ლ წ'ელ-
 ნი თქმ'ნი მორკეტილანი. ლოყ. 12. 25. დაუ-
 ბნეუდელ თქაღნი მათნი რ. მ. XI 1. შეკრბედ
 წ'ელნი ქმ'შე კერძო ცინა, დაბად. 2. არა ჰსცნო-
 ბედ 1. კორ. 14. 29 ზ სს.

11. ოდესმე შშათა სრულთა დროთა შინა მო-
 გზობის დაბოლოებითი ბოლოს ხმოვანი ასო, მეუ.
 ვსთხარე, ვსთხარე; გ'მოვსხი, გ'მოვსხს ზ სს.

12. არიან რომეონამე შშანი აწმდგომთა დრო-
 სა შინა ხმარებულნი მსმ~~არ~~ბითა: ლ'მეკლებითა
 ბოლოებსა ასოთა ი. მეუ. ყუველი მსაგჳყო. არს, ეხე
 ლ: მდებლას, ზ ესე აღმდებლას ზ სს. ხოლო ბი-
 რივად: დავამდებლი, ავამდელი ზ სს.

ზ სს. თ. ესე-ტყ'ართა ოდესთა მდებულსა ხე-
 ბისა შინა დაკმატების მარტოჳთი ხ ო ლ მ ე, მა-
 წინ ნიშნავს ქმ'ონსა ყსრ'ყოსა დროსა, მეუ. დ'ე
 ჳმდებლი ხოლმე, შეკ'სწართა ხოლმე ზ სს.

424825

თ ა ვ ი შ ე ო თ ხ ე
შ ი მ ლ ე ო ბ ი ს ა თ უ ს .

§ 70. შ ი მ ლ ე ო ბ ა ა რ ს ნ ა წ ი ლ ი ს ი ა გ ე უ ს ა , რ ო -
შ ე ო ლ ი ც ა ჰ ს წ ა რ მ ო გ ს შ მ ნ ა თ ო გ ა ნ ლ ა რ ს ზ ე დ - შ ე ს ნ . ო -
ღ ი ს ხ ე ლ ი , რ ო მ ე ლ ო ბ ა ა ნ ე მ წ ე ბ ს ზ ო რ ი ს ა ნ ე უ ნ ა გ -
თ ა ს ა ვ ა თ ა რ ე ბ ა ს ა ; შ ე გ ; მ ქ ო რ ე ბ ე ლ ი , შ ი რ ა რ ე , შ ი მ ნ ე -
ბ ე ლ ი ლ ს ს .

§ 71. ვ ი ა ნ ა თ ო გ ა ნ შ ი მ ლ ე ო ბ ა ნ ი ჰ ს წ ა რ მ ო გ ე ბ ე ნ შ მ ნ ა -
თ ო გ ა ნ , ა მ ი ს თ უ ს ო ქ ნ ე ჯ ი ა ნ ო გ ა ნ ი ა ნ ე უ შ ე მ ო ქ მ ე ლ ე -
ბ ი თ ო რ ი , ა ნ ე უ კ ნ ე ბ ი თ ო რ ი , ა ნ ე უ ს ა მ ო ჟ ა ლ ო რ ი ლ ს ა ნ ე უ ა რ -
ს ე ბ ი თ ო რ ი , ლ ა ქ ე ს თ ო რ ო რ ი ს ა მ ნ ა ა წ მ ლ ო ბ ი , ქ მ ნ ო ლ ი
ლ ქ მ ნ ა ლ ი .

§ 72. ყ ო რ ე ლ ო რ ი შ ი მ ლ ე ო ბ ა ნ ი წ ა რ მ ო გ ე ბ ე ლ ო რ ი შ ე -
მ ო ქ მ ე ლ ე ბ ე თ ო შ მ ნ ა თ ო გ ა ნ ა წ მ ლ ო ბ ი ა ო რ ო ს ა შ ი ა ნ -
ა რ ი ა ნ შ ე მ ო ქ მ ე ლ ე ბ ი თ ო რ ი , მ ა გ . ვ ა ქ ე ბ , მ ა ქ ე ბ ე ლ ი , მ ქ ე -
ბ ა რ ე ; ხ ო ლ ო რ ხ რ ო უ ლ ს ა ლ ქ მ ნ ა ლ ს ა ვ ე ბ ი თ ო რ ი , ლ ე ს ე -
ნ ი ო გ მ ნ ე ჯ ო ბ ა ნ ო რ - ო გ ე რ ი , მ ა გ . ქ ე ბ ე ლ ა , ნ ა ქ ე ბ ო ;
ს ა ქ ე ბ ი , ქ ე ბ ო ლ ი .

§ 73. ო ლ ე ს შ ე მ ო ქ მ ე ლ ე ბ ი თ ო შ ი მ ლ ე ო ბ ა თ ა ა წ -
მ ლ ო ბ ი ს ა ო რ ო ლ ს ა ო რ ე ს ს ო ბ ა ნ ო თ ო ვ ე ლ ვ ა ნ მ ა ვ ა თ ო რ ე -
ბ ე ლ ო რ ი შ ო რ ო ჟ ო რ ი (§ 68 .) შ ი ა ნ შ ი მ ლ ე ბ ე რ ო გ ო რ ი
ო რ ო ლ ს ა ქ მ ა ჟ ო ლ ს ა შ ა ო რ ო ჟ ო რ ო ბ ა ს , მ ა გ . შ ი მ ლ ე ო ბ ა
შ ე მ ო ქ მ ე ლ ე ბ ე თ ო ა წ მ ლ ო ბ ი მ ა ქ ე ლ ი , მ ქ ო რ ო ლ ი , მ -
შ ე ს ე ბ ე ლ ი ; ქ მ ნ . ს რ ; შ ე მ ო ქ მ ე ლ ი ო რ ო მ წ ე ბ ი , ო ლ -
მ ა შ ე ს ე ბ ე ლ ი ლ ს ს .

§ 74 მიმღეობა ქმადისა დროესა, რომელთაცა დაერთვიან თავად ს ა, დანიშნენ ანუ გენდულისა ნივთსა ანუ პირსა, ანუ მოქმედებისა ორლანოსა, მ.გ. საქრელი ხე (ვნებულო) ანუ საქრელი ცუდი (ორლანო).

§ 75. მიმღეობანი გავლილისა დროესა შეიქმნებიან ორგუარად: პირწყლისა დაერთვხ ბოლოს მარცხელი ლ ი, მ.გ. წერილი, დაწერილი; მეორესა დაესხმის თავად მარცხელი ნ ა, მ.გ. ნაწერი, დანაწერი.

§ 76. მიმღეობანი ქმადისა დროესა შექმდებიან ორგუარადვე: პირწყლისა დაერთვხ თავად მარცხელი ს ა, მ.გ. სწერი, დასაწერი, ანუ დასაწერელი; მეორესა, ვანუხსაზღვრებელსა სქესსა შინა დაერთვხ ბოლოს ასო ი, მ.გ. წერად, წერადი, დაწერადი.

§ 77. მიმღეობანი იბრუნვიან ვითარცა შედგენილნი და არსებობენი სხელნი სქემისებრ განკლდობათა (იხ. § 51. ზ სხ.)

§ 78. სახელ-შმნა არს წარმოებული შმნისგან სხელი არსებობი, მ.გ. ვსწერ, წერა; ვჭკობულობ, ვითხუა; ვსცემი ცემა; ვსტირი, ტირილი ზ სხ.—სახელ-შმნა უჩადებს ანგონი § 259. 260. პირად შმნისა.

§ 79. მიმღეობა არა აქვსა შმნათა მიხობულობით-გარდასტვითა.

თ ა ვ ი მ ე ხ უ თ ე
ზ მ ნ ი ს - ზ ე რ ი ს ა თ ვ ს .

§ 80. ზ მ ნ ი ს - ზ ე რ ა არს ნაწილი სიკეთესა, რომელიცა აჩუქებს მოქმედებისა ანუ ვნებისა ვითარებასა, რაოდენობასა, დროსა ზ ადვილსა, მაგ. დიდად მწარე; ჩქარად ვალს; მსუქნიერად მწერალი ზ სს.

§ 81. ზ მ ნ ი ს - ზ ე რ ა ნ ი შ რ ა მ გ ა ლ ო ბ ი ს ა - მ ე ბ რ თ ვ ს ი ს ა ი ქ მ ნ ე ბ ი ა ნ მ ა ჩ უ შ ნ ე ბ ე ლ ნ ი :

1. ვ ი თ ა რ ე ბ ი ს ა , რომელნიცა იყნობებიან კითხვითა კითარ? მაგ. გარგალი, ცუდად, კადნიერად, ნამძვლ ზ სს.

2. რ ა ო დ ე ნ ო ბ ი ს ა , რომელნიცა იყნობებიან კითხვითა რაოდენ ანუ რაოდენ-ვზის? მაგ. ერთგზის, სამ-ვზის, სკმაოდ, პირკულ, ოთხად, ათასად, მცირედ ზ სს.

3. დ რ ო ხ ს ა , რომელნიცა იყნობებიან კითხვითა ო დ ე ს ? მაგ. აწ, ოდესმე, დღეს, წუხელ, გუშინ, ხუთჯერ, შრდის, მაშინ, ადრევე, ცუქმინწინ, მოლან ზ სს.

4. ა დ ვ ი ლ ი ს ა , რომელნიცა იყნობებიან კითხვითა ს ა დ ა ? მაგ. სადა, აქა, შინაგან, გარეგან, საშუალო, მუნ ზ სს.

ამთავრე დამოკვილებანი:

5. უ კ უ თ ქ შ ი თ ნ ი , ანუ დამკვიტებიანი,

მ.გ. არა, დიხ, ნუ, არახადამე ზ სხ.

6. მჭსწრ აფლო ბიონი, მ.გ. მჭსწრ აფლო, მყის, დანიად, მეჩქსეულოდ, მხაჩედ ზ სხ.

7. მემკრებელი ბიონი, მ.გ. ერთად, საზოგადოდ, მწყოზრად ზ სხ.

8. ვანკე რძოებ ბიონი, მ.გ. თვითლოჯოლოდ, სკუთრად, ვანყოფიო ზ სხ.

9. ს ა წ ა დ ნ ი: რათა, რათამცა ზ სხ:

10. ჩჩეწნებ ბიონი, მ.გ. აჭა, აჭა ესერა — ევერა ზ სხ,

11. საზღწრებ ბიონი, მ.გ. აქმდე, ვინაღ — ცან ზ სხ.

12. ს ა ი ჭ წ ი ბ ი, მ.გ. ნუჩუმე ზ სხ.

15. მემჭსგავსებ ბიონი, მ.გ. ვითარცა, ვითარ, ესრეთ, ეგრეთ ზ სხ.

§ 82. ზ მ ნ ი ს - ზ ე ღ ა ნ ი, ვითარებისა ზ რიცხვისა დანიმჭყელნი მიიღებენ ხარისხთაცა მეთანასწორებისა ზ აღმატებისა (იხ. § 22.) მ.გ. ნამდვლ მეჩქინა ესე მე; უნამდვლესად მეჩქინა ესე მე; პირაყოლ — უპირაყოლეს ჩეხსა ზ სხ.

§ 85. ზ მ ნ ი ს - ზ ე ღ ა ღ მექმნებთან, სახელნიცა არსებობანი ზ ნაცუად-სახელნი ოდესცა დაბლოცებთა მათთა მემატებთან მარს ცუქლონი დ, აღ, მ.გ. მექმნა ღმერთთან ვაცი ს — ტად ზ მჭსგავსად აჯსად ზ სხ. — თუი ჩეხი

სამსახურად შენდა რაღვან შემიწყოლო. რუსთა.

§ 84. შ შ ნ ი ს - შ ე ჯ ა ნ ი ი ქ მ კ ი ა ნ ჰ რ თ უ ლ ი -
ცა, მაგ. საღამო, არა-საღა, არ-საღამო, გარეშელო,
მრავალ-გზის; ესე-იგი; ყოველგან; ყოველგან-ა-
ღამე; არა ჯერეთ, აქათვან, მუნიღვან ზ სხ.

§ 85. ოღესმე შ შ ი ს - შ ე ჯ ა ნ ი უ ა ნ ს ა მ ლ ი კ რ ე ჯ ე ლ ო ჲ
ჰ ა შ რ ი ს ა მ ი ლ ე ბ ე ნ ს ხ რ ა თ ა შ შ ი ს - შ ე ჯ ა ნ ი , მაგ. სე-
მაოდ კეთილად, დიდად ესამოვნოდ ზ სხ.

§ 86. ბარცყალი შ, ოღესმე შექმნა შ შ ი ს - შ ე ჯ ა ნ ი -
ღათა, მაგ. ვაღმა, გაბაღმა, დაღმა, ჰიღმა, შაღმა,
უქუღმა ზ სხ.

§ 87. შ ე ჯ - შ ე ს რ უ ლ ნ ი ს ს ე ლ ნ ი , ანუ
ჰიმელბანი ჰხმირად გრდვლენ შ შ ი ს შ ე ჯ ა თ ა
მ ნ ი შ რ ე ჯ ე ჲ ო ჲ ს ა , ოღეს მოესმოდის შთა დაბ-
ლოებნი ანოე ი - ეზე უმეტეს შექმნეს შ შ ი ს .
ოღესცა შ ე ჯ - შ ე ს რ უ ლ ნ ი დაბოლოვლებიან შ ა რ -
ცყალსა შ ე ჯ ა ლ ი , მაგ. კეთილ (კეთილად) საქმ-
ნელ-ანს; ემ სყოფელ კეთილად იცხოდა ამხ
ზ სხ. — ეზე ვითარი შეცაყოყბა შეჯრჯენს ჰრ-
თულთა შ შ ი ა თ ა , მაგ. კეთილ-საქმნელ ე რ ზ სხ.

თ ა ვ ი მ ე ე ქ ო ს ე
თ ა ნ დ ე ბ უ ლ ი ს ა თ ე ს .

§ 88. თ ა ნ დ ე ბ უ ლ ი ა რ ს ნ ა წ ი ლ ი ს ი კ ე ჲ ა ,
ბოძეოცა აჩეყნებს ურთიერთანსა რაახა-თ

მართობას, მართის საგანთა ჰ ვითარებისა ანუ მოქ-
მეულებისა მათისა, მაგ. სარბიელისა ზღვა, სიტყუა-
თა მკერს ჩემთა, სახლისა წინა ჰ სს.

§ 89. თანღებულნი რომეონიტა დაესხ-
ვიან სახელთა ჰ ნაღჟაო-სახელთა, მოგვიღებთან
მათ. ანუ წინარე ანუ უკანა მათისა, მაგ. სახელისა-
თვს, თვს სახელისა; - გარნა ესე არა მხმარად.

§ 90. თანღებულნი რომეონიტა დაესხვიან სიტ-
ყუსა ნაწილთა შეერთებულად იწოდებიან ზედ-და-
დებულად ანუ განმავითარებულად ჰ შეუთხზვიან
წინარე, ზმნათა ჰ მიმდევობათა, ესე ვითარნი არიან:

ახლოს.	თვს.	უწინ.
გან.	თვნიყრ.	ქაქ.
გ.მ.ო.	კერძო.	ქაქ.მე.
გარდა.	მდე.	მეღვგომდ — ღვომ.
გარე.	მებრ.	მემდეგ — დ.
გარემო.	მერმე.	} შინა.
გარემე.	მიკრ.	
გარემემო.	მი	} მანკან.
ღმ.	მო	
ებრ.	ხადა.	მართის.
ვიღრე.	ხამუთღო.	მარს.
ზე.	უკან.	წოდ.
ზედა.	უკან.	წილ.
თანა — თან.	უკან.	წინა — წინ.
თყოთ.	უ.	წინარე — ამე.
		წინახწინ — არ.ვე.

§ 91. განმეორებელი მარტყალნი, რომელნიცა მოყვავებიან სიტყუსა ნაწილთა არიან შემდეგნაირად:

აღ.	შიშა.
აღმო.	შე.
ამო.	შთა.
გა.	შემა, შამა.
გამო.	შთამა.
გარდასო.	შა.
გაღამო.	ჩა — ჩამა.
გაღმა.	წათ — წათმა, წამა.
მა.	წანწა.
მო.	წინაღ — ღმა ზ სხ.

§ 92. შორის ზეგ-დაღებულთა ზე შშნ:თა შთა, რომელთაცა დაესხმიან ივინი საშუალო შთაერთვიან სხარნი სიტყუსა ნაწილნი ზე ყურარე ნაყოფო-სახელნი ზე კავშირნი; მ.გ. მიხლოთ თუ ვიტყოს თქმულნი; ე. ი. ხლოთ თუ მივიტყოს თქმულნი; ს.ქ. მოც. 8. 22, მიიღენ რა ვილოდა; ესე იგი მივიღოდა რა ს.ქ. მოც. 11. 50; შევინებამო; ესე იგი ვინმე შემეხა, ლოყ. 8. 16. ზ სხ.

§ 93. შრატონი ამათ თანღებულთაგანი ოდეს დაერთვიან სახელთა ზე ნატყალ-სახელთა იბრუნვიან კანკლედობთა მკბრ, მ.გ. ვაქთავანი, სიტყურები, ხემ-ვიყრი, შემღვობი, შინეზნი, თქმულნი შორისი ზ სხ.

§ 94. ვიეთნიმე თანდებულთა: ცანნი გარდავლენ შინძე ეტობა: ცა არსებოთისა სახელთის, მ.გ. თეს-
თესებ; თუნოურ-თუნოურობა; ღიძარბობა, შინაობა,
წინაობა ზ სს.

§ 95. საყბარსა შინა ოღესმე იხმარებინ იგი-
ნი შერთუი სახელთა თანა, გარნა ესრეთ როდელ
სახელნი მიიხმობენ უკანასკნელთა თესთა მარ-
ცაჲლთა, მ.გ. ეჭოყანაზე, საყდარში, ბატონთანო,
ჩემთან ზ სს.

§ 96. რომელნიმე ზმის-ზედანიცა შეიქმნებინ
თანდებულთა მ.გ. წინახწარ, უკანასკნელი, გარე-
გან შინაგან ზ სს. — ესე ვითარნი ოღესცა დაესხ-
მიან ზმითა ანჟ მიღებობთა, მაშინ არიან ზმის-
ზედანი, მ.გ. წინახწარ მოუთხრობს, უკანასკნელ
აღწერალი, გარეგან ვარჯილომილი, შინაგან მღუ-
ბაზე. ხოლო უკეთეს დაესხმიან დაბრუნებოთა
სახელთა, მაშინ არიან თანდებულნი, მ.გ. წინას-
წარ მახელთა, მიხება ზ სს.

თ ა ვ ი მ ე შ ე ჯ ე

კ ა ვ შ ი რ ი ს ა თ ე ს .

§ 97. კ ა ვ შ ი რ ი ა რ ს ნ ა წ ა ლ ი ს ი ჯ ე ჯ ე ს ა , რ ო -
მ ლ ი თ ა შ ე ე რ ა ღ ე ბ ი ა ნ ლ ე ქ ს ნ ი ა ნ უ ს ი ჯ ე ჯ ე ს ა ნ ი უ რ -
თ ი ე რ ა ი ს ა თ ა ნ ა , მ ა გ . ბ ლ ა ტ ო ნ ° ზ ა რ ა ს ტ ო ტ ე ლ ° ვ ა .
ნ ა ა თ ლ ე ს ს ა ბ ე რ ი მ ე უ ი ; ხ ო ლ ო ც ი ტ ე რ ო ნ ° მ ჯ ე ჯ ე რ -
მ ე თ ქ ე ჯ ე რ ბ ი თ ა თ ე ს ნ ი თ ა ღ ა ი ტ ე ჯ ო რ ე ს ბ ე უ ზ ლ ი ე ა ო ლ მ ა -
ე ლ თ ა .

§ 98. კ ა ვ შ ი რ ი ს ა მ ლ ო გ ა ლ ე ა რ ი ა ნ შ ე მ ა
ღ ვ ო მ ა :

K 24825
2

ამალ:	ვინა — თუ.
ამისთვის რომელი.	ვინათუშტა.
ანუ.	ღ.
ანუთუ.	დალათუ — თუშ
არა.	დალათათუ.
არათუ.	ვითარმედ.
არამედ.	ვინაჲ — აცა.
არა ხოლო.	ვინადგან — ადგან.
არა ხოლოთუ.	ვიდრემე.
არცა.	ვიდრეტა.
აწუჯუ.	ვითა.
აწსადამე.	ვითარცა.
ვინაღა.	ვერა.
ვინაღამცა.	ვერ.
ვინაღამცა.	ვერა-ზ.
ვინა — თუ.	თუ.

თუ არა.	ოლონდ.
თუძცა — ცაღა.	ოლოძცა.
თუხაღამე.	ნა.
თუარე — თორემ.	ნათა.
თუარა •	ნათაძცა.
ტიღე.	ნამეთუ.
ტიღოღ.	ნომ.
ტიღრამ.	ნომელ.
ტილოღ.	ხამე.
ტით — ტა.	ხაღამე.
ტი.	ტიუუ.
ტიუტიუ.	ტიუუუ არა.
ტიოთ.	ტიუუუძცა.
ტირა წახ.	ღათუძცა.
ტიხაღა.	ხოლო — ღლოთუ.
ტიუუბე.	ხოლო — ტიუუუ.

§ 99. რომელნიმე კავშირთაგანნი იბრუნვიან კანკლედობათაძებრ ხახულთა, ოღეს გარდაკლყნ ხახულითა შიშხნელობახა, მე. რათობა, დღა-ოთუობა, თუობა, უკუოთობა, გინოთობა, არაობა ზ სხ.

§ 100. კავშირადვე შერაცხებიან მარტყალ-ნი კე, ვ, კი, მე, რე, ღა, ცა, ცაღა, ველა მცაღა, ხამე, ხაღამე, მე. იტიკე, თქუშცა; მოლოთუტიღა;

• ხულა-თქმა ბეკრი, თუარ ერთხელაი. რუხთ. 1010.

ნ ა წ ი ლ ი მ ე ო ო ე
 ლ ე ქ ს თ ა - თ ხ შ უ ლ ე ბ ი ს ა თ ე ს .

§ 104. ლ ე ქ ს თ ა - თ ხ შ უ ლ ე ბ ა (სინაქსი) არს ნაწილი ღრამბატივისა, რომელიცა ახწევს სიტყვსა ნაწილთა კანონიერსა შეწყობასა, გამოხატვსათვს სრულისა ჰაზრისა.

თ ა ვ ი მ ი რ ე შ ლ ი
 საზოგადოთა კანონთა-თვს ლექსთა-თხზულებსა.

§ 105. რადუნთამე ლექსთა შინა, გამოხატული ჰაზრი შეიცავს თვს შორის ცანებისა ჩქერსა სჯასა რასამე, მაგ. ვანათლებული ევროპა; ციცერონ დიდი მჭევრ-მეთქვ ჳ სს.

§ 106. ს ჯ ა ც ა ნ ე ბ ი ს ა ჩ ე შ ი ს ი ა ვ ა მ ო ხ ა ტ უ ლ ი ს ი ტ ყ უ თ ა ი წ ო ლ ე ბ ი ს ა წ ი ნ ა დ ა დ ე ბ ა დ , რ ო მ ე ლ ი ც ა შ ე ზ ლ ე ბ ი ს ა ს ა მ თ ა ნ ა წ ი ლ თ ა ი ვ ა ნ : ქ ე შ მ დ ა ბ ა რ ი ს ა , შ ე ს მ ე ნ ი ლ ი ს ა ჳ კ ა ვ შ ი რ ი ს ა .

1. ქ ე შ მ დ ა ბ ე რ ე არს საგანი, რომლისათვისცა იუბნების წინადადებასა შინა, მაგ. ევროპა, ციცერონი ჳ სს.

2. შ ე ს მ ე ნ ი ლ ი არს ვითარება, რომელიცა მიეწერება წინადადებასა ჳ ანუ მოესბობა მას, მაგ. ვანათლებული, დიდი მჭევრ-მეთქვ ჳ სს.

3. კ ა ვ შ ი რ ი არს ლექსი, რომელიცა შეარ-
თებს ქრწმდებარესა ზე შესმენილსა, მაგ. განათ-
ლებულ-არს ეკროპა; ციციკონ იყო დიდი მჭევრ-
მეთქვ ზ სს.

§ 107. ქრწმდებარე ზე შესმენილი იქმნებიან
ანუ მარტვი ანუ ჰროთული; შირწყლი შეიტავს
ერთსა საგნსა ანუ ვითარებასა; ხოლო მეორე
მრავალთა საგნთა ანუ ვითარებათა, მაგ. ვარდი არს
მეჟე ყრავილთა; ვარდი ზე ია არიან ყრავილნი სე-
ომონი ზე მძჷწიერნი; ამოგანვე წარმოჰსდგების
წინადადება:

1. მარტვი, ოდეს მას შინა იბრების ერთი
ქრწმდებარე ზე ერთი შესმენილი, მაგ. კაცი არს
მოკრდავი; მოციქულმან პავლე ჰქადაგე სარწმუ-
ნოება ქრისტესი ზ სს.

2. ჰროთული, ოდეს იბრებიან ორნი ანუ
მრავლნი წინადადებანი, მაგ. მოციქულთა იოანე,
პეტრე, პავლე, ანდრია ზ სსჷათა ჰქადაგეს სარწ-
მუნობაჲ ქრისტესი; სახარებისა ნათლითა გა-
ნათლდენ საბერძენი, საქართჷლო, რუსეთი ზ
სსჷანი ქრწმყანისა მხარენი, მყოფნი ყმეცარებისა
სიბკლესა შინა ზ სს.

§ 108. შექსოვა ლექსთა ანუ შეთანხმებება მ-
თი იქმნების შეწყენითა წინადადებათა მათ, რომელ-
საცა მოიღებს სიტყვა (§ 106.) მრთულისა ჰმ-
რისა მექონი. - აქა ჯერ-არს შემქნება ქმდგომთა

კანონა:

1. ქრწმდებარე, შესმენილი ღ კავშირი დაიდგინონ ერთსა რიცაჟსა ღ შინსა შინა, მაგ. ღმერთი არს ყოველისა შემძლელებლი; ევროპა არს ქრწმენა განათლებული ღ სს.

2. სახელნი არსებითანი შეუხსვიან ზედ-შესრულთა, ზედ-შესრულთავე რიცხვითა ღ ნატყალ-სახელთა, ღ მიმღეობათა ერთიან რიცხვთა ღ ბრუნვთა, მაგ. დიდძან ჰეცრე ალაბოლა რუსეთი; იმჟერადლორძან ნ ი ე ო ლ ო ო შ ბ ი რ ა ჟ ლ მ ა ნ ა ლ უ მ ა რ თ ა დ ე ვ ლ ი ი მ ჟ ე რ ო რ ს ა ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ს. უკეთუ ზედ-შესრულნი სახელნი, ზედ-შესრულნი რიცხვითი ღ ნატყალ-სახელნი ღ მიმღეობანი მიეწერებინ არსებითა, მაშინ არსებითი სახელი შეიანხმავდეს ბრუნვთა; ხოლო რიცხვთა ძალუძს არა შეიანხმავება, მაგ. შულნი ბრძენნი, სიქადული გულისა ჩემისა; ცრემლანი, ნივრეძენის-ცემა მწუხარეთა, თანამჯორ-ცხყოფენ ჩქმს.

3. ოდეს ორანი ანუ მრავალნი ქრწმდებარენი ანუ ნივთნი მოიღებინ მხოლოდითსა შინა რიცხვთა, მაშინ კავშირი ანუ შინა დაიდვის მრავლობითსა შინა, მაგ. რუსთაველი, შიკოელი ღ ჩახრუხაძე არან ჩინებულნი ქრწმდებარენი; უქმობა ღ შარბცობა მოაძურკებენ სხეულსა ღ სს.

4. ზედ-შესრულნი სახელნი, ზედ-შესრულნივე ნატყალ-სახელნი ღ მიმღეობანი მიწერილნი

ორისა ანუ მეტისაღმა არსებობისა სახელისა, და-
დებან მრავლობითსა (შინა რიცხვსა, მაგ. მოცი-
ქულნი შეტრე ზ ნაკლე; ომინოს ზ ვირგილი მე-
სტანენა; მე ზ შენ უმეცარნი ზ სხ.

§ 109. შეესწავლებიანი ნაწილნი სიტყვსა ვარ-
და ზმანისა, რომელთაცა არიან: სახელი, ნაცყოლ-
სახელი ზ მიმღეობა იცნობებიან ბრუნებათა მიერ
ღ თანდებულთა მათ, რომელთაცა მიიზიკებენ
იგინი.

1. სახელობითი იცნობების კითხვთა ვან? რაჲ?
რომელი? ვითარნი? თაოდენი ანუ რადენი? მე-
რავდენე, მაგ. ვან მოვიდა? შეტრე; რაჲ? ნივთი;
რომელი იტყოდ? ესე; ვითარნი არს კაცი ვ'ე? იუ-
თილი; რადენი ვ'ქმს საქმე? მული. მერავდენე
რიცხვ; არს თიხს? მერაჲ ზ სხ.

2. ნათესაობითი ბრუნება იცნობების კითხვთა:
ვისა? რაჲს? რომლისა? რადენისა ანუ მერავ-
დენისა? ვითარისა? მაგ. ვისი არს წიგნი? ვირვი-
ლისა; რაჲსა არა ცუდას ქმნა? ბოროტისა საქმისა;
რომლისა სხისა არს ზმან? სხმიან-გარდასლუთისა;
რადენისათვის, ანუ მერავდენისათვის იტყვ? ათისა
ანუ მეათისა-თვის; ვითარისა თვისებისა არს კაცი იგი;
კუთილისა ზ სხ.

3. მიცემითი ბრუნება იცნობების კითხვთა: ვისა?
რაჲს? რომელსა? რადენსა ანუ მერავდენსა? ვი-
თარისა? მაგ. ვის იტყვ? კაცსა; რაჲსა იტყვ? საქ-

შესა; რომელსა ეტყუ? ამას; რავდენსა ანუ მერავ-
დენესა ითხოვთ? ათსა ანუ მეათესა; ვითარსა ით-
ხოვ ღვრსა? თუ არსა ჭ სს.

4. მოთხოვნი ბრუნება იცნობების კითხვა:
ვინ? რადმან? რომელმან? რავდენმან ანუ მერავდენ-
მან? ვითარმან? მაგ ვინ ჰსთქნა ილანქმან; რად-
მან ბედნიერ-გყო შენ? სიბრძნემან; რომელმან და-
გოუარა შენ? ამან; რავდენმან ანუ მერავდენმან
ჰსთქნა ესე? ექსეთა კაცთა ანუ მეექსეთემან კაც-
მან; ვითარმან საქმემან განგამართლა შენ? ბრძ-
ნულმან ჭ სს.

სს ო. მოთხოვნი თღესმე მხოლოდობისა
შინა ბრუნებასა მოისპობს მარტყადსა მან ჭ მიი-
ღებს კლემბულსა ნიშანსა ° (§ 29.) მაგ ჰსთქნა
იესო ° მოწაფეთა თვისთა ჭ სს.

5. მოქმედებითი ბრუნება იცნობების მხოლოდობისა
რიცხულსა შინა კითხვითა: ვისითა, რათა, რავ-
დენითა ანუ მერავდენითა, ვითარითა? ხოლო მრავ-
ლობისა: ვისთა მიერ? რათა მიერ, რომლითა,
რავდენთა ანუ მერავდენთა მიერ, ვითართა მიერ, მაგ.

ა. მხოლოდობითად: ღმერთისა შექმენითა
სრულ იქმნების ყოველი საქმე კეთილი; ღმერთისა
სიტყუთა დაემყარნეს ცანი; ათითა რიცხვითა განი-
სახლმურების სათყოლავი რიცხუმადი; შექმდითა
დღითა სრულ-იქმნა ქმყოლებად სოფლისა; მოს-
წავლეთა კეთილისა ქაკეთა იხარებს მანწყოლებელი;

ბ. მრ აკლო ბით აღი ჩინებულთა სამთა მკ-
სკიხეთა მიერ, რომელნიცა არიან: რუსთაველი,
შავთელი ზ ჩაბრახებე იქებინ დედოფალი ქარ-
თაშვილითა თ ა მ არ.

ს ს თ. 1. მხლოლოზ. შინა რაცხსხა სავით-
რებიანი სახელნი მოქმედებითად იმუთად ის-
მარგზინ; ხოლო საზოგადონი ზ შქმერეზურობით-
ნი მარადის. — სავითრებითი სახელი მდებარე სა-
ზოგადოებას სახელისათა მარადის. გარდავალს მან-
შეწელოზასა შინა ზედ-შესრულის: სახელისა ზ
ესრეთ მიიღებს მოქმედებითისა ზრუნვასა დაბ-
ლოებასა; ესრეთ უხმარიათ ზქშლოთა მწყრალთა;
ხოლო საუბარსა უნასა შინა არა იბოვებს ესრეთ
ხმარება ლექსთა, მკ სიტყვთა ლეგონათა ცანი დაკ-
ყარნეს; შქმერეთა ლეგონათა ჩქუნ იესიან. დავი-
თიან, ხოლო მონიან (1) ზ სს. — ორთავე შემთაშვი-
ლთა შინა ლექსი: ლეგონათა; არს ბრუნვა მოქმე-
დებითი, ვითარცა აქშესებს უკან სკნელი მარტო-
ლი თა, მიმატებულნი ნათესაობითისადმი ბრუნ-
ვისა: ლეგონისა. — აქა ჰსჩანს, რომელ დასაწყის-
სი ლექსისა: ლეგონათა, უნდა იყოს: ლეგონისა; ნათ-
ლეგონისა; მ ი ც. ლეგონისა; მ თ თ. ლეგონისა; მ თ ქ.
ლეგონითა ანუ ლეგონათა; ლეგონისა ! ზ ესრეთვე
მრავლობითად.

(1) ესრეთ ჰსწერდენ ბრძანებათა თუსთა ზ ვრამცა-
თა, ქარაშქლოთა მკუვენი.

2. შრომობითსა შინა მოქმედებითი სრულყოფილი
 აღმსრულებელი უკანასკნელითა მრავალთა თა ბრუნ-
 ნებათა ნათესაობითისა ზე მიცემითისა მოიხსოვს
 თანდებულსა: მიერ, რათა ვანრჩევოდეს მათგან,
 მაგ. ფილოსოფოსთა მიერ ქმნილნი საქმენი ზე სს.

3. მიმატება მხოლოდობითსა შინა რიცხვსა
 თანდებულისა: მიერ (იხ. § 29. სხო. 5.) არა არს ვა-
 ნონიერ. ამისთვის რომელ აქუს ბრუნებასა ამას ს-
 ვუთარი დაბოლოებითი ნიშანი; ხოლო მიერ მი-
 მატებული არა განსაზღვრავს ბრუნებასა ზე დაბო-
 ლოებასა მისსა, არამედ ვითარცა თანდებული. შე-
 გრთვის ბრუნებასა ნათესაობითსა მხოლოდობითსა
 შინა რიცხვსა, მაგ. ლუთისა მიერ იქმნა ხოფელი;
 ჩემ-მიერ დაიწერა წიგნი ზე სს.

6. წოდებითი ბრუნება იცნობების ოდეს ვუ-
 წოდო ანუ ვუხმობთ ვინამე, რასამე, რავუნამე
 ანუ მერავუნესამე ზე ვითარსამე, მაგ. ვალო მდი-
 დარო! გუარო მატიოსანო! რყო ანუ მერყო
 სიკელილო! მოვედ ჩემდა ზე სს.

სხო. წოდებითი გარდა სხეთა ცხელებათა
 (იხ. § 29. სხო. 5.) დაბოლოებებს ვ ვედაცა.
 მაგ. საყურელიო ღვავ; მამავ; ბიძავ; ზე სს. — მო-
 რისდებული ვ, არა ყოველთვის მოებმის წოდე-
 ბითსა ბრუნებასა.

§ 110. ყოველნი წინადადებანი იქმნებიან სამ-
 ცხელანი:

ა. მოთხრობითნი ანუ დამკვიდრებთნი, მავ, შმა ჩემი კითხულობს წიგნსა; წიგნი ესე არა არს ახალი; შრომა ყოველსავე ჰსძლევს დაბრკოლებასა ზ სს.

ბ. კითხვითნი მავ. მჩუღია (არს) წიგნი ესე? წარიკითხვა წიგნსა ამას? ზ სს.

გ. ბრძანებითნი, მავ. წარიკითხე წიგნი! იყოს ნება შენი! ამასვე დაერთოს სათუჯო მსა სქესისა შშნათა ცალოებისა ნიშანნი ზ მარცაჲლნი უკეთუ, რათამცა ზ სს. (იხ. § 56.)

§ 111. ნაწილნი წინადადებათა ე. ი. ქუშმდებარე, შესმენილი ზ კავშირი შემადგენილნი სიტყვსა, ოდესმე იმაღვიან სიტყუასა შინა:

ა. ქუშმდებარე დაიფარვის ოდესმე, რაჟამს მდებარებს იგი ზედ-შესრულისა სახეობითანა, მავ. მდიდარნი ზ გუახავნი, (კაცნი) თანაჰსწორ ელიან სიტყდილსა.

ბ. შესმენილი არა ჰსჩანს ოდეს კითხუასა ზედა ჩუქნსა პასუხ-იგების. მავ. ეძიებ შენ მეცნიერებასა? კვიებ; ცქუქს შენ ფული? მაქუქს.

გ. კავშირი უჩინა-არს ჰსძირად სიტყუასა შინა, მავ. დმერთი ყოვლისა შემძლებელი (არს) ზ სს.

ს ს ო. ა ხშირად იხმარება შემოკლებულად მეტადრე საუბარისა ენისა სიტყუასა შინა, ნაცაჲლოდ არს (იხ. § 61.); მსხვესლვე კითხუთა

წინადადებათა ანუ სიტყვითა შინა (იხ. § 110.)

§ 112. პრაქტიკა წინადადებათა შინა ოდენიმე ერთი რომელიმე ლექსი ძეგლზე უწინარესა სიტყვითა შინა დიდებულების ზე იტყულ-სებზე შემდგენსა შინა სიტყვითა, მაგ. რომელი ზე რომ პირველნი რომისა სამეფოებსა შეუყენ. — აქა ორნი არიან წინადადებანი: 1. რომელი იყო მევე პირველი რომისა სამეფოებსა; 2. რომ იყო მევე პირველი რომისა სამეფოებსა. ესენი შეერთებულნი ერთად გამოხატულნი ერთსა მიზნსა: რომელი ზე რომ პირველნი რომისა სამეფოებსა შეუყენი.

თ ა ვ ი მ ე ო რ ე

შ ე თ ხ მ ვ ს ა თ ვ ს ხ ა ხ ე ლ თ ა :

1.) არსებობითა.

§ 113. ოდეს ორნი ანუ რაკვინიმე არსებითნი სახელნი სხვსა ზე სხვსა დაშინდებულნი დაიღებინან სიტყვითა შინა თვნიერ კავშირისა, მაშინ შემდგომი შიდადებებს ნათესაობისა ბრუნვითა, მაგ. დასაბადი სიბრძნისა არს შიში უფლისა; რჩევა უხუცესთა კაცთა სასარგებლო-არს ზე სხ.

§ 114. ოდეს ნათესაობითი ბრუნვითა დაიღების შემდგომად სახელთობისა ბრუნვისა, მაშინ არა რასამე იხმობს; ხოლო უკეთეს დაიღების წინარე შინა, მაშინ შიში-ობს დაბოლოებითა ასახა ა, მაგ. კიდევ მდინარისა ანუ მდინარის კიდევ; ქართველნი

მახვილითა ანუ მახვილის ქარქაში ზ სხ. - გარნა
 უკეთესი იქნებინ თხზნა ლექსთა, ოღეს მწერალი
 არა ლ. უკარგვს ბრუნვითა დაბოლოებითა მისთა
 მარცხელთა.

§ 115. პირველი სახელი არსებითი დაიღების
 სახელობითა შინა ბრუნვასა, მეორე ნათესაო-
 ბითსა ოღეს არსებითი ესენი აღნიშვნენ საკუთ-
 რებასა ანუ ყოვლადისა კერძითა, მაგ. მონაგები
 მაშისა ჩემისა; ნაგები პურისა ზ სხ.

§ 116. ოღესმე არსებითი სახელნი ცარდაიბ-
 შიან ურთიერთისათიანა გარდასატანითა ნიშანითა
 (იხ. ნაწ. 5. კანონ. - წერისათს) ზ იბრუნვის უკანა-
 ხკნეთი სახელი; ხოლო პირველთა, გარდა დაბო-
 ლოებულთა ა ზედა ზ ოღესმე ი ზედა მოესპობის
 უკანახკნეთი ახო, მაგ. ფარხმალისრითა იყო
 ბრძოლა მათი; გამოვიღეს ლამე-ღღენი; ცარ.
 1284. ვართ უმოწყურისი მე ზ შენ, ყოველთა პატ-
 რონ-ქმთასა; ცარ. 615.

§ 117. მხშირად სახელნი ქალაქთა, ჭაღლაჯ-
 თა, მდინარეთა, სამეკითა ზ სხ. — დაიღებინ ნათესა-
 საობითსა შინა ბრუნვასა, ოღეს წინაუძღვს მათ
 ხსნა სახელი არსებითი, დამნიშვნელი წოდებისა
 მათისა; მაგ. ქალაქი ანგიოქიისა, ქაშუყანა ხე-
 ფრანგეთისა, ხე ლელსა ზ სხ.

§ 118. შემკრებლობითი სახელი საზოგადო-
 თა თანა სახელთა მდებარე, ოღესმე დაიღების მხო-

ლოცობიანა შინა ბრუნჯასა ჰოღესმე შრავლო-
ბიონსა, მეგ. გუენდი ანგელოზთა, კრებულთი მორწ-
მუნეთა; გუენდი ანგელოზთა, კრებულთნი მორწ-
მუნეთა; მსაჯულთი ერისა — ერთა ზ სს.

§ 119. ციხესა ვამსა, ოღეს? არსებთი სახე-
ლი დაიდების მიღებითსა შინა ბრუნჯასა, მეგ.
ოღეს იყუე შეტყობურღს? იმმე რა ტორობა-
სა დიდისა შეკრესსა. მოვრობასა შონტოელისა
ბილატესსა ჰჭრისკანს; მკობხედ მოვრობასა გ-
ლოჯიანს იროდისსა ზ სს.

§ 120. წყრილთა შინა ვმბოვულობთი მხმ-
რად სახელთა, რომეკონილა ოღესმე მიიღებენ მთ-
ლოცობიანა რიცხსა შინა, შრავლობიონისა რიც-
ხესა დაბოლოებთა, მეგ. ქუევიანი ბრძენთანი; ძე-
ნი ისრაილისანი; სიტყვიანი ლჷვისანი; სულონი
წამართთანი; ძენო ვატთანი! — ამით შემთხვევითა
შინა ვრდავლენ იგანი რეცა ჰინწუნელობასა შეჯ-
მესრულისა სახელთა (იხ. § 29 სსო. 5.)

§ 121. არსებთანი სახელნი ერთსა ზ მასვე
ბრუნჯასა შინა მიიღებენ ვრდა საკუთარისა.
სხესა ბრუნვისა დაბოლოებთა ნიშანთა, მეგ.
მოვიდა გაპერნაჟმად ქალაქსა ვალოლოისასა; ს-
ხელთა მამისათა, ზ მისათა, ზ სულისა წმანდი-
სათა ზ სს.

ს ს ო. გარნა ესე ვითარი ხმარება ანა არს კა-
ლონიურ ზ ვინადგან დაამბიქს ქართულისა ვნისა

მოხწეოვითა გონებასა, დახსოვებისათვის განიწიო
 მათი; ამისთვის უმჯობეს-არს დატყუება ესე-
 ცხარისა ლექსთა ხმარებისა, რომელნიცა აწებენ
 ენისა სიძარცვებსა. — არა-ხმარება ესრეთისა ლექს-
 თა ცხელკებისა საუბარსა ენისა შინა ძლიერად ამ-
 ცვიტებს, რომელ არა არს იგი მოთხოვილგა ენა-
 სა თვისებისა.

2.) ზედ-შესრულოთა სახელოთა.

§ 122. სახელი არსებითი ზედ-შესრულო
 სათანადო არს რათა თანხმობდენ რიცხვთა ზედრუ-
 ვთა, მაგ. კაცი გეილი; საქმენი სრულნი.

§ 123. ზედ-შესრულნი ოდესმე ითხოვენ
 ზრუნვას ნათესაობითსა ზედ-შესრუ-
 ლითსა, მაგ. კაცი ჩინებული სიმშრითა; მოქმედი
 გეილისა ზედ-სხ.

§ 124. უკეთეს შეთანხმებებითი ხარისხი
 მდებარებს არსებითისა სახელისათანა შედარე-
 ბითა ორთა უროიერთ-არს საგანთა, მაშინ ნიშ-
 ნავს შეთანხმებითსა ხარისხსა; ხოლო უკე-
 თეს საკუთრივ მიეწერება ნივთსა ანუ პირსა შეუ-
 დარებელად სხვსა თანა, მაშინ გარდავალს მნიშ-
 უნლობასა აღმატებითსა ხარისხსა, მაგ. კაცი
 ესე უმაღლესი-არს ჩემსა; უმაღლესი გონებითა
 ზედ-სხ.

ს ხ ო. 1. საკუთრივ აღმატებითი ხარისხი არა
 აქვს ქართულსა ენასა. ესე უმაღლესი დანიშ-

ნაყოფი ვანაჯიორებუთად აღმატებულით (იხ. § 40),
 ბეჭითა მწერალთა შორის არა ხმარებულ-რს.

2. შეთანხმებულითი ანუ აღმატებითი ხარის-
 ხი შეიხზეს ეამსა ჰსშირად დიდების მოსმობათა
 ბოლოებსა ასოებსა ი, მაგ. უდიდებულეს კაცისა
 ამის; უმაღლეს ყოველთა ზ სხ. — ამა შემთხვე-
 ვასა შინა გარდავათს შინაშეყოლობასა შინა შშ-
 ნი შედისა (იხ § 70). — შეთანხმებულითი ანუ აღ-
 მატებითი ხარისხნი, ოდესცა იხმარებნან შემისათანა,
 მაშინ მოიწოდებენ ი; ხალხთ სსტითა, შშათა თანა
 დაერთვს შრატული აღ მსესავსად შშინსშედისა,
 მაგ. ცხენი უმცირეს-რს სპილოებსა; მოთვარე უმ-
 ცირესად ნათობს, ვიდრეა შშე ზ სხ.

3. ზედ-შესრულნი სახელნი წინათ არსებითი-
 ხა სახელისა მდებარე, იხმარებინ მდებრივსა ენასა ში-
 ნა ნათესაობითად, თუცა არა არს ესე კანონიერ,
 მაგ. ვაჟიანურისა ენით იტყუოდა; დიდისა ვაჟი-
 ბით ციროდა ზ სხ.

4. ბეჭიანი ზ ახალნი მწერალნი ქართულითა
 ენისა ოდესმე არა შეთანხმებულენ ზედ-შესრულსა
 არსებითისა სახელისა თანა, მაგ. ჩემი ყოველი
 საქმენი გუოდნან. ცარ. 905.

5. ჰსშირად იხილუების წერიალთა შინა ზ უმე-
 ტესად თრგმნილთა უცხოთა ენისაგან, რო-
 შელ ზედ-შესრული სახელი შეთანხმებულენ მი-
 ცემითსა, მაგ. ვინებესა მისსა უმცარ-ვართ (კანო-

ნიერად: გონებისა ანუ ჰაზრისა მისისა უმეტარ-
ვართ). მარჯულ-მკვესა, ნაუწყლად მარჯულ-
მკვესა; - უხსარიესი ესრედ მწკრალთა მიუხედავლ-
ლად ენისა მოთხოვილებისა.

§ 125. ოღეს ზედ-შესრული სახელი ეგუთუ-
ნის ორთა ანუ მრავალთა სახელთა არსებითა,
მაშინ იგი დაიდების რიცხუნა შინა მრავლობითა,
მაგ. ომართს ჰ ვირგილი დაიდუთნი მესტ-
ხენი.

§ 126. ზედ-შესრულნი შეთანასწორებთისა
ანუ შედარებთისა ხარისხისა, ითხოვენ ნათესაო-
ბითა ბრუნუნსა, მაგ. არა რაჲმე არს უაკეს სიმ-
შილისა; ოქრო უძრ-უასეს არს ვერცხლისა; ხო-
ლო უკეთუ შეთანასწორებთისა ხარისხსა შეუ-
დგებიან; ვითარ, ვიდრე ღა, მაშინ ნათესაო-
ბითად ბრუნუნნი სახელნი დაიდებიან სახელობი-
თად, მაგ. სიბრძნე უმატიონსეს არს, ვიდრე ოქ-
რო ჰ ვერცხლი; უმჯობეს ჰ უიმედოვნეს არს
ნამდული მშვდობა, ვიდრე მოლოდებადი ჰლოვა.

§ 127. ოდესმე ზედ-შესრული სახელი შე-
იქმნების არსებითად, ოდეს ორნი ზედ-შესრულნი
დახულებიან ერთად, მაგ. ბედნიერი მოხუცებულთა
ტყუილი აშავი; ცხადი ტყუილი; გან'შიშენლე-
ბული მახვილი; მახვილი გონება ჰ სხ.

§ 128. ზედ-შესრულნი: ბრძენი, გონიე-
რი, ეგრაგი, რეცხენი ჰ სხ. მიუწერებიან

პირსა; ხოლო ნიკთა თუ ნიქმის ბრძნული, გონიერული; ვერგული, რეგული და სხ. მაგ. ბრძნი კაცი, ბრძნული სიტყვი, საქმი და სხ.

§ 129. ოდეს ზედ-შესრული მიეწერების ორთა არსებითა და მოვლევებს მათ თანდებული, მაშინ ესე უშესაბამესად და მხრად მოვიკიდების ზედ-შესრულსა, მაგ. მძიმეთაგან შეცოდებთა და გარდამავლობათა.

§ 130. ზედ-შესრულნი: ანაღესი, ანაღესი, იხმარებიან მხოლოდ აღმტებითა შინა ხარისხსა ანუ შეთანასწორებითა შინა; ხოლო დადებითი არა აქვსთ.

§ 131. შეთანასწორებთი და აღმტებითი ხარისხნი, ოდეს მიეწერებიან არსებითა საგლთა შორელებს ბრუნვასა ნათესაობითსა; მაგ. აწინარესი კაცისა, უდიდესი ქვეყანისა; ხოლო ნაცუალსა-ხელთა თანა ვიეთაძე მდებარე მიიღებს ბრუნვასა მიტყმითსა, მაგ. ავღონიერესი ჩემსა, — შენსა, — მისსა და სხ.

5.) რიცხვითა სახელთა.

§ 132. რაჲცა ითქვას თანხმობისათუ სახელთა არსებითა და ზედ-შესრულთა საზოგადოთა კანონთა შინა იგივე შეიძლება რიცხვითა თუცა.

§ 133. რიცხვთანი სახელნი წესებითნი, მიწერითნი საკუთრებითადმი აღსანიშნულად რაჲსაჲ, დადებითი უხმარესად შემდგომად მათსა,

მავ. პეტრე პირველი; ვიორგი მეათ-ცამეტე
 & სხ.

§ 154. ოღეს აღინიშნენ ჩუთო რიცხვთა
 რომელიმე ჰასავი, მაშინ სახელი რიცხვთა დაიდუ-
 ბის ბრუნვას შინა წათესაობითა; მავ. ყრმაჲ ეო-
 თისა ჩ'ლისა.

§ 155. ოღეს რაკდენნიმე რიცხვთა სახელნი
 შეერთდებიან ერთად, მაშინ დაბრუნდების ყუკა-
 ნასკნელი, მავ. ას-ოც & ხუთი, ას-ოც & ხუთი-
 სა, ას-ოც & ხუთსა & სხ.

თ ა ვ ი მ ე ს ი მ ე

შ ე თ ხ ზ ვ ს ა თ ზ ს ნ ა ც ლ ა ლ ს ა ხ ე ლ თ ა .

§ 156. ნაცქალ-სახელნი არსებიითა; მავ. შ ე ნ,
 ი ვ ი, ჩ ე ჴ ნ, თ ე ჴ ჴ ნ, ი ვ ი რ ი, დაიდებიან ეო-
 ველთა ენადა დროთა შინა შმნათა თანა განსაძლიე-
 რებელად სიკუჴსა, მავ. მე აღჴსდევ, შენ აღჴსდევ,
 ივი აღჴსდევ & სხ.

§ 157. ნაცქალ-სახელნი რომელი, რ ო მ ე ლ ო
 ც ა ლ ს ხ. წინამკვალთა თჴსთა არსებიითა სახელთა
 თანა დაიდებიან ერთისა ბრუნვითა & რიცხვთა; მავ.
 სათნოება არს ესე ვითარი საყუნჭე, რომელიცა არა-
 ვისებან წ'ანიტაცების.

§ 158. ნაცქალ-სახელი თ ზ ს ი ისმარებისსა შთა

პირთაჲში, ოღეს სიღმეჲსა შინა აღინიშნის ამით
რაჲსამე კუთვნილება რომლისაჲში ზირისა, მაგ.
უბეგობეს-არს თქმად: ლაკვედუმონი შეაჩუჭ-
დენ მეთა თვისთა მოაძინებასა, ვიდრე ელა მეთა
მართა.

§ 139. ნაცჳალ-სახელნი არსებითნი მიიღებენ
ოღესმე განსაძლიერებლად ჰიზრისა სიღმეჲთა
შინა ნაცჳალ-სახელსა, თუთ, მაგ. შეიუთ ვიხილეს;
თუთ თჳითითა ჩემითა ვიხილეს ზ სხ. ესევე ნა-
ცჳალ-სახელი მიეკემის ოღე'მე ზედ-შესრულსა
სახელსა გამოსახატჳლად აღმატებითისა ხარისხი-
სა, მაგ. თუთ უმატოსნესი, თუთ სასარგებლო.

§ 140. არსებითნი, ჩუწებითანი ზ მოვებითანი
ნაცჳალ-სახელნი თანხმობენ მარადის სახელისა
თან თვისსა რიცხვთა ზ ბრუნვთა, მაგ. ვაცქან მან
დაბრძეუბჳლმან.

§ 141. ნაცჳალ-სახელთათვის: ესე, იგი ზ სხ.
ნ. § 47. სხო. 5.

§ 142. ოღესმე ნაცჳალსახელნი შეერთდებიან
არსებითთა სახელთა ზედ-შესრულთაგან წარმოე-
ბჳლთა მარცჳითითა სო მგ ხიდიდე, სიწითლე,
სიძვე. ამით ჩუწებითანი ნაცჳალ-სახელნი შეს-
ცჳლიან ზედ-შესრულადვე, მაგ. ამხიდიდე, მაგ-
ხიდიდე, იმხიდიდე, ამხიწითლე, იმხიწითლე
ჯამლი.

§ 145. ნაცრუალ-სახელთაგან არსებიათა შეიქმნებიან ზედა-შესრულნი: ჩეზი, ჩემიანი ჩემკუთლი, ჩემკუთრი, ჩეწნი, ჩეწნიანი, ჩეწნეული, ჩეწნეუბური ჭ სს. ევრეთვე შენი, შენიანი, თქმწნი, თქმწნიანი ჭ სს.

თ ა ვ ი მ ე ო თ ხ ე

შეთხზესათვის შემართა სახელთა თანა.

§ 144. ყოველი პიროვანი შემოქმედებითი შემართანი ითანხმებებს ორსა სახელსა: ერთსა წინარე ჭ მეორესა შემდგომად, მ.გ. მძვდი შეიძინებს მევობართა; მართალი დაიძვლრებს სასიუფეველსა; კაცი ბედნიერ-იქმნების ჰსწავლითა ჭ სს. პირწყლსა სახელსა, რომელიცა სამართლად დაიდების წინარე. ეწოდების ყუთლიშმანსა; ჭ მეორესა მს, რომელიცა შემდგომად შმანსა, ეწოდების მიეზა შემნისა. (*) პირწყლი არს სახელი მანაშრეული

(*) სს ო: სსრეთა ღრამბადიეთა შინა მოიღების ყუთლად ჭ მიეზად შმანსა ნაცრულად სახელობითისა ბრუნება შემასმენულობითი; ვრნა ესე მე სრულიად შეკრაცსე ყქმად (§ 29. სხო. 1.) შემდგომთა მიხეზთა-გამო: ა.) დაბოლოებითი მარწყლი მისი არს სრულიად მსგავსი სახელობითისა ბრუნესა, ბ.) სიღრქასა შინა, სრულითა ჰმარისა შექონსა, სახელობითი ჭ შემასმენულობითი ბრუნ-

მოქმედისა, ხოლო მეორე შინაშენელი ვნებულისა
 ზე ესრეთ მკვალითა შინა: მშვიდი შეიძინებს მე-

ნება არა ოღეს არა შეჩუგებთან ერთად რათა აღ-
 რივონ შინა ჰაზრის; ამისთვის რომელი უნაქმის სსრუცა
 კანონიერად მოღებულო ბრუნება მოთხრობითი,
 განსახლებული სიკეთესა ჰაზრისა. — მხოლოდ ქრ-
 თიყოსა ენას აქმის თუხება ბრუნებათა მოთხროვისა
 ვითარცა წინარე, ეგრეთვე შემდგომად თუხსა. — ეთო-
 ლიკობში ან გონი მიძებუთ სომხურისა, ლათინურისა
 ზე სს. ენათა რომელთაცა მიუღია მის მიერ შედუ-
 ნილსა ღრამბეკიასა შინა ბრუნება შემახმენკლო-
 ბითი, ესრეთ ჰსწერს მისთვის: § 200. 201.

მეოთხედ წოდებულ შემახმენკლობითი, რამეთუ
 სახელი იგი რა წარუვლობითი (ესე იგი სახელობა-
 თი) იკანკოვების ეს გზარ. ვითარმედ არა წარუ-
 ვლობითად დანიშნავს არსისა არსებასა, არამედ შე-
 ახმენს: ანუ საყვარელი, ანუ საბეკო ზე ანუ სსრუ-
 რამე ყოფად სატითა რაათამე სხუთა, მუ. სარწ-
 მურთება, კობა, იაკობი, ესავი ზე სს: გონა არა
 შეიქმნების იდეა ვანყოფითი, ამით შემენკლასა
 შორისა ვიდრემლისა რა ითქმის მკ. მძმის სარწმ-
 ნობება, შევიწყარე იაკობი, მაგიბულოც ესავი
 ზე სს. — ჰაზრი ეს არა ჩემი არს აწინდელ გან-
 ხეილი, არამედ ამისთვის სსრუ არს ჰაზრი ჩემი
 რომელიცა შემდგომად შინა იწმენის.

გობ:რთა, — ლექსი მშ ჯ დ ი, არს უფალი ზმნისა; ხოლო მუგო ბ ა რ თ ა, ღიება ზმნისა.

ა. არა არს ჩუენთა შინა საყდრე წყროლთა (ქესა-
ბამ ჩუენიგროთა პოვნით ბრუნვაჲ ესე მეოთხეჲ,
რომელთა შემსმენელობითი, ზე არცა იბოვეზის
ცხენი რამე, რათა შემსმენელობითად იბრუნოს-
ძესა სახელი: დაღათუ შირუშლად ჩუენ მიერ ქმ-
ნასა შინა ახლად ღრამმაღივისასა, არა მცნობელ-
მან სუქათა ენათა ჩუენულებიან მიკვხედენ რა სა-
მისა მიმართ ენისა, ესე იგი ელიათა, ლათინთა, ზე
სომეხთა, რომელთადა აქმუნდათ ბრუნუაჲ შემსმე-
ნელობითი, ზედ-წოდებულნი, ელიანებრ ეთიოპიკი,
ლათინებრ აკკუზაღივუს, სომხურებრ ჰაილაკან,
(*հայրական*) ზე სს. ენათა მებრ მრავალთა იქმნების:
ვინაჲცა არათუ სხმარ ოდენ, არამედ საჭაროდ
ვგონე მაშინ დადებად შემსმენელობითი ბრუნუაჲ,
რომლისათჳს მხოლოობითსა შინა, ორთა მიმართ
სახეთა ვჭქმენ წუალეობაჲ მისი, მაგ. ი, ზე, ს. ხო-
ღაღოთაჲცა მიმართ ზე სათუთოთა სახელთა: ეგსახეჲ
სამთა მიმართ სახეთა ვჭქმენ წუალეობაჲ შემსმენე-
ლობითისა მრავლობითსა შინა, მაგ. ნი, ები,
ებნი:

ბ. საჭაროდ ყოფად გონებისა ჩუენგან მიზეზი
შემსმენელობითის ბრუნვისა, ესე იყო: 1. ვინაჲდ-
გან ზემო თქმულთა მებრ ენათა ვჭპოვე, 2. ვინაჲ-

§ 145. ყოველი ზმნანი ვნებითანი შეითხზან
 ორთა თანა სახელთა, რომელთაცან ვნებულან

აღვან რომელთაცა მეზრ ენათა იქმნების შემსმე-
 ნელობითი ბრუნება, ყოველთა წყობითა, ზსაყ-
 ბართა მითაებრ სიტყუათა შინა ბიება ნათესავისა
 არს შემსმენელობითი.

ვ. არაღა მუწარე ვიყავ ჯერეთა სხეთა ენათა
 არა ყოფისა შემსმენელობითისა ბრუნებასა:

დ. არ საჭირო ყოფა შემსმენელობითისა
 ბრუნვისა ჩემისა მეზრ ენისა ცნობით იქნა ჩემ
 შიერ, მათ რომელ დროსა ყოფისა ჩემისასა ევ-
 რობიასა შინა ფრიადი ბიება მაქმარდა ქცევათა
 ჩემსელებსათა თუთოეულთა ენათა მიმართ; ხო-
 ლო ენისა მეზრ იტალიანისა ზ ჩრანციისა არ ყო-
 ფა ვჰმოვე შემსმენელობითისა ბრუნვისა, ზ ბუ-
 ბად ნათესავისა სიტყუასა შინა იხმევენ წრფელ-
 ბითა სახელსა:

ე. ჩემისა მეზრ ენისა ღრამატვიასა შინა
 ახალსა გამოცდელიებამან ვერ მხწვა მე სავსებით
 საქმეა ღრამატვიკობითისა ხელოვნებისა, რომ-
 ლისათჳს თქმა იგი მალაქიას შინა, იაკობი შევი-
 ყმარე, ხოლო ესავი მოვიბეულე (თ. 1. 2. 5. , ზ
 ვწაღად: მაშა ვვივი ჩემს აბრაამი (მატ. 5. 9.),
 რომელთა ორსახეობა იგი ჩემსელებსა შემსმე-
 ნელობითად ბრუნვითისა მომავონდა მე, მატ. მა-

უფალი; ხოლო მოქმედი არს მიება, მგ. ეპი
ბედნიერების მსწავლით, ქმნიანა განაოლდე.

მაე აბრაამი:

ვ. მაგრა ვინააღვან არა აქმის განთნი პირაქო-
ლისა მის ღრამბ-ტივისა ქმნისა დროსა ჩემუნგან
მდებარეა, რათა უფლად შემასმენელობითიძეა
ბრუნკილი მოვიდეს სახელი, სადა დაკვსდნეთა თქ-
მაე იგი დანილისა შინა თქმული: იყო დანილი
თანამცხოვრებელს მუვისა (თავ. 11. 1.), რომე-
ლიცა უფლად ზე არა მიებად ი დაბოლოებული
სახელი, მაშინ ჩემუნგან გამოუცდელიობისა მლით
ოცნებული, რომელსა დანილი, ზე უმრავლესსა-
ცა ადვილსა სახელნი დასოათა დაბოლოებულნი
წრველობითად იპოვებიან, რომელთა მიძრო მრავ-
ვალი ვკქმნიეს მცნობელობაე; მაშა სადამე წე-
რილთა შინა ჩემუნთა წერილნი ი დაბოლოებულ-
ნი ზე და არა შემასმენელობითნი არიან ოდენ, არა-
მელ წრველობითნიცა:

ზ. ვინააღვან არა სირცხვლადარს ენისა მის მი-
მართა რათა სიტყუისა შინა მიებად ნათესავისა დე-
სემუნთოსმცა წრველობითი, ვითარ იგი ვისცანთ
იტალიანთა, ზე ფრანციისა მეზრ ენისა, ზე ოდესმე
ლათინურისა მეზრცა, რაე აქენებს, რათა ჩემისა
მეზრ ენისა მიებად ნათესავისაებრ სიტყუისა შინა
იყოსმცა წრველობითი, ზე არა იძულებით საბლო

ბის მზითა ზ სს, — ამით მივხვდითა შინა ვა ც ი ზ
ქუ შ ყ ა ნ ა არიან ვნებულნი უფალნი; ხოლო

თა შეკადინობისათა მოკარგიეთცა შემასმენლო-
ბითი:

წ. მაშა სადამე არა არს საჭირო ჩუენდა, რა-
თა შემასმენლობითად ვაბრუნეთცა წრუელო-
ბითი:

თ. აწუეწუ გვმოვნიეს საქმეა მრავალი, ვითარ-
მედ ვითარ იგი არა არს საჭირო ენისა მიმართ ჩუენ-
ნებრისა, ვესახელ არცაღა არს სახმარი შემასმენ-
ლობითი ქონებად; მაგრა ვინააღვან წრუელობი-
თად ბრუნვილი საძიებო არს ნათესავისა შემოქმე-
დებოთისა ზმნისა, რომელი ვითარებასა მოქმედ-
ბისასა შეასმენს ქუენსა იუბარისა მიმართ ხსელობსა,
ამისთჳს იკანკლედად მეოთხედ ბრუნუაა შინა ხა-
ხელობსა ითქმის ზ სადაცა ეს ქუენ საძიებო
არს, მახვილისა მიერ აკრულისა განარჩევის ზ
რუესა რიცხუსა აღავსებს ბრუნვისასა, დაღათუ
თავით თჳსით არა ბრუნუა არს:

ი. ესე არს ჰაზრი ჩუენი ამისთჳს, ვითარედ
წრუელობითი თჳთ მღვდმარება არსებასა რავესა
დანიშნავს მარტივად ზ არა სწყასა რავესა
ზ ვინააღვან წრუელობითი ჰაზრად ვარებეს თჳ-
ს თჳსსა სიტყუისა შინა ნათესავისა მეტრ საძიე-
ბოდ თხოვილად ზმანსაგან შემოქმედებოთისა, ესე

ს წაკლად ზე მზე არიან მოქმედნი მიყბანი.

§ 146. ყუჯლად ზმნისა იხმარების ნიადაგ: ანუ

არღარა მარტოვად დაჰნიშნავს თუთ მღვდომარესა არსებასა, არამედ ქრისტე-მღებარედ ვითარის-ღალა იყოს მოქმედებისა; ამისთვის თუთ იგივე წრველობითი ვჰსთქუთ პირველსა ნაწილსა შინა, ესე იგი, შემასმენლობითად; ხოლო არა ხსენად წრველობითი ხადან, არამედ იგივედ მეცნა-ვ-ვართ მისდა თქმულთა მიხეზთათვის:

ია. მხოლოობითსა შინა ეს გჳარ წრველობით-შემასმენლობითსა აქნეს წყაღებაჲ სწად, რომელ-არიან ი, ა, ზე ვ: ხოლო იბრუნვის პირველთისა მებრ ნიშნისა, მაგ. მარიაძი; თუ სხადმე უქმოათი არს დაბოლოებულს: სიღჳაჳა, მზეა, ცჳეჳა, თქროა, ბრჳეჳა, მოგ: სხელნი ესე ა, ე, შ, ო, ყ. დაბოლოებულნი წრველობით შემასმენლობითნი მუორითი ნიშნითა იბრუნვიან: ხოლო ი დაბოლოებულნი, მაგ. კეთილი, ჳაძარი, ევსახედ ვ ასოათი თვისისა მებრ ბოლოება ახოება იბრუნვიან, მაგ. კეთილი, ჳაძარი, ლელვ ზე სს.

იბ. ხოლო ვინაჲღვან სხელი ესე წრველობითი ნათესავისმებრ სიძიებოდ შემოქმედებითისა ზმნისაგან იხორცილი ვანმეორებასა 'შინა ღრ: შმა გივისასა დიღჳა ესრეთ ჩჳენ შიერ, მესამე ესე ნიშანი, რომელთა ვ, აჳ' დ' გვრთავს, ამისთვის ვითარ-

სახელოებითი, ანუ შიდაშითი, ანუ მოთხრობითი
 რომელთაგან სათანადოა არს რათა თვითიველი თან-
 ხმობდეს ზმნისა თვისა თანა რიცხვით: ღმერთი, მკ-
 პეტრე ჰსწყარს; იოანე ივიობავს; მკლემან ვანსა-
 ჟოს; ღმერთსა ყუყუარს მრთობლი ზსს. — შემოქ-
 მედებითისა ზმნისა, ნათესავისა მიუბღ ინმარების
 ნიდავ ანუ ბრუწყა მიცემითი ანუ სახელოებითი;
 ხოლო ვნებობისა ზმნისა ნათესავისა მიუბღ ანუ ნა-
 თესობითი თანდებულობათანა, ანუ მოქმედებითი.

რედ ვითარ იგი მოქმედებს ი ბოლოა ასეთ სახე-
 ლი წრფელობითისა შიდათ ბრუწყვისა, მასვე უ-
 კნახეუდ მრავალ-ჟერს უხმონიუა, ზსმავანი ეო-
 დურანი სახელისანი, არცა ერთთა მიიღებენ თქ-
 მელთა ნიშნთა, არამედ საეყრატისა თვისთა
 წრფელობით-შემსმენელობათობენ

ივ. ხოლო ეს-ცერ ბრუწყვისთა სახელისა
 მრავლობითად იგივე არიან ნიშნნი რომელნიცა
 ითქმენ თუთ მდგომარისა არსებისა მრცოვად მრ-
 მენწყობისა წრფელობითისათვის მრ. ელობითისა,
 რომელთაცა ზემო დასმად მისვილთა ვისწყუბთ
 განსიყვისათვის შემსმენელობითისა წრფელო-
 ბითთიდან;

იღ. მაშე სადავე წრფელობითს იგივეობაა
 აქეს ბრუწყვითთა მესხედ: ვითა, ზსხეობაა აქეს
 ბაღითა

§ 147. საშუალო ტონი ზმანნი შეიძლება იყოს
 თორთა თანა სახელთა, რომელთადა არიან უფალნი
 მათნი, მაგ. მშენათობს; ეპიკრატს; ცხოველი გრძ-
 ნობს ღესს.

§ 148. ბიუბანი ზმანისა იქმნებიან, ორგუჭარნი
 ბიუბა ნათესავისა ღ ბიუბა ბუნებისა. ნათესა-
 ვისა ბიუბა მიიღებს ზმანთაგან შემოქმედებითა
 ღ ვრებიითა. შემოქმედებითა ზმანთა შორის ბიუბა
 აღნიშნავს ვნებულისა; ხოლო ვნებულოთა ზმანთა
 შორის მოქმედსა. ბუნებისა ბიუბა აღნიშნავს
 მოქმედებისა საშუალოებასა ანუ გარემოე-
 ბასა, მაგ. ქარბნ აღვვის მტყუნი პირისგან
 ქუჩუყანისა. — ქარბნ არს უფალი; მტყუნი-
 თესავისა ბიუბა; პირისაგან ქუჩუყანისა ბიუ-
 ბა ბუნებისა.

§ 149. შემოქმედებითი ღ ვრებითი ზმანი ზოგ-
 ჯერმე მიიღებენ ორთავე ბიუბთა, ე. ი. ბიუბსა ბუნ-
 ნებისა ღ ბიუბასა ნათესავისა; ხოლო საშუალონი
 ზმანი მხოლოდ ბუნებისა ბიუბსა, მაგ.
 უფალი აღბდა ფრთეთა ზედა ქართაბა; აქ უფალი
 არს მოქმედი საშუალოება ზმანისა; ხოლო ფრ-
 თეთა ზედა ქართასა ბიუბა ბუნებისა.

შეიძლება ზმანთა სახელთა თანა საზღვრებისა ხქეს-
 სა შინა.

§ 150. ა. ყოველნი ზმანი შემოქმედებითი

ვანონიერნი პირველისა უღოვლოებისა, აწმღვლამ-
 სა, ქმნულსა უსრულსა ზე ქმნადსა ღრთა შინა
 მიიღებენ უფლად ბრუნებასა სახელობითსა; ხო-
 ლო მიებდ ნათესავისა მიცემითსა, მაგ. ვანოლება
 შეპვიძს სახელომწიფოსსა; წინასწარ. მეტყველი
 დავით აძებდა ღმერთსა; იოანე ჰსწერს, დასწერს
 წიგნსა ზ სხ. — ბ. ქმნილსა სრულსა ღრთსა ში-
 ნა მიიღებენ უფლად ბრუნებასა მოთხრობითსა ზ
 მიებდ ნათესავისა სახელობითსა. მაგ. მეუემან
 მარტან² მიიღო სარწმუნოება ქრისტეიანებრი; ღიღ-
 მან პეტრე აღამაღლა რაჟაჟი ზ სხ. — გ. ქმ-
 ნულსა უსრულესსა ღრთსა შინა მიიღებენ უფ-
 ლად ბრუნებასა მიცემითსა ზ მიებდ ნათესავისა სა-
 ხელობითსა, მაგ. მეუგია აღოქმანდრეს აღუშენ-
 ბეს ახლად გველესია მცხეთისა; სიბრძნესა შეუმა-
 ვიეს ქალაქი ათინა ზ სხ.

ს ს. ო. შინანი მოხუცებულნი § 69. შემეს. 12. ზ
 მსგავსნი მათნი მიიღებენ აწმღვლამა ზ ქმნილსა
 უსრულსა ღრთა შინა უფლად მოთხრობითსა;
 ხოლო მიებდ სახელობითსა; მაგ. უფალმან დავი-
 ტანის მწიწნი ზ ობოლნი; ქარმან აღგავის მტყუ-
 რი ანუ ქარმან აღგავის ხოლომე მტყუწნი ზ სხ. —
 ამასვე ვანონსა შეუღებენ შინანი; ვიცი ზ ვუ-
 წყი, მაგ. ღმერთმან უწყის წინასწარი; არავინ
 იცის კაცობა, ვინა სულმანვე კაცობანი; ცილყრონ-
 მან იცოდა შეუქმულება კაცობანი; მოსწონს

მხელანი ზე ნადირნი, ისარმან ჩემან სრეყლმან. —

ტარ.

§ 151. ყოველნი ზმანნი მეორისა უღლულებისა ითხოვენ ნადვ უკლად ბრუნჯისა მიცემითსა; ხოლოც მიებად ბრუნჯისა სხელობითსა, მეც, როცა მეღოსა უფრის სიღრეფე. მის ჰსმელის სული თვისი; როცა მისა ჰსწამს ღმერთი, იგი ეივს მის ზეს. — ზმანნი უღლულეებისა ა ის, დროთა მათ შინა, რომელთაცა ივასხებენ მარჯულისაგან უღლულეებისა. მიიღებენ უკლადცა ზ მიებადცა, მისთვე ზმანთა ბრუნჯათა.

§ 152. ზმანნი სხმი-გარდასლუანი ზ მჩოდლ-სხმი-გარდასლუანი მიიღებენ უკლად ბრუნჯითა მათ, რომელთაცა მარჯულ-იასხენი მათნი, უსრულესა დროსა შინა მიიღებენ ორთავე მიებათა მიცემითად; ხოლო სრულსა ზ უსრულესა დროთა შინა ერთსა მიიღებენ მიცემითად ზ მეორესა სახელოობითად, მეც მოძღვრანი აღასრულეებინებდა თანამდებობასა მოწაფესა თვისა; მოძღვრმან აღასრულეებინა თანამდებობა მოწაფესა თვისსა ზ სხ.

გეთხზნა ზმანთა სათყვოსა სქესსა შინა:

§ 153. ზმანნი ამა სქესისა აწმდვომან დროსა შინა მოითხოვს უკლად ბრუნჯისა სახელოობითსა; ხოლოც მიებად მიცემითსა, მეც უცე

თუ ვატი იმარტვეს მტკბათა ჳ სს. —

ღრონი: ქმნილი უსრულთი, სრულთი ჳ უსრულთი მიიღებენ უფლად ბრუნჳსა მიცემითსა; ხოლო ბიებად ბრუნჳსა სახელობითსა, მე. უკეთუ ჰავოეს ეწერა, დაეწერა, დაეწეროს წიგნი ჳ სს. —

ქმნალი ღრო სრულთი ჳ უსრულთი მოიხროვს უფლად ბრუნჳსა მოთხრობითსა; ხოლო ბიებად სახელობითსა, მე. რომელმან ყოველი ჰჳულო იმარხოს, ანუ დაიმარხოს ჳ სს.

შეთხზჳ ვმნათა ბრძანებითა სქესსა შინა.

§ 154. ვმნანი ამა სქესისა წართქმითნი ორთავე ღროთა შინა მიიღებენ უფლად მოთხრობითსა ბრუნჳსა; ხოლო ბიებად სახელობითსა, მე. ჰეტრემან ჰსწეროს ანუ დაჰსწეროს წიგნი; ხოლო უკუთქმითნი უფლად სახელობითსა ჳ ბიებად მიცემითსა; მე. ჰეტრე ანუ ჰსწერს ანუ, ანუ დაჰსწერს წიგნსა.

შეორე ეწარა უკუთქმითი უფლად მიიღებს მოთხრობითსა; ხოლო ბიებად სახელობითსა, მე. ჰეტრემან არა ჰსწეროს ანუ, არ დაჰსწეროს წიგნი ჳ სს.

შეთხზჳ ვნებითა ვმნათა

§ 155. ვნებითნი ვმნანი ყოველთა სქესთა ჳ

დროთა შინა ყუთლად მიიღებენ სახელოდითს; ხოლო
 დრო მივბად მოქმედებათსა ბრუნუნებასა ანუ ნათესაობა
 ბიას თანდებულთა მიმატებთა: გან, მიგრ, ვა-
 მო, მავ. ბორბლი კაცი ისტების სწიდიბითა;
 ყუთური იწუნებენ მოძურგებთა; მართლი
 შეიწყარების ლეონსავან, ანუ ლეონსა მიერ ზესს.

შეიხსენა შინათა განუსახლურებელსა სქესსა შინა:

§ 156. განუსახლურებელი სქესი მიიღებს მიუ-
 ზად ნათესაობითსა ზ სახელოდითსა ბრუნუნება: მიწ-
 უნსა შაშინ, თდესთა ბირბვანი შინა მისა მოით-
 ხავს მიტეპითსა, მავ. ვანვიზრანავ მიტეპად
 მისსა წერილსა; ხოლო შეიღება, რაჟამს
 შინა იგი მოითხვს სახელოდითსა ბრუნუნებასა, მავ
 ვანვიზრანგ მიტეპად მისდა წერილი.

§ 157. შინანი გერბანს, სათანადობანს, მიწეშ-
 ნის თდესმე დიდებთან განუსახლურებელთა სქესი-
 თა, მავ გერბანს აღორძინებად ზეს - ვანნა
 ცხადყოფისათვის სიკეთესა უმჯობესანს რათა ნა-
 ცხელად მისსა იხმარებოდეს სახელი არსებითი ანუ
 სახელ-შინა (§ 78), მავ. გერბანს შეიწყარება
 მოყუნიას; ნაცხელად, შეიწყარებად ზესს.

შეიხსენა საშუალოთა შინათა:

§ 158. საშუალოთა შინანი აბიან თრ-გუნანა

კითარცა ითქმის § 50. ბრწყინი მათგანნი, რომელნიცა მიმოიბრუნებენ მსგავსად შემოქმედებითა, ყოველი სქესთა ზღვრითა შინა დაიდებიან იმავე ბრწყინებითა კითარცა შემოქმედებითი; ხოლო რომელნიცა მიმოიბრუნებენ მსგავსად ვნებითა, იგიანი ყოველგან დაიდებიან სახელოებითა ბრწყინება შინა.

შეთხზება არსებითა შშათა

§ 159. ყუაღნი არსებითა შშათა ყოველთავე სქესთა ზღვრითა შინა დაიდებიან სახელოებითა შინა ბრწყინება, მაგ. ნეკარ-არს კაცი, რომელი არა მივიდა; ყუაღი მეყუყუ არს; ჭემმარიცება ყუაღიბა ჭვიეს ყუყინსამდე.

სხო. ოდესმე არსებითი შშა, არს ზღვრითნი, მიიღებენ ორთა სახელოებითა ბრწყინება, მაგ. ღვსაბადი სიბრძნისა არს შიში ყუაღის; ზღვრითი მუარესა სახელსა მოესმოდას ასო ი, მაგ. ღმერთნი წარმართნი ეშმაგარნიან; არსებუ ჭყათა ამითრათა ბრწყინებენ.

თანახლორ ამისა იქცევინ შემდგომნი შშანი: ვასწავებ, ვამლეკ, მაგ. მოძღვარი ასწავებდა ღრამბატივსა მოწაფეთა თესთა; მოძღვრისა ასწავა ღრამბატივა მოწაფეთა თესთა; მოძღვრისა უსწავებებს ღრამბატივა მოწაფეთა თესთა; ღმერთი ამლეკდა სხრდოსა ვლახეთა;

დმურამან მისცა საზღვრო გლახაკთა; დმურთისა მიუ-
ცის საზღვრო გლახაკთათვის.

ამასვე კანონსა შეუდგებიან შმანნი მიმღებნი: ე,
ანუ ყ, შემდგომად მაპირდებელისა ასოსა ვ,
მაგ. ვესურნი, ვეუბნებნი, ვაბრალდებ, ვასმეკ, ვყაბ-
ბობ, მაგ. ვესურნი ნადირსა ისარსა; ვესროლი ნა-
დირსა ისარსა; ვკროლი ნადირსა ისარი ზ სს.

§ 160. ქართულსა ენასა შინა იმღებთან შმანნი
ნაკლ-მიმღებობანი, რომელთაცა რუსულსა ღრ-
მბატკასა შინა ეწოდების *Дверничество*, მაგ. ვეს-
დღები, ვდომელა; (*Судя*); ვესდებია, დგომე-
ლა (*Сшоя*); ვესწყები, წოდელა (*Межа*) ზ სს.
ვიეთთამე შმანთა აქჟეთ ესე ვითარნი ნაკლ-მიმღე-
ობა უკუთქმითად, მაგ. უსწყებლივ *Не отда-
вая или не оставаясь*; უკლებლივ *Ничего не
изъема или сполна*. — შირჟულსა შემოსწყებასა
შინა ე. ი. დამტკიცებითად, მცირედთა შმანთა აქჟეთ
ნაკლ-მიმღებობისა სქესი.

§ 161. ოდესცა მრავალნი არსებობნი სახელნი
დაკავშირებულნი ანუ უკავშირონი მოვლენ რა
უხუთად შმინსა, მაშინ შმან მათი დიდების მრავ-
ლობითად, მაგ. ცხოვრება ზ სიკჟილილი განუსყ-
ნებელ-ჭყოფენ კაცსა. — ვარნა შმან დადებულთა
შხოლოობითად, ოდესმე უსმარბეთი შწინალთაიამგ.
ღვინო ზ ზეთი ჰსჩანს ბროლისა ჭყურჭყელსა ზ სს.

§ 162. შრეკალინი შმანაი, ღაკეჭმირებულნი ურთიერთარს ვაკეჭმირითა ითხოვენ ერთსა ზ მასვე უფალსა ზ ძიებასა ერთითა ბრუნეთა, მაგ. უფალი მოაკეჭმირებს ზ აცხოვნებს, შთაიჭყანს გლოგოხეთად ზ აღმოიჭყანს, ღაგოახსევებს ზ განაძლიდრებს, ღამდაბლოებს ზ აღამაღლოებს.

§ 163. შმანაი შირნაველნი თრთავე გუარისა გოველსა შინა ღროსა ზ სქესა მიიღებენ უფლად ზ ძიებად გოველთა მათ ბრუნეთა, რომელთაღა შიროვანნი მთნი შმანაი, მაგ. გივლოდთ შენ, გუჯროთხევი შენ; უკეთუ მე ღაგბანენ ფერხნი ზ სხ.

§ 164. შმანაი მექონნი მესაძისა თღენ შირისა (§ 67.) ანუ უპირონი შეუთხზან მიტყმითსა ბრუნეთა, მაგ. გერარს-იყო შენდა; ხშირად ხახელსა, ამა მიტყმითსა შინა ბრუნეთასა მიემტყების ბრტყალი და, აღ; მაგ. გერ-იყო იოანესად ანუ იოანესდა ქმნა ხაქმისა ამის.

§ 165. ითვებიან შმანაი წყრილთა შინა რომელნიღა შეუთანახმევებით ნათესაობითისა ბრუნესა თანა წინააღმდეგენისა თხსებისა, მაგ. მივლამამისა; გარნა აქა ცხადად იგულისხმების რომელთა ავლს ხახელსა ამას ნათესაობითად ღადებულისა თანდებული დ ში, გ. ი. მივლამამისადმი; — თღესმე ითვებიან შმანაი შეთანხმეველნი ნათესაობითისა თანა ბრუნესა უგანონოდ, ნა-

ცხლად სახელოპიითისა, შავ. დაივიწყებ ყუულისა
 ე. ი. ყუული; 1 მეუ. 12. 9. მოძილეუ მე სამო-
 სლისა ეკუყუდისა-სამოსელი ეკუყუდი 1 მეუ, 14. 18.
 ზ სხ. — ესე ვითარნი ზ სხუანაცა ადგილნი წე-
 რილთა შინა პოეპუღონი, არა გჳიძულოვბენ რათა
 შემოვიტანოთ მათუს სკუთარნი კანონნი. მწე-
 რათა თხმარათ ესრეთ სურვილისამებრ თუხისა
 ზ მიუხედექლად ვნისა თუხებინა.

§ 166. ოდესმე ჳმანი შემოქმედებითანი საზ-
 ლქრებითისა მებრ სქესისა მხოლოობითსა ა.) აწ-
 მდგომსა დროსა შინა მიმოიხჳრიან რეცა მრავლო-
 ბითად, ოდეს ერთისა მოქმედებისაგან ქმნილან
 მრავალთადრი მოქმედებანი, შავ. მიუჳარან, გქა-
 ნან, ჰეჳანან; ბ.) ქმნილსა ყსრულსა შინა ესრეთ:
 შევიჳარნი, შეგერნი, განვბანნი, დაამჳნის; გ.)
 ქმნილსა სრულსა შინა: შევიჳარნა თუხნი იგი ამა
 სოფელსა შინა (ილან. 13. 5.), აკურთხნა იგინი
 სიმეონ (ლუკ. 2. 34.) ; — მრავლობითად ვაკურთ-
 ხენით; აკურთხენეს ზ სხ. დ.) ქმნილსა ყსრულესა
 შინა: წარყჳარნიან, შეეჳარნა, ვაკურთხნა ზ სხ.
 ე.) ქმნდსა შინა: არა ვიღყუ, რათა აღიხჳყ იგინი
 სოფლისაგან, არაშედ რათა დაიცჳყ იგინი ზ სხ. —
 მრავლობითად: აღიხჳწნით, დაიცჳწნით, აკურთხე-
 ნით ზ სხ. — ბრძანებითსა შინა სქესსა დამტკიცები-
 თად: აღიარენ, ვნებანე ; ხოლო ყუყუაქმითად: ნყ
 გრწამს, ნყ გიჳარან, ნყ ცსურნ ზ სხ. — სათყ-

ჯოსა შინა სსწყათა ჭ სსწყათა ღრთთა შინა: დაიციყნე
აკურთხენე; დამიცივან, აღმიხვან: შექმენყნარნა, და
მიციყნა ჭ სს. (*)

თ ა ვ ი მ ე ს უ თ ე
შ ე თ ს მ ჳ ს ა თ ჳ ს მ ი მ ლ ე ო ბ ა თ ა :

§ 167. მიმღეობან ი, რომელნიცა მსხვერ-
სად სახელთა ზედ-შესრულთა იქცევიან სიტყუა-
თა შინა, შეთანახმადგებიან არსებითა თვსთა თანა
რიცხვთა ჭ ბრწყინვითა: მაგ. ღმერთი ყოვლისა-
მხურობელი, აღწყრილი წიგნი ჭ სს.

§ 168. მიმღეობა მოქმედებითი ათხოვს საბიგ-
ბოდ ნათესაობითსა ბრწყინყას; მაგ. ღმერთი შე-
მოქმედი ცისა ჭ ქრისტეანისა; სოლო ვნებითი მოქ-
მედებითსა ანუ ნათესაობითსა თანდებულთაურთ
გან, გამო, მიერ, მაგ. გრწმული ვრწმობითა; ეხს-
ტალე აღწერილი მევობრისა ჩემისა მიერ; საქმე
დაწყებული იოანესგან, გამო ჭ სს.

ს ს ო , ა . მოქმედებითი მიმღეობა მიიღებს
ზოგ-ჯგერზე მიგბად ნაღყოლად ნათესაობითისა ში-
ცემითსა, რაჟამს შეუდგების მათ სსწყა ნათესაობ-
ითი, მაგ. საძღროსა ამს დღესასწაულგებისა აღ-
მასრულებელნი; ვრდამდელი ვალსა წინადართა-
სა; - გარნა ესე ვითარნი სმარებულნი ჩვილითა

(*) იხ. ლამშ. ანტ. § 215.

შენა შიგნითანი არიან არა ვახონიერნი.

ბ.) მიმღებანი ოდესმე მიიღებენ ნაცალო-სახელთა სახელობითსა შინა ბრუნებასა, მაგ. ერო ჩემო, მატრეგული შენა ვაცაყენებენ თქუენ ანტ. 586.

გ.) მიმღებანი ვნებთნი ოდესმე მიიღებენ სახელთა შინის-ზედად დაბოლოებულთა (იხ. 985.) მაგ. დადგანებული მუვედ; მოლუბული სასმელად ზ. სს.

§ 169. მიმღებანი წამოყებულნი შინათაგან უძეწილობითა არა იახოვენ ნათესავისა მიებასა, არამედ ბუნებისა მიებასა ჰამისთვის მიიღებენ სხვათა ზ სხვათა ბრუნებათა. ანუ თანდებულთათჳრთ ანუ თვნიერ თანდებულისა, მაგ. მავალი ცხასა; მავალი ცხასა ზედა; მტირალი შვლთა, მტირალი ივლთათაჳს ზ სს.

§ 170. მიმღებანი ყოველთა დროთა შინა ვარდელენ შინის-ზედადლა დამეკებთა მარცხონისა, ად, მაგ. მიმღებელად, შესწენად, წარსრულად, საწერად, დასაწერად ზ სს.

§ 171. მიმღებანი სიტყუათა შინა იხერობენ შინისა ზ კუთავ-მოლუბითისა ნაცალო-სახელისა: რ ო მ ე ლ ი, ადგილსა, მაგ. მ კ ი თ ხ ყ უ ლ ი, დიდების ნაცალოდ; რომელიცა კითხულობს; შემწირილი უ. ი. რომელიცა იქმს შეწინებას ზ სს.

თ ა ვ ი მ ე ე ქ ი ს ე
 შ ე თ ხ შ უ ს ა თ უ ს შ მ ნ ი ს - ზ ე ლ ა თ ა .

§ 172. ზ მ ნ ი ს - ზ ე ლ ა ნ ი მოკვილებიან ზმანთა
 ზ მიმღობათა ზ ანუ^წებენ მოქმედებისა ანუ ვნე-
 ბისა ვითარებასა, რაოდენობასა, დროსა ზ ადგილ-
 სა, მაგ. ვალს ჩქარად; მაკალი მისწრაფლად ზ სს.

ს ს ო. ზმანს-ზედანი მოუკოყენ სახელთადა, მაკ-
 ცანიკრად სჯა მიგუწიანს ჭეშმარიტებისადმი. ცარ-
 ნა აქა უმჯობეს-არს ითქვას: გონიერული სჯა
 მიგუწიანს ჭეშმარიტებისადმი: მწერალთა შემოკო-
 ცანიკთა ესრეთი ხმარება ზმანს-ზედისა მიუხედუ-
 ლად ენისა მოთხოვილებისა ზ ლექსთა უმჯე-
 ნიერებისა შექსოვისა.

§ 173. ზმანს-ზედანი რაოდენობითანი მოკვილე-
 ბიან რა ზმანთა ოდესმე ზიგუწათა შინა, უწოდ-
 სს-სქათადა ითხოვენ ზმანთა მოკვიდებულთა რაოდე-
 ნობითითავე ზმანს-ზედაათა, მაგ. ეგოდენ იდილები,
 რაოდენცა გამოიცლები წერილთა შინა.

§ 174. ზმანს-ზედანი წარმოებულნი ზედ-შე-
 სარულთა სახელთაგან, ითხოვენ მახვე ბრუნჯისა,
 რამქოსცა ზედ-შესრულანი, რამქოთაგანცა მს-
 წარმოებენ იგინი, მაგ. მისცესად ცეცხლისა ზ სს.

§ 175. ორთა უკუყოქმითთა ზმანს-ზედათა მღე-
 ბარეთა ერთისა თანა ზმანსა აქვსთ ძალი ჯამცკო-
 ცებისა, მაგ. არავინ მათგანნი არა იყო მუხი არა

არა წმინდა; ნუ ჰყოფ ხეყესა განუსჯელოდ
 ზ სს.

§ 176. ოდეს ერთი უკუთქმათი შმინს-შედა
 მიეწერეს შმინსა ზ მეორე სახელსა, მაშინ დაწე-
 თების ჰმინი უკუთქმისა, მაგ. არა ვინ გრდამკალი-
 ჰსჯე-ყოლისა არა იქების.

§ 177. ვითხჳათა შედა ა.) სადა წარვიდა იმა-
 სუბების: მცხეთად, ბ.) რად? იმასუბების: სი-
 ცხჳად ზ სს.

ესე ვითართა შემოხჳეკათა შინა სახელი შეი-
 ქმინის რევა შმინს-შედად, ზ შილქს დაბოლოე-
 ბათა: ა დ, დ.- ნაცჳალ-სახელნი: ჩემი, შენი ის-
 პოპს ბოლოსა ასოსა ზ ითქვიან: ჩემდა, შენდა.

§ 178. ასოჲ თ ოდესმე იხმარების ნაცჳოდ
 დ, რაჳამს არსებითი სახელი გრდავალს შმინს-
 შედად, მაგ. კარგად, კარგათ; ცუდად, ცუდათ; მ-
 ვად, შავათ ზ სს.

§ 179. შმინს-შედად იხმარებთან ოდესმე: ღლისი,
 ღლე-ღამე ზ სს. — ესე გარჩევს ვითნათ ოდეს
 მაგ. ღლისი ხმა ვჳჳავ შენდამი ზ არა იხმინე ჩემი ზ
 ღამე, არა იღჳე-წე ჩემის ფს. 21. 2.

თ ა ვ ი მ ე შ ე დ ე
 შ ე თ ხ ხ ვ ს ა თ ვ ს ა თ ა ნ ღ ე ბ უ ლ ო თ ა

§ 180. თანდგე-ყოლისა მოვეცილებთან შინდის

სახელთა, ნაცუაღ. სახელთა ზე მიმღეობათა, — ზ
 ითხოვენ თუნდაში მოკიდებულთა მათ სიტყუსა ნა-
 წილთა ანუ ნათესაობითად ანუ მიცემითად, მგე კა-
 ცინებან; სახლსა ზედა ზე სს.

სს ო. უმეტესი ნაწილი თანდებულთა, მიმღეუ-
 ნი ნათესაობითისა ბრუნვსა, შეეთხზან მიცემითსაცა
 ბრუნვასა, მგე ახლოს ქალაქისა ანუ ახლოს ქა-
 ლაქსა. — მწერალთა უხმბრით თანდებულნი მ. უ-
 ხელაშლად ჭეშმარიტისა ენისა მოთხოვილებისა:
 ყოვლი პირი ქრესტიანისა მოვლით სრუ-
 ლად მოიარა

ახე რომე ცახსა ქრესტიანთა და უხმ-
 და, არ იარა,

ტარ. 723.

მიცემითსა უმეტესად მოთხოვენ თანდებულნი
 ოღეს სახელი შეეთხზეს სუკუთრებისა კაცთა ხა-
 ხელსა, მგე წინაშე ტაძრისა, წინაშე იოანესა ანუ
 იოანესა; თნიერ პავლესა; თნიერ სიტყუსა ზე სს.

§ 181. თანდებულნი დასხმულნი წინარე, ით-
 ხოვენ ხშირად ნათესაობისა ბრუნვასა; ხოლო
 დადებულნი შემდგომად მიცემითსა, მგე შირის
 ტაძრისა ზე ეკკლესიისა; აღვიდა იგი შირისა წყურ-
 სა ზედა ზე სს.

§ 182. თუ რთ ოღესმე მოკუვა სახელთა ბრუ-
 ნვასა შინა მოქმედებისა მომხმობელსა დაბო-
 ლაქითისა ასოესა ა, მგე მოვიდა იგი კაცითურთ,

სახელთა, ნაცუილ. სახელთა ზე მიმღეობათა, — ზ
 იხ. იკუნ თვსდაში მოცილებულთა მათ სიტყვსა ნა-
 წილთა ანუ ნათესაობითად ანუ მიცემითად, მგე კა-
 ცისაგან; სხლსა ზედა ზე სხ.

სხლ. უმეცესი ნაწილი თანდებულთა, მიმღეუ-
 ნი ნათესაობითისა ბრუნვსა, შეეთხზნა მიცემითსაცა
 ბრუნვსა, მგე. ახლოს ქალაქისა ანუ ახლოს ქა-
 ლაქსა. — მწერალთა უხმარიათ თანდებულნი მ. უ-
 ხელმწილად ჭეშმარიტისა ენისა მოთხოვილებისა:
 ყოვლი ბრძი ქრესტიანისა მავლო სრუ-
 ლად მოიარა

ახე რომე ცახა ქრესტიანა და უხრ-
 და, არ იარა,

ტარ. 723.

მიცემითსა უმეცესად მოთხოვენ თანდებულნი
 ოღეს სახელი შეეთხზნს სეკუარებითსა კაცთა ხა-
 ხელსა, მგე წინაშე ტაძრისა. წინაშე ითანესა ანუ
 ითანესა; თვნიერ ბევრესა; თვნიერ სიტყვსა ზე სხ.

§ 181. თანდებულნი დასხმულნი წინარე, ით-
 ხ. იკუნ ხმარად ნათესაობითსა ბრუნვსა; ხლო
 დადებულნი შემდგომად მიცემითსა, მგე. შირის
 ტაძრისა ზე ეკლესიისა; აღვიდა იგი მთისა წიშლ-
 სა ზედა ზე სხ.

§ 182. თუ რთ ოღესმე მოჟვა სახელთა ბრუნ-
 ვსა შინა მოცემუბითსა მოძსაობელსა დაბო-
 ლა. კითხსა ახლოსა ა. მგე. მოვიდა იგი კაცთაგანთ,

ვარ მე შტყუანი სიტყუთჳნი ჩემით; — ვინა რად-
განაც ორნი დახუტვიან თ, ერთი თანდებულისა ჳ
მეორე მოქმედებითისა ბრუნვსა, ამისთვის ერთი
მათგანი მოესმობის.

§ 183. ყ, ოღეს მოეზაკვას სახელსა წინარე
ღ არა აქვს მას ბოლოა მარცხელი ესი, მაშინ
წაშნავს უკუთქმასა, მაგ. უბიწო, უმანკო, უც-
ნობი ჳ სხ. — ხოლო ოღეს სახელსა მოუვა
ბოლოს ესი ჳ თავსა ყ, მაშინ შექმნების ხა-
რისხი შეთანასწორებითი ანუ აღმატებითი (იხ.
§ 22. 124.)

§ 184. ოღეს იკითხვს სიტყუაწა შინა სადაათ,
ანუ საიღვან? მაშინ დაიღვის ნაცხლოთ თანდებუ-
ლისა, გან, — მოქმედებითი ბრუნვა მოსმობით
დაბოლოებითისა ასოებსა ა, მაგ. მოვიდა იგი თფი-
ლისით ანუ თფილისითგან ჳ სხ.

§ 185. თანდებულნი: ღმი, მიმართ, გან, გამო;
დაესმვიან მარადის სახელთა შემდგომად ჳ ითხო-
ვუნ ბრუნვასა ნათესობითსა, მაგ. გაქვს სასოე-
ბა ღწიოსადმი, ანუ ღწიოსა მიმართ; ვაცისა-
ვან იოქვა ესე; სიტყუსა გამო ჩემისა ჳ სხ.

სხ ო. ღმი ჳ მიმართ, იხმრებთან ნაცხლოთ ურ-
თიერთისა, მაგ. ვაცისადმი-მიმართ ამის მივალ მე;

§ 186. თანდებული მღე, მოვეიღვების ჳშინს
ზედისა მარცხელთა ა დ ანუ დ, მაგ. მოვლეს მო-
ციქულთა სოუეთი კიდით კიდედღე; ვნათქვა

ქადგება მოციქულთა აღმოსავლეთით დასავლეთით
თადმდე.

§ 187. ნაცრქულად თანდებულისა, ვიდრე, სხ-
სკონი მიიღებენ თავად მარცხულთა: მი, მო, მე.
მიყრთადმდე ე. ი. ვიდრე ერთადმდე ფს. 15. 5. მე-
წყუნისამდე ე. ი. ვიდრე უკუნისამდე ფს. 156. 7.
მოდღინდელად დღემდე ე. ი. ვიდრე დღეინდელ-
ად დღემდე, საქ. მოც. 2. 29. მოაქამდე ე. ი.
ვიდრე აქამომდე 1. კორ. 14. 15. ზ სხ.

§ 188. თანდებული თანა (თან), ოდესმე და-
ერთვს თავად სსრქათა ლექსთა, მეგ. თანამდეები, თა-
ნამქმწე, თანსმა; ხოლო ოდესმე ბოლოს, მეგ.
კაცთა თანა, ჩემთანა, მისთან მისული ზ სხ.— ლექ-
ქსნი: ჩემისთანა, მისთანა, იოანესთანა ზ სხ. იხმ-
რებიან საყბარსა შინა ზ წერილსაცა ნაცრქულად:
ჩემებრი — ვი, მისებრი — ვი; იოანესებრი — ვი
ღ სხ.

§ 189. ებრ თანდებული დაშინდებულნი მს-
კვებნისა მოვალს ბოლოს ლექსისა; ხოლო ოდეს
მოვალს თავად ლექსთა, მაშინ დაერთვს ასოჲ მ.
მე. მეზრ. ხტად. ზოგ-ჯერმე მოკვილების სახელ-
თა თვნიერ ბრუნვსა ზ შეესრულის მათ შინა. ზე-
დად ანუ ზედ-შესრულად დართუთა ბოლოსა
მარცხულისად ასოჲსა ი ანუ მარცხულისა ივი, მე-
ანგელოზებრ, ანგელოზებრი — რივი; სპილო,
სპილოებრი — რივი ზ სხ. — მადბიოსა საყბარსა

შინა ნაღჳლად მისსა იხმარების ებ, ებჳურ, ებჳური,
მაგ. ხარეზ ღმჳუვის; ჩჳჳნებჳურ ზ სხ.

§ 190. თანდებჳული მღე, ოღესმე მიიმატებს თა-
ვალ ასოსა ღ, ზ ითქმის, ღ მღე, მაგ. უკჳუნისა-
მღე; დასასრჳლადმღე; ღღეღმღე, მოაქამღე.

§ 191. თ, ოღესმე იხმარების ნაღჳლად, ვან,
მაგ. არა სადაათ ანგელოზთაათ იწჳო, არამედ ნა-
თესავისაგან აბრაამისა იწჳო. ებრ. 2. 16.

თ ა ვ ი მ ე რ ჳ ე
შ ე თ ხ ზ ვ ს ა თ ვ ს კ ა ვ შ ი რ თ ა .

§ 192. ვავშირნი არიან წინამჳალნი ზ შეღვო-
მილნი. წინამჳალნი: უვეთუ, ოღეს, თჳმცა ზ სხ.
შეღვომილნი; მაშ, მაშასადამე, მაშინ, გარნა, არა-
შელ ზ სხ.- თჳმცა იგი არს ვატი გონიერი, გარნა
ჰსცდება ღიღად; არა ოღენ ხახმარ-არს, არამედ სა-
ჭიროცა ზ სხ.

§ 193. ვავშირნი: ზ; ვ ი თ ა რ ც ა, ეგრეთცა;
არა, არათუ, ანუ არათუ ოღენ, არამედ; ანუ, ანუ-
თუ; ესრეთვე, ეგრეთჳე ზ სხ.- შემაერთებელნი ზ
განშეოფელნი ღვექსთა სიტყჳასა შინა მოიხსოვენ
ერთებრსა ბრჳუნჳასა, მაგ. ღმკრომან შექქმნა ცა ზ
ქჳჳეჳანა; ვითარცა მხე, ეგრეთცა მოცარე; არა-
თუ ოღენ ვატი, არამედ პირჳუტჳჳინიცა, მიეცჳენ
წარღჳინისა საჳჳელსა ზ სხ.

§ 194. კავშირნი: ვითარმცა, ვითარმედ, რათა, რათამცა, რათამცაიარა ზე სხჳანი დაიდუბიან შმანთა თანა სხჳათა ზე სხჳათა სქესისა დროთა შინა, მაგ. რათა მექმნა ესე; ვიტყუვ ვითარმედ, გონიერი არს კაცი იგი ზე სხ.

§ 195. კავშირნი: რამეთუ, ხოლო, ამისთვის, უკეთუ ზე სხჳანი მიხეზისა დახნიშჳნელნი, მაგზკუბიან თავად სიღჳნება შინა, მაგ. რამეთუ მოკალს ესედი ჩუპისა ბუღნიერებისა; ხოლო მე ვიტყუვ ამას ზე სხ.

§ 196. რომელნივე შმანს-მედანი სიღჳნება შინა შეიქმნებიან კავშირად, მაგ. აწ ვიჩჳოთ სიღჳნა; ვიტყვ რა სიღჳნა ზე სხ.

§ 197. კავშირთა თანა აღიარებუნა, თუ. მი, რა. ამითთვის იხ. § 47. სხლ. 5.

§ 198. ა რ ა თ ე რ ე ნ , ა რ ა თ ე რ ე რ ი ა ხ ს ე ს ნ ი ა დ ა ვ კ ა ვ შ ი რ ს ა ა რ ა მ ე დ , მაგ. რათათუ ოდენ სტუმარი, არამედ მეგობარიცა.

§ 199. რეკა, ხმ. რებულოი წყრილსა შინა ნა-ტჳლად ვითარცა შილღების მაშინ ოდესცა არა სრულთად ვმსგავსებთ რასამე, არამედ ვბოულობთ რომელსამე მშსგავსებასა, მაგ. რეკა მძიმე ზე მლოერი ზე სხ. — რუჳულად ითქმის: Какъ бы Будьшо бы. Какъ Будьшо бы.

§ 200. თუ რ მე იხმარების საუბარსა ენასა შინა დასანიშჳნელად საქმეთა მათ, რომელნიცა

§ 206. ს ა მ ე იხმარების ნაცემად უნეუ, მაგ. დმერონი სამე ხარა ლ შულნი მალლისანი. ფს. 81.

§ 207. მარტყალნი: ვე რე ზ სს. (§ 100.) ს ში რ დ იხმარებთან ოღესმე ბოლოს ლექსისა; ლ ოღეს-მე შთაიეროვიან საშუალო ლექსთა, მაგ. მოღ-თუ-ქელა, მკრმე იღყეს ყოველსა ველა ებრ. 11, 5; საქ. მოც. 18, 18. (იხ. § 92. 69. სხო. 2.)—

§ 208. ესე ვითართა მარტყალთა ხმარება ლექსთა თანა იხმარების შემდგომთა მაგალითთა შინა:

ვ ე, — მანვე ჰსოქქა; ეგრე უე უგულის-სმოვე ხართ? (მარკ. 7, 18.) ზ სს.

მ ე, — კაცა ვინმე მოვილა ზ სს.

მ ც ა, — უკეოუმცა მიცოდუო მე მამცა ჩემი იცოდეთ ზ სს.

რ ე, — უდიღესადრე ვიტყვ ზ სს.

ც ა, — სიტყუცა ერთი მარტყ ზ სს.

ლ ა, — განლა ჰსოქქას ერთი ორი, უმსგავსო ზ შორის-შორი ტარ. 87. 143. 604. რალა იგი სინათლვე რასაცა ახლავს ბნელთა.

..... შიტან ამბავი მის ყმისა

მოხვიდე, სრუო ეჭმნა მაშინლა შენი წა-
დითი გულისა.

ს ს ო. ესენი საუბარსა ენასა შინა ოღესმე იბ-რუნვიან სხკოთა თანა.

ა. საუბარსა ენასა შინა იხმარების მარტყალი-ცა კი ნაცემად: ხოლო, გარნა, მაგ. ჰნ ევე ინკ-

ბა, მე კი ესე ვჭყავ;— იმერელნი იხმარებენ მას ნა-
ცაჲლად, დიახ, დიახ—ვი კი.

ბ. მარცაჲლი ყე, ანტონისა მიერ შემოცანი-
ლი წერილსა შინა სრულთად არს ყუქმი ვასა ში-
ნა; ნაცაჲლად მისსა იხმარება ყუკუქსად ღა.

თ ა ვ ი მ ე ც ხ რ ე

მ ე თ ხ შ ვ ს ა თ ვ ს მ ო რ ი ს - დ ე ბ ყ ლ თ ა .

§ 209. შორის-დებულნი ითხოვენ სხაათა ჳ
სხაათა ბრუნაათა:

ა. ს-ხელობითსა, მაგ. ჳ ყუბაღრეყვი! ჳ სიღრმე სიმ-
ღიღრისა ჳ მეცანიერებისა ჳ ჳთისა ჳ სხ.

ბ. ნათესაობითსა მაგ. ვაჲ ვატისა მაგის! ჳ სხ.

გ. მიცემითსა მაგ. ყჳა მხნესა ვატისა! ჳ სხ.

დ. წოდებითსა, მაგ. ჳ! მოცაჲსნო ჩუქო; ჳე მეუვეო-
რად ემღერვი ანუ ჳმეროსა, ანუ ბედსა.

ტარ. 451.

დ ა ს ა ს რ ყ ლ ი

მ ე ო რ ი ს ა ნ ა წ ი ლ ი ს ა .

ნ ა წ ი ლ ი შ ე ს ა მ ე
 ე ა ნ ო ნ ი ე რ - წ ე რ ი ს ა თ ე ს .

§ 210. ე ა ნ ო ნ ი ე რ - წ ე რ ა ა რ ს ნ ა წ ი ლ ი ღ რ ა მ მ ა -
 ტ რ ი ს ა , რ ო მ ე ლ ი ც ა ა ნ წ : ე კ ბ ს ე ა ნ ო ნ ი ე რ ს ა წ ე რ ო თ ა
 ე ა მ ო ხ ა ტ რ ე ს ა ა ს ო თ ა , მ ა რ ტ ე რ ო თ ა ლ ე ე ქ ს თ ა ს ი
 ტ რ ე რ ო თ ა შ ი ნ ა .

§ 211. ე ა ნ ო ნ ი ე რ - წ ე რ ა შ ე ი ც ე ვ ს ს ა მ ა თ ა ვ ე თ ა :
 ა . ხ მ ა რ ე ბ ი ს ა თ ე ს ა ს ო თ ა ; ბ . ე ა ნ ე ო ჯ ო ს ა თ ე ს მ ა რ ტ ე რ ო -
 თ ა ; გ . ე ა ნ ო ნ ი ე რ - წ ე რ ი ს ა თ ე ს ლ ე ე ქ ს თ ა , ჰ ე რ ო ე -
 ნ ი თ ა ნ ი შ ა ნ თ ა ხ მ ა რ ე ბ ი თ ა დ ა ს : ე ო ვ ე ბ ე ჯ ა ღ ხ მ ი ს
 შ ო ლ ე ბ ე ჯ ო თ ა ს ი ტ რ ე რ ო თ ა შ ი ნ ა .

თ ა ვ ი შ ი რ ე ჟ ლ ი
 ხ მ ა რ ე ბ ი ს ა თ ე ს ა ს ო თ ა .

§ 212. ა . ს ა ჟ ბ ა რ ს ა ე ნ ა ს ა შ ი ნ ა შ ე ი ც ე რ ო ბ ი ს ა ს ო ს ა
 ზ ე ღ ე , მ ა ვ . ა ხ ლ ა , ე ხ ლ ა ; შ ა მ ო ი ტ ა ნ ე , შ ე მ ო ი ტ ა ნ ე ლ ს ს .
 ბ . შ ე ჯ ბ ა რ ე წ ე ნ ა შ ე ა ს ო ა ხ ა რ , ო ღ ე ს მ ე ი ს მ ა რ ე ბ ი ს ნ ა -
 ტ რ ე რ ო ღ ა ს ო თ ა : მ . ნ . მ ა ვ . ბ ო ჟ ე ჯ ე , მ ო ჟ ე ჯ ე ; ბ ო შ ე რ ი .
 ბ ო შ ე რ ი ; ბ შ ი ნ ვ ა რ ე , მ შ ი ნ ვ ა რ ე ; ნ ა ბ ე რ წ ე რ ო თ ი , ნ ა ბ ე რ წ ე რ -
 ლ ი ; ბ ი ჯ ო რ ი , ბ ი ჯ ო რ ი .

ბ . ო ღ ე ს მ ე დ ა ე რ ო ვ ი ს ს ხ ე რ ო თ ა ც ა ა ს ო თ ა თ ა ვ ა ღ რ ო -
 მ ე ჯ ო თ ა მ ე ლ ე ე ქ ს თ ა მ ა ვ . ე ჟ ე ი ჯ ო თ ი , ბ ე ჟ ე ი ჯ ო თ ი ; ე ი ო რ ი , ბ ე -
 რ ი ლ ს ს .

ს ს ო. ჰსტაეზიან, რომეულნიცა ჰსწერენ ფ, ნა-
ცხელად ზ, მ. გ. ვასრულეზ, ვასრულეზ.

გ, იხმარების ზოგ-გეგნე ნაცხელად კ, ქ ჰ ლ,
მ. გ. გურკა, ეურკა; გერკი, ეერკი; გრკალი, ერ-
კალი; ვალატოზი, კალატოზი; გრძილი, ღრძილი;
აღეგ, აღეჟ ჰ სხ.

ღ, საუბარსა შინა ოღესმე შეიცხეთების ასო-
სა ზედა თ, მ. გ. კარვალ, კარვაი ჰ სხ. (იხ. § 178.)

კ, ოღესმე დაეჩმის თავად სახელთა, ნამკრწვალ
წინარე ი, მ. გ. იწრო, ვიწრო; იგრი, ვიგრი ჰ სხ,
შინათა შინა ოღესმე დიცივეების იგი მუკალრე საუ-
ბარსა შინა ენასა, მ. გ. ვუწერ, უწერ; ვუზნობ,
უზნობ; ვუვერეზ, უვერეზ ჰ სხ.

ს ს ო. ჰსტაეზიან, რომეულნიცა ჰსწერენ ვ, ნა-
ცხელად უ, მ. გ. ზრუნვა, ზრუნვა; ზრუნვა, ზრუნ-
ნვა; ექქი, ექქი ჰ სხ.

ზ, ოღესმე იხმარების ნაცხელად ს, წინარე ახო-
თა გ ჰ ლ, მ. გ. შტავსი, შტავსი; შტავსი, შტავს-
სი; შისდევს, შისდევს ჰ სხ. — ეგრეთჲ შმოგნთა
ასოთა შორის, მ. გ. ვათოლოვოზი—ისა; ანგვლო-
ზი— ჰ სხ. — იხმარების ოღესმე ნაცხელად წ ჰ მ,
მ. გ. ბუზუჯი, ბუწუჯი; შანშარი, მანშარი ჰ სხ.

წ იხმარების თავად მხოლოდ შორის-დებულთა
შინა, მ. გ. წე! წე! ხოლო სხეთა შინა არა ხადა.
ჰსტაეზიან, რომეულნიცა იხმარებენ მას ლექსთა

შინა: წყროდუ; წყროდუ, წყროდი ზ სს.- ამათ
 მუარეთა (მეწინეშეთა შინა უმჯობეს-არს რათა
 ვისმაროთ მარადის ე, მაგ. ეროდუ ზ სს.

თ, ცნობიერული დიდების ლექსა შინა: თაჟი.

ი. მრავალნი მსწერენ ი ნატყოდა ჰ ზ მსტოგ-
 ბიან, მაგ. ხეი, ხეა, ლექსა შინა: ხეა, ა გ. მო-
 იქმის რევა საშუალო რადმე (მოზის ი ზ მ: იგი
 შესწავლის ოდესმე ბოლოდ ლექსისა ზ ოდესმე
 საშუალო; ხოლო თავად არა ოდეს.

კ, იხმარების ოდესმე ნატყოდა გ, (იხ. გ.) ზ
 ოდესმე ნატყოდა ვ, მაგ. ეჟროდუო, ეჟროდუ-
 ლი; ნაბერწკალი, ნაბერწკალი; ეასაბი, ეასაბი ზ
 სს.

ლ, ოდესმე შეიტყოების ნ ხედა, მაგ. ლაგ-
 ზი, ნაგაზი; ბაღანი, ბაღალი; სასიკვლლო, სასი-
 კვლიან ზ სს. — ოდეს ლექსა შინ, დახვედნიან
 ორნი ლ, მაშინ ბირეშლი ლ (შეიტყოების ო, მაგ.
 ლბილი, ობილი; წყლილი, წყლილი; ცალიერი,
 ცარიელი; ლელწამი, ლერწამი: ოდეს ერთსა
 ლექსა შინა დახვედნიან ორნი ო, მაშინ უკანა-
 სწული ო, შეიტყოების ლ ხედა, მაგ. მარგარიტი,
 მარგალიტი; ორჯენ, ორჯელ ზ სს.

პ, ოდესმე შეიტყოების ნ ხედა, მაგ. მანგალი,
 ნამგალი; მუგუზალი, ნუგუზალი; ხოლო ოდესმე
 ბ, ხედა (იხ. ბ.)

მ, ხშირად დაერთეს თავად სახელით, მაგ. სხა-

ლი, მსხალი; ტყვანი, მტყვანი; ტრელი, მტრელი;
სუბუქი, მსუბუქი; შიწინერი, მშიწინერი. ლ სს.

ს ს ო. დაბალი, ნინავს სიდიდით მცარესა; ხო-
ლო მდაბალი — მძვდა გულისთა.

ა, თავად არა მოუქვა ლექსთა; არამედ იხმარე-
ბის ბოლოდ სახელთა დაბოლოებულთა ხმოვანთა
ზედა ასოთა, მაგ. ვამე მას-აქეთ დაუჩქავ სხ-
მილსა ნიღვულსა... გვეს-ტყ. 542.

ა, რადგან თავი იქნა სუცურთა წიგნთა ში-
ნა (*) ხმარებული ნაცხოდ ყ, იწერების აწცა
ლექსთა შინა: ღვლოვანი, (ღვლუვანი.)

ა ზედა შეიტყუების ოდესმე შა, მეტადრე სა-
ყბარსა ენასა შინა, მაგ. გორჯილა, გორჯილა;
გუამლი, ვომლი; რაგუარი, რაგორი; ხუამალი,
ხომალი.

ა, საშუალო რომელთაზე ლექსთა ნათესაო-
ბითსა შინა ბრუნვასა შეიტყუების ში ზედა, მაგ.
ნიგორი, ნიგურისა; მინლორი, მინლურისა: საწო-
რი, საწურისა ლ სს.

ჟ, იხმარების ნაცხოდ შ (ახ. შ.) ლ ოდესმე ჯ.
მაგ. უანი, ჯანი; უარი, ჯარი; ბუარი ლ სს.

რ, იხმარების მდაბიურად ნაცხოდ ს, ლ ლ შ,

(*) იხ. ჰსკურლის კანონი ვითარგი მთაწმინდელისა
უამსა აღწერილი იმ ჰგონა ტ ო რ ი ს ჰ ე ტ რ ე ა
ბ უ რ ლ ი ს მ ე ვ ა რ ი კ რ ე ბ ა თ ა ა ე დ ე მ ი ს მ უ მ ე უ მ ა ' შ ი ნ :

მაგ. რძე, სძე, რძალი, სძალი, წართი, წასთი, ლბი-
ლი, რბილი, რკო, რკო ზოღესძე დეჟაგების
თავად ლექსთა, აჟ სსჟათა ასეთა წილ დიდების,
მაგ. იღეს, რ.ოღეს.

რ, შთაგებაგების მდბიჟრად იართა სმოჟნთა
შორის, მაგ. ბჟუჟი, ბრჟუჟი; ბჭუ, ბრჭუ; ვეჟხლი,
კურესლი; სოლო ვიგოთაჟე ლექსთა შინა სრჟ-
ლიად დიდგუგების, მაგ. ზრდა, ზდა; ფერხი, ფეხი;
წარსჟლო, წისჟლო,

ს, დერაჟს თავად წინარე რომეკოთაჟე ლექს-
თა: ვ, ზ. ც, მაგ. ვჟნჟლო, სჟჟნჟლო; ზილჟში.
სნილჟენბი; კრიქონი, სკრიქონი ზ სხ.

ს, იხმარების ნაცჟლოად ზ ზ რ, (ა.ხ. ზ ზ რ,) ზ
ზოგჟგერძე წინარე ასოთა: ზ ზ ც, შეიცჟჟლჟების
შ ზედა, მაგ. მჟსცი, მჟშცი; ცასცი, ცაშცი;
ქისში, ქიშში.

ჟკეთოჟ ლექსთა შინა იბოგბიან ასონი: შ, ჭ,
ჟ; მაშინ თავად მდებარე ასოჟ ს. (შეიცჟჟლჟებს შ,
ზედა, მაგ. სინჟი, შინჟი; სიშშილი, შიშშილი;
საჭამალი; შაჭამალი ზ სხ.

ს, შეიცჟჟლჟებს ოღესძე რ ზედა. მაგ. ჰსცაჟჟშ-
ნის, ჰრცაჟჟშნის ზ სხ.

ც, დიდების ოღესძე ნაცჟლოად ჭ, მაგ. სჟშ/ცა,
სჟშ/ჭა; შიწმ:სსჟა, შიკმ:სსჟა; ფიცჯ, ფიჭჯ ზ სხ.

ჟ, ში, სძირად იხმარების ზ საჭიროტა არს
ხმარება შინი ნაცჟლოად ვ, მაშინ ოღესცა ლექსისა

გამოთქმისა უამის ბავთა შინა ისმის ნახეკრად კ,
 ზ ნახეკრად ე, მ. ვ. ყუჭღრეხა, მისეჭნეხა ზ სხ.

ვ, თავად ლექსთა არაოდეს არა მოუვია;
 თუშვა-მოღეხულ-არს იგი ბერძენისა ანხა-
 ნიოტან ზ ნიშნავს იფსილონსა, გარნა სათქა-
 ლავსა შინა, არა ირცხვს; ამისთჳს ლექსიგონისა
 ქართულის: შემაღვეკნისა, ორბულიანსა სპას და-
 უდვია შემეფომად ასოასა ფ. - საჭირლ-არს ხმარება
 მისი ბრუნჳთა შინა, ოღეს ლექსნი დაბოლოვდუ-
 ბიან მარტყოთთა: ჳა ზ ორმელთამე შემნათა შინა,
 მაგ. სიღაჳა, სიღაჳსა; დაისეგჳს კუჩხი შუნი ზ
 სხ. - ზგრა მისე ბავთა შინა არს საშუალო ი ჳუ.

ფ, იხმარებინ ზოგ-ჳქერმე ნაჭჳლად: მ, მ, მ. ვ.
 ფხალი, მხალი; ფალანი, მალანი ზ სხ.

ყ, იხმარებინ ოდესმე ნაჭჳლად კ, მ. ვ. ყლორ-
 ღი, კლორტი; ყურღღული, კურღღული ზ სხ.
 (იხ. ე.)

შ, იხმარებინ ნაჭჳლად ს. (იხ. ს.) ზ ოდესმე
 ჩ, მაგ. შანხა, ჩანხი; შუღმეღია ჩუღმეღია; შინულო,
 ჩინულო (შესკჳშმე); ჩამოვიდა, შოამოვიდა ზ სხ.

ჩ, იხმარებინ ოდეს'ე ნაჭჳლად შ (იხ. შ) ზ ც.
 მაგ. ჩაჩჳა, ცააჩჳა; ჩუღ-ფჳაჳილა, ცუღ-ფჳა-
 ვილა ზ სხ.

ც, იხმარებინ ნაჭჳლად ჩ, (იხ. ჩ.)

ძ, იხმარებინ ოდესმე ნაჭჳლად ზ, (იხ. ზ) ზ ჳ.
 მაგ. ძეძი, ჳჳჳჳ.

წ, იხმარების ოდესმე ნაცხად ზ, (იხ. 7) ზ ჭ, მავ. წმახი, ჭმახი; ხაწ, ხიჭ.

ჭ, ხოგ-გეიმე ნაცხად წ, (იხ. წ) ზ ჭ, მავ. ჭანჭილი, წინჭილი; ჭინჭიშლი, ჭინჭიშლი.

ჯ, სრულად აწი ყქმან. ხორხისა ძალად ცანკბითა გამოიქმნა მისი შეყმლიანთ დიან მტორყდოა ქანთიშლითა, რომელთაგან ხიზიყუნა ყმეცყვად იხმარებენ ზ არს იგივე ზ, მავ. ვარი, ხარი; მვარე, მხარე; ყელი, ხელი ზ სხ. — მიყლიანთ ახლ სართალავისა მისეზისაიჯს, რომელითა დანამყების 7000 ამისიჯს ყმეგომესადის შეკრთება ორთავე ასოთა ზ ზ ე, ერთ-ასოდ, ანუ იხმარონ ნაცხად ერთობა შეორე ვისთა ვითარ ევბას.

ჟ, იხმარების ოდესმე ნაცხად: ე, ბ, ჭ, (იხ. ე, ბ, ჭ)

ჰ, იხმარების შემნათ შინა რომელთადა მიწიშლითა მირსა შინა შედგომად ვ აქწით რომელთადა უხმო ასოდ, მავ. ვჰსჟი, ჰსჟი; ვჰსწერ, ჰსწერ ზ სხ.

ყ, შემოცანილი ახანასა შინა სართალავისაიჯს სდაცა ჰნიშნავს 10,000 არა შეკრავებთა ასოდა არამედ არს შორის-ღებული (იხ. 9 102.) ზ, ლექვისა შედგენასა შინა არა შეკალს არა-ოდეს. მწერათა შემოყვანიან მსგავსად ზერდყლისა ყქმანსყმისა ასოდსა (იშეღ). — ამოვლიძისა შინა დარქორილანის: მქერ არი ზ ზ ანუ ბერდყლად აღთა ზ ომქა (ი. 1. 8.)

4, არს მოღებულთი ახლად, ვცოცნებ რუსეთისა ერისაგან, ღ ჰსწერენ ლექსთა შინა: ჟილოხოჟია, ჟიზიკა ღ სხ. ვარნა ბეშლთა წყრილთა შინა ნა-ცაჟლად მისისა უხმარიათ ასოჲ ფ, მგ. სერაჟინი მხმოზარენი. საბა ორბელიანი ჰსწყის რეცა ბეშლ-თა წყრილთა შინა ენახოს ხმარებულთი 4 ღ რეცა შემდგომად მწყარალოთა უცხოებელს ექმნათ იგი; ვარნა მე მქცონძან ღ მანსწელმან მრავალთა ბეშლ-თა წიგნთა ვერასდა ვჰპოვე იგი, ღ არცა ხმარებულთა იგი საბეშლთაგანა შინა.

სხ ო. ანტონი მოიღებს ღრაშმატიკასა შინა თესსა ასოსა ი, რომელიცა უნდა რეცა დაიდებოდეს ნაცაჟლად ხმოვანთა უხმართა შორის ასოთა, შემსაჟენებლად მველ-გამოსათქმელისა ბეგრისა (ღრ. ანტ. § 157. სხა. 7.) ვითარცა ლექსთა შინა ყრ-მბი ე. ი. ბეწამულთი; მღდსი ე. ი. მათე; ვარნა უმ-ჟოდესთა დიწყროს ქართულად: ყირმიში, მიღდისი ღ სხ.

§ 215. ასოთი ეგვლესიურსა ხმარებასა შინა უხმარიათ ორ-ცაჟლად: ასო მთავრულად ღლიტონად; ხოლო სამოქალაქოსა ანუ მხედრულსა წყრილსა შინა აიბ ჰსხმან რათა ეხმაროსთ ბეშლად ასო-მთავრულნი. ამისა მამკმისათჳს რბ არს სა-ჟირო რათა მხედრულთა ასოთა წყრისა ექმსა ვჰსწერდეთმცა ასომთავრულთა ჟეროვანთა ბე-ცელთა შინა.

§ 214. ასო-მოკრეულნი დიდებინ ხუცუყრსა შინა:

ა. შემდგომად წყრტილისა იღეს სრულ-იქ-ნეს ყოვლადი პერიოდი ანუ წინადადებ., მ.გ. მო-ვიდა მძა ხეში, დაღუძდა ენა რიტორი ჭ სხ.

ბ. სტრისთა დაწეგზისა თავად ცრიქონთა.

გ. დაწეგზებინ ასო-მოკრეულთა ასო ათა სა-ეუთრებინთნი სსეუინთი, სსსტა ქენმარტისა ღჷთისა; წოდებანი სწავლათა. ახნაჷრებინთა ხე-ღოცვებათა ჭ სხ.

დ. ყოვლადი ცრიქული მამულოთისა ხეუ-მწიუნისა ჭ სახლისა მისისა დაწეგზის ასო-მოკ-რეულთა ასო ათა მ.გ. მისი იმპერია ცოცრე-ბითი დიდებულეზა, ხელმწიუე იმ-პერია ცოცრი ნიკოლოზ მავლეს ძე.

თ ა ე ი მ ე ო რ გ
ვ ა ნ ე ო უ ი ს ა თ ე ს მ ა რ ტ შ ი ლ თ ა.

§ 215. ოდეს მარტეულნი ლექსება ვრდაიგა-რებინ ერთისა ცრიქანისაგან შეორესა ცრიქონსა ზედა, მაშინ დაინიშნების ნიშანითა ვარდასა ცან-თა (-), აქა შეიმეცნებინ შემდგომნი ვარნი:

ა. ლექსნი ერთ-მარტეულთანი არა ოდეს არა ვარდაკურ შეორესა ცრიქონსა ზედა, მ.გ. სმა, სბო, ხე ჭ სხ.

ბ. ლექსნი თანდებულთა ანუ სსჟათა ლექსთა თანა შეკრულნი ვარდა ვიყნ ვსრეთი თან-მდებნი; აღ-
მოსუთი; ქმრ-მდებარე ზ სს.

გ. ჰრთულთა ლექსთა შემადგენელი ნაწილნი სიტყვისა უშესაბამესად დიწყრებანი ვარდა მით ნიშ-
ნითა (-), მაგ. მჭევრ-მყოფე; ერთ-არსება, თან-
შემწე ზ სს.

ხ. ხალთა თუღს დასწდებნი მარტყოლნი უაზრონი ანუ არა-დამნიშნელი ლექსისა რა-ახამე, მაშინ არა სავიროებს რათა ვარდა იბმოდენ ნაწილთა მით (-), მაგ. აღმოსუთი, შთამოსუთი; მოღებულთ ზ სს.

ღ. ვარდა განესა უმსა ლექსისა ცრიქონსა ვნ მყოფესა ზედა ცრიქონსა მარჯნს უნდა იბოქობდეს მარტყოლსა შინა ერთი რამდენიმე სპოვნი ასო, მაგ. ბო-ხი-ლი, დი-ღე-ბუ-ლი, ძა-ვი, უ-კე-თე-ხი ზ სს.

თ ა ვ ი მ ე ს ა მ ე

კანონიერ-წყობისათვის ლექსთა ზ სიტყვათა.

§ 216. მიუღოთა წყობითა ჩვენთა უქონელი-
ბასა ცამო ღონაშმატვისა კანონთა უწყობით ვინა-
ცა კითარ უნებქნა. ამისთვის ვერ-სადა მხრვებთ რა-
თა მითღებთ მათგან შედგენ მართლ-წყობისა კა-
ნონისა. თუთ კითარღობისი ანტონი არაშესდგომია

სახოგადობა კანონა, თუშეცა მოყლია მათუხს იცა
ნი. ყოველითა შწერალითა დაწყებით IX საყკყნი-
სა კიდრე XIX საყკყნედმდე ყჩმარიათ სხყნი ჳ
სხყანი ნიშანი მოღებულნი ენათავან ზერძულისა,
სომხურისა ჳ რუსულისა. ამისთუხს საჭიროცა არს
ჳ ყეკყესიცა, რათა აწ ხმარებულნი ნიშანი წე-
რილსა შინა ევროპისა ენათა შემოვიდრენ სახო-
გადოსა ხმარებასა შინა ქართულისა ენისათუხს.

§ 217. ნიშანი საჭირთნი კანონიერ-წერისა-
თუხს არიან შემდეგობნი:

- ა. შიძე (.)
- ბ. წერტილი ჳ შიძე (;)
- გ. ორი წერტილი (:)
- დ. წერტილი (.)
- ე. ნიშანი კითხუთი (?)
- ვ. ნიშანი განკვრეუბითი (!)
- ზ. ფრხხილი ( )
- წ. შემეწყრეთი ანუ ვარდახტანი (-)
- თ. ვლებული ( )
- ი. ბრჳგუთ, უნისა თუხსა ზედა (ჳ)
- ია. სამაწმეხელი (" ")
- იბ. ქარაგმა ორგუჳარი (^)

ს ხ ო. შნიშყნულოზნიამთნი ივიყნი არიან ვი-
თარცა რუსულსა ენისა შინ ჳ ამისთუხს არლი
შემოვიტანე აქა ხმარებათათუხს მათთა კა-
ნონნი.

§ 218. ქარაგმა იხმარების შესამოკლებლად სიტყვასა ხუცურსა ზ მხედრულსაჲა წერასა შინა. ზინაჲსლი ვუარნი ქარაგმისა (^) დაიდების სამღრთოთა ზელა ზ წმინდათა სახეოთა; ხოლო მეორე (~) საზოგადოთა ლექსთა შესამოკლებლად იხმარების.

§ 219. ქარაგმანი ქართულსა ენასა შინა ხმარებულნი მოვსაკებინ შემდგომთა ლექსთა :

ა^ნ. ა^დ, ა^ვზი — ამინ, ანამელ, ანგლოზი.

გ^ბენ, გ^ი — გიხაროდენ, გიორგი.

დ^ბა, დ^ბყლი — დიდება, დიდებულთი.

ვ^ბ, ვ^რ, ვ^ე, ვ^დ, ვ^ემდის — ვითარცა, ვითარ, ვი^ედრე, ვითარმელ, ვიდრემდის,

ზ^ა — ზელა.

თ^ა — თანა.

ი^ე, ი^{ლი}მ, ის^{ლი} — იოანე, იერუსალიმ, ის^ბრაილი.

კ^ათესი — კ^დ, კ^ბხეკ — კათოლიკოსნი, კ^აქალად, — კურთხევა.

მ^დის, მ^რთ, მ^რ, მეს^{ლი}ად — მარადის, მიმართ (მიმართ) მიერ, მეს^რეულად.

ჟ^ი — ჟმი.

რ^ბ, რ^ბ, რ^{ლი}, რ^{ლი} — რამეთუ, რათა, რამელთა, რამელ.

უ^ბი, უ^ბი, უ^ე — უზული, უკუარითი, უკუარ-

ხამლე.

ფღ, ფღი — ფრიაღ, ფრიაღი.

ქუ, ქუნუ, ქუს, ქუნა — ქრისტე, ქრისტანუ,
ქორთონკონხ, ქუწყანა (.) .

ღნი, ღთაება, ღთ-შემოსილი, ღივ-სყუდიერი,
ღის-შშობელი — ღმერთი, ღუთაება, ღუთივ-
სყუდიერი, ღუთის-შშობელი.

ჟი, ჟღ — ჟოველი, ჟოვლად.

შხ, შღ, ში, შჟ, შჟნ, შხს — შინა, შემდგო-
მღ, შენი, შგვჩქალე, შგვჩქალენ, შორის.

ჩი, ჩნი — ჩეძი, ჩჟიანი.

წა, წო, წუ, წწ, წწულო — წმინდა, წმინ-
დად, წინაშე, წინასწარ, წინასწარ-მეცხეშ-
ლი.

ჭტი, ჭტად — ჭეშმარიტი, ჭეშმარიტად.

ხ — ხოლო.

ჟი — ჟუარი. (*)

(.) ქ. ნაცჟლად: ქრისტე, მრავლთა მსოფლიოთა
მწყობლთა ჟესმარით დასაიშუენლად მცხოვრი-
ხა ხახელისა, რამდლისაჲ შეწევნითა იწუებენ წე-
რასა ანუ ანგარიშსა. ესე ვითარი ხმარება ხაქრ-
თჟიშლასა შინა იმთების ღღესჲა ვაჭარათა შო-
რის.

(*) ანტონი ვანჟიოეს ქრავითა საძლართთა
ხამლეზად: ა. ღიჭრიად, რომეღიცა იქმების

პ რ ო ს ო დ ი ი ს ა თ ვ ს.

§ 220. პ რ ო ს ო დ ი ა საზოგადოდ არს ნაწილი ღრამმატიკისა, რომელიცა ასწავლებს, თუ რომელთა მარცხელთა (ლიქსთა) შინა ჯერისონს ვამოღება გრძელად ზ რომელთა მოკლეად.

თვითყულისა ლიქსსა შინა იქმნების ერთი გრძელი; ხოლო სხუანი მოკლენი; ნიშანი გრძელთა მარცხელთა არს — ხოლო მოკლეთა — გრძელთა მარცხელი არს იგი, რომელსა შედაცა ამალღებდის ხმა.

§ 221. ქართულისა პროსოდისა კანონნიარან შემდგომნი:

ა. ერთ-მარცხლოვანნი ლიქსნი ყოველნივე არან გრძელნი ვა ყოველთავე ენათა შინა, მაგ. მე, შენ, მამა, ხმა ზ სხ.

ბ. ორ-მარცხლოვანთა ზ სამ-მარცხლოვანთა ლიქსთა შინა პლი არს გრძელი ზ სხუანი მოკლენი, მაგ. მამა, მეუვე, კაცი, დიდება, ცაძარი ზ სხ.

სამღრთოთა ლიქსთა შედა მაგ. დი, ქე ზ სხ. — ბ. ცუთიად, რომელიცა იხმარების შემდგომად ღისა დიდთა სიწმინდეთა შედა მაგ. ჯი ზ სხ. — გ. აკრ-ცუთიად ე. ი. დიდთა საპატროთა შედა: მაგ. წმინდა, კხეკა ზ სხ. ღრ. ანტ. შესაბ-წერ. § 20, 21 23.

გ. ოთხ-მარცხეთოვანთა, ხუთ-მარცხეთოვანთა, ექვს-მარცხეთოვანთა ზე უმკაცესთა ლექსთა შორის აღიზრცხვან მარცხელნი ბოლოთგან ზე მესამე მარცხელთა დასასრულითგან არს ნიადაგ ვრძეული, შავ-განათლებლა, ბედნიერება, განმანათლებელი წარ-მკვლანქებული ზე სხ.

ს ხ ო . ა . ვანოთა ამათგან არა განქმორებიან ბრუნულნი, არცა მიმოხრილნი, არცა რთულნი, არცა სხმით-გარდასლუთანი ქართულითა ენისა ლექსნი, შავ. კაცი, ვარიისა, ვამსუბუქებ ზე სხ.

ბ. სათვთონი სახელნი უცხლთა ენათა, შავ. კონსტანტინე, აღექვანდრე ზე სხ. - ცემოითქვიან თვსებინაგურ ხმობდოელს ქართულთა ლექსთა ხმარებისა.

დასასრული

Quod huic opusculo deest suppleat aetas.

შეცთომანი სტამბისა.

დაბეჭდილი, წარვიითხე, გეშ. ტრიქ.

ღრამმატიკისანი	ღრამმატიკისა	5	—	3.
რაოდენთა	რაოდენთაჲ	6	—	6.
სიტყვსა ნაწ.	ღრამმატიკისა ნაწ.	8	—	3.
ერთი	ერთ-ცხრი	12	—	14.
ხახელოზიოისაგან	ხათესაოზიოისაგან	16	—	10.
ასო. მხა ნიშ.	ასო. მხა, ნიშ.	18	—	14.
; ზედა	ზედა ;	20	—	22.
ფრანცი-ის-ითა	სეფრანგეთი-ის-ითა,	26	—	5.
წლისა	წელისა	28	—	1.
მოთხრობითად	მოქმედებითად,	28	—	25.
რამსამიერ,		34	—	22.
წით თუთ	წითლ თუთ,	38	—	7.
მიეწერობის	მიეწერების,	38	—	14.
§ 52	§ 52,	40	—	2.
§	§ 65,	45	—	4.
ქმადი ყოფადი	ქმადი: ყოფადი,	52	—	22.
არა აქწესთ აწმ.	აქწესთ აწმდვობი,	56	—	1.
ყსრყოესად:	ყსრყოესად:	60	—	22.
ზედა	ზედა,	78	—	2.
თანდებულნი	თანდებულნი,	78	—	4.
თანდებულნი	თანდებულნი,	78	—	8.
მიმდევობათა,	მიმდევობათა;	78	—	11.
თვს-თვსება	თვს, თვსებ. ;	80	—	2.
თვნიერ-თვნიერება	თვნიერ, თვნიერება;	80	—	5.

დაბეჭდილი, წარივირბე, 1879. წ. ცრიქ.	
ბატონთანა	ბატონთანა, 80 — 8.
მოსწყლისა	მოსწყლისა მისისა, 80 — 18.
შემაღვენისა	შემაღვენისა 92 — 12.
დაბრუნების	იბრუნვის, 100 — 8.
მაშინ	მაშინ, 127 — 2.
მოსყლი,	მოსყლი, 128 — 2.
სამართლით	სამართლად, 128 — 27.
თუ, ვინ	თუ-ვინ 129 — 14.
ყლისა ველა	ყლისა ველა, 130 — 6.
ჭსტაგბიან	ჭსტაგბიან, 133 — 1.
ჭსტაგბიან	ჭსტაგბიან, — 11.
მუხყუმსა შინა.	მუხ. შინა დასყლი 135 — 25.

Въ Типографіи Я. и Д. Арзановыхъ.